

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra českého jazyka a literatury

Diplomová práce

Bc. Hana Požárová

Téma dětství a dospívání ve vybraných dílech Petry Soukupové

Olomouc 2014

vedoucí práce: Mgr. Jana Sladová, Ph.D.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 12. 12. 2014

.....

Děkuji Mgr. Janě Sladové, Ph.D., za odborné vedení, které mi poskytla při vypracování diplomové práce.

Touto cestou bych chtěla poděkovat rodině a partnerovi, kteří mě podporovali.

Obsah

Úvod	5
1 Petra Soukupová	7
2 Literární tvorba Petry Soukupové	9
2.1 O knize K moři.....	10
2.2 O knize Zmizet.....	13
2.3 O knize Marta v roce vetřelce	15
2.4 O knize Bertík a čmuchadlo	19
3 Dětství a dospívání jako téma literárního textu.....	22
3.1 Rodina	23
3.1.1 Rodina a dítě.....	25
3.1.2 Rodina a dospívající.....	27
3.2 Sourozenci	29
3.2.1 Sourozenci a dětství.....	31
3.2.2 Sourozenci a dospívání	31
3.3 Vrstevnická skupina	32
3.3.1 Vrstevnická skupina a dětství.....	33
3.3.2 Vrstevnická skupina a dospívání.....	34
4 Téma dětství a dospívání v prózách Petry Soukupové	36
4.1 K moři.....	36
4.1.1 Dějová linie	36
4.1.2 Analýza textu.....	39
4.2 Zmizet.....	50
4.2.1 Zmizel – dějová linie	50
4.2.2 Zmizel – analýza textu	54
4.2.3 Na krátko – dějová linie	58
4.2.4 Na krátko – analýza textu.....	60
4.2.5 Věneček – dějová linie.....	67
4.2.6 Věneček – analýza textu	69
4.3 Shrnutí interpretace vybraných knih	72
Závěr	75
Seznam literatury.....	76

Úvod

Petra Soukupová je nadaná současná spisovatelka, která si zaslouží pozornost nejen čtenářského obecnostva, ale také odborného literárního světa. Za svoji krátkou kariéru získala již několik ocenění svého díla a díky tomu vešla v obecnější známost. Její tvorba nás oslovila natolik, že jsme se rozhodli věnovat se jejímu literárnímu počínu v předkládané diplomové práci.

Hlavním předmětem této práce je způsob zpracování tématu dětství a dospívání v prózách Petry Soukupové. Toto téma jsme zvolili hned z několika důvodů. Jedná se o mladou autorku, o které nebylo dosud publikováno nic ve větším rozsahu, proto by bylo vhodné to napravit, jelikož si pozornost určitě zaslouží. Další důvod se skrývá v samotném tématu dětství a dospívání. Autorka se totiž zabývá mezilidskými vztahy a především problémy v rodinné sféře, s čímž dětství a dospívání neodmyslitelně souvisí. Spisovatelka k těmto dvěma obdobím ve svých knihách přistupuje velmi otevřeně a její knihy tak vypovídají o tom, jak fungují současné rodiny a jakou roli v ní mají právě děti a dospívající. Do jakých situací se dostávají a jak na ně reagují. Její specifický pohled a pohotovost, s jakou vytváří své příběhy, nás značně oslovil. Příběhy nepřinesou pouze zážitek z přečtené knihy, ale dokážou nám podat jasnou zprávu o životě dnešní rodiny, o dětech a dospívajících současného světa. Zpověď je to velmi detailní, upřímná, uvěřitelná a občas se velmi shoduje se soudobými problémy společnosti, především komplikacemi v mezilidských vztazích – rozvody, sourozenecká rivalita, ztráty členů rodiny, rozpadající se vztahy v rodině, neschopnost poprat se s překážkami, které život přináší, atd. Z těchto důvodů nás upoutal nápad propojit zájem o tyto dvě životní etapy s literaturou, zvláště když v té literatuře zaujímají tyto etapy důležité postavení.

Práce je rozdělena do několika částí. V první z nich se zaměříme na současnou spisovatelku. Přiblížíme všechna její díla s ohledem na kritiku, styl psaní, témata, jež řeší, a ocenění, která její knihy posbíraly. Dále si vymezíme pojmy dětství a dospívání z hlediska věku a budeme charakterizovat klíčové aspekty, jež ovlivňují dětství a dospívání každého člověka, protože mají v námi analyzovaných textech důležité postavení. Máme na mysli především rodinu, rodinu vnímanou dítětem a dospívajícím, role rodičů a různé krizové situace v rodině. Aby byl obraz kompletní, zaměříme se i na sourozenecké a vrstevnické vztahy v dětství a dospívání. V textech se budeme orientovat na potíže, které zasahují dětství

a dospívání, jelikož autorka ráda věnuje pozornost právě komplikacím a narušenému rodinnému systému.

Ve druhé části práce přistoupíme k samotné analýze a interpretaci. Pro analýzu jsme vybrali knihu *K moři* a soubor povídek *Zmizet*, protože nám nabízejí dostatek materiálů k analýze textu a široké spektrum pohledů na dětství a dospívání. Zároveň jsou tato díla vnímána jako nejzdařilejší práce Petry Soukupové.

Nejprve si nastíníme dějovou linii příběhu, který nás zajímá, a poté se zaměříme na dětské a dospívající hrdiny v knize. Sledujeme jejich postavení v rodině, vztahy se sourozenci a vrstevníky, problémy, jež je potkávají, a s pomocí odborné literatury se snažíme jejich chování, myšlení a vztahy osvětlit.

Cílem této práce je analyzovat problematiku dětství a dospívání ve vybraných prózách Petry Soukupové a určit, jaká je pozice tohoto tématu v kontextu jejího díla. Zajímat nás budou především různé pohledy na dětství a dospívání, jak tuto látku ve svých prózách využívá a také jak to ovlivňuje význam jejich děl. Současně prostřednictvím textu vytvoříme nynější obraz dětství a dospívání, jak ho vidí Soukupová, a můžeme jej porovnat se skutečností.

Práce jako celek shrne dosavadní působení spisovatelky na literární scéně a předloží zevrubný pohled na využití a zpracování tématu dětství a dospívání v jejích knihách.

1 Petra Soukupová

Petra Soukupová se narodila 25. července 1982 v České Lípě. Po studiu na gymnáziu zamířila na filozofickou fakultu do Brna, kde se rozhodla vystudovat českou literaturu a historii. V Brně se ale zdržela pouze půl roku a poté se vrátila do Prahy, kde začala navštěvovat Filmovou a televizní fakultu Akademie múzických umění, a to obor dramaturgie a scenáristika. Vybrala si jej proto, že se chtěla naučit psát, jelikož věděla, že nějaké nadání a schopnost pro tuto profesi má.¹

Spisovatelka uvádí, že již ve druhé třídě napsala povídku, kterou si i sama ilustrovala. Na základní škole a během studia na gymnáziu napsala pár dalších povídek, které ale nepublikovala.² Soukupová také uvažovala o tom, že by byla ilustrátorkou, což dokazuje fakt, že si dříve své povídky „do šuplíku“ i sama ilustrovala. Kreslení ji bavilo, devět let navštěvovala lidovou školu umění, ale prý zjistila, že nekreslí až tak dobře, a proto zůstala věrná psaní.³

Hlavním studijním materiálem k psaní je pro ni četba knih, která je její vášní a kterou upřednostňuje před jinou kulturní činností. V současné době čte moderní anglosaskou literaturu, kde sbírá inspiraci od autorů, jako jsou John Irving nebo Ian McEwan.⁴ Je obdivovatelkou Stephena Kinga, v jehož dílech se jí líbí zvolená témata a způsob jeho psaní.⁵ Z českých autorů Petru Soukupovou oslovil Jaroslav Havlíček a rané práce Vladimíra Párala.⁶

Po dokončení studia na FAMU začala pracovat jako členka scenáristického týmu prvního českého sitcomu Comeback (2008–2010). Od roku 2011 až po současnost pracuje jako jeden z dramaturgů seriálu Ulice. Svoji literární práci střídá s tou scenáristickou. Jedním z důvodů, proč dělá obě činnosti, je, že ji to naplňuje, a druhým, celkem podstatným důvodem je, že ji psaní literatury neuživí.⁷ Spisovatelka ke své práci přistupuje jako k jakémukoliv jinému zaměstnání a snaží se ji plnit zodpovědně: *„Literatura pro mě není výjimečným posláním, nějakým hledáním vnitřních obsahů, odhalováním tajemství, ale práce jako každá jiná. Cítila bych promarněnou příležitost, kdybych svoji dovednost*

¹ FORMÁNEK, J. Literatura je normální práce. *Respekt* XIX, 2008, č. 4, s. 63.

² STEHLÍKOVÁ, O. Já vlastně na ten film moc nejsem (2010). *iLiteratura.cz* [online]. 27. 5. 2010, [cit. 2014-08-13]. Dostupný z WWW: <<http://www.iliteratura.cz/Clanek/26429/soukupova-petra>>.

³ BARTOŠ, G. Nejvíc vám ublíží ten, kdo je nejbliž. *Sanquis*, 2010, č. 76, s. 94.

⁴ FORMÁNEK, J. Literatura je normální práce. *Respekt* XIX, 2008, č. 4, s. 63.

⁵ STEHLÍKOVÁ, O. Já vlastně na ten film moc nejsem (2010). *iLiteratura.cz* [online]. 27. 5. 2010, [cit. 2014-08-13]. Dostupný z WWW: <<http://www.iliteratura.cz/Clanek/26429/soukupova-petra>>.

⁶ FORMÁNEK, J. Literatura je normální práce. *Respekt* XIX, 2008, č. 4, s. 63.

⁷ BARTOŠ, G. Nejvíc vám ublíží ten, kdo je nejbliž. *Sanquis*, 2010, č. 76, s. 94.

*nedokázala využít. Dovednost v tom, jak vidím a vnímám svět. Když to pak na čtenáře zapůsobí, jsem spokojená, že jsem se trefila, že se to podařilo, že to napsané neodpovídá jen mé zkušenosti, ale tím zásahem někoho dalšího se potvrdila jeho pravdivost.*⁸

Petra Soukupová je autorkou čtyř knih – *K moři*, *Zmizet*, *Marta v roce vetřelce* a *Bertík a čmuchadlo*. Všechna tato díla vydalo nakladatelství Host. Mimo výše zmíněné prózy spisovatelka také od roku 2009 přispívá do antologií nakladatelství Listen.⁹

Momentálně žije v Praze s dcerou Marlou, jež se narodila v lednu 2013¹⁰. Připravuje novou knihu, která by měla vyjít na jaře roku 2015 a jejímž tématem by mělo být soužití a vztahy tří sester.¹¹

⁸ FORMÁNEK, J. Literatura je normální práce. *Respekt* XIX, 2008, č. 4, s. 63.

⁹ NEZNÁMÝ. *petra-soukupova.cz* [online]. [cit. 2014-10-23]. Dostupný z WWW: <<http://www.petra-soukupova.cz/html>>.

¹⁰ ŠÍDLOVÁ, T. Spisovatelka Petra Soukupová porodila dceru Marlu (2013). *magazin.aktualne.cz* [online]. 30. 1. 2013, [cit. 2014-10-20]. Dostupný z WWW: <<http://magazin.aktualne.cz/kratke-zpravy/spisovatelka-petra-soukupova-porodila-dceru-marlu/r~i:article:770086/>>.

¹¹ VELČKOVÁ, M. Mnozí lidé ve dvaceti vůbec neví, co v životě dělat, tvrdí Petra Soukupová (2013). *denikreferendum.cz* [online]. 29. 7. 2013, [cit. 2014-10-21]. Dostupný z WWW: <<http://denikreferendum.cz/clanek/16072-mnozi-lide-ve-dvaceti-vubec-nevi-co-v-zivote-delat-tvrdi-petra-soukupova>>.

2 Literární tvorba Petry Soukupové

V této kapitole se zaměříme na žánrové zařazení díla a tematiku příběhů Petry Soukupové. V podkapitolách se budeme věnovat jednotlivým knihám, kde si je stručně představíme.

Její knihy spadají do epiky, proto nás budou zajímat epické žánrové typy. Ty můžeme dělit z několika hledisek. U prvního dělení vyjdeme z faktu, „že základními prvky každého příběhu je postava, děj a prostředí, ve kterém se příběh odehrává. To jsou tři základní prvky a podle toho, který z těchto prvků je v centru umělcovy pozornosti, můžeme rozlišovat různé typy vyprávěných děl“¹². Ve sledovaných textech je v popředí zájmu především postava, její psychické dění a motivace chování. V samotné práci s textem budeme věnovat pozornost nejen postavám, ale i ději a prostředí, jinak by náš pohled nebyl komplexní.

Druhým dělením je tradiční na epiku velkou, střední a malou, a je tedy založeno především na rozsahu, což je v zásadě jediný a vnější znak. Nás zajímá především epika velká a střední, a to její žánrové zastoupení v podobě románu, povídky a novely.¹³

Mezi základní rysy románu patří složitost syžetové výstavby, která připouští vedle hlavní dějové linie i linie vedlejší, širě látky a také možnost zachytit velké časové úseky.¹⁴ Román má své žánrové varianty, jež jsou určovány na základě obsahových kritérií a snaží se postihnout, k jakému syžetu se autor obrací (např. román psychologický, román historický nebo román dobrodružný). Můžeme ho dále dělit z několika pohledů, např. podle Franze K. Stanzela, který dělí román z hlediska autora a románového díla na tři typy: „1. román autorský, v němž je vyprávěný děj nahlížen autorem jako pozorovatelem, 2. tzv. *ich-román*, v němž vypravěč děj nejen nahlíží, ale přímo vstupuje do světa vyprávěním vytvářeného, a 3. román postav, který není pojat jako vyprávění, ale jako obsah vědomí, jenž je v díle reflektován jako v zrcadle.“¹⁵ Toto dělení se nám zdá být zajímavé, neboť u Soukupové pozorujeme nejen tyto typy, ale zároveň i jejich modifikaci nebo rozšíření.

Přes román se dostáváme k epice středního rozsahu, kterou zastupují žánrové typy povídky a novely. *Povídka* má poměrně volný model, syžet je časově i tematicky méně rozvětvený nežli u románu, ale oproti novele připouští určitá odbočení od hlavní linie vyprávění a i začlenění epizody. Dnes již neplatí konstantní znaky jako popisnost a menší

¹² HAMAN, A. *Úvod do studia literatury a interpretace díla*. Jinočany : H & H, 1999, s. 130.

¹³ PETRŮ, E. *Úvod do studia literární vědy*. Olomouc : Rubico, 2000, s. 75–76.

¹⁴ Tamtéž, s. 77.

¹⁵ Tamtéž, s. 77.

dějový spád povídek.¹⁶ Příběh *novely* se potom vyznačuje větší jednoduchostí, nežli je tomu tak v povídce, nebývá spojen s vedlejšími epizodami nebo vloženými příběhy a směřuje k překvapivé pointě. Postavy *novely* oproti povídce nebo románu neprocházejí žádným vývojem.¹⁷

Po žánrovém vymezení je nezbytná znalost tématu literárního díla. Tím je podle Hrabáka „*hlavní a vůdčí myšlenka díla*“¹⁸. Hlavní téma příběhu stojí v základu celého díla a v rámci něj se realizují témata dílčí, která hlavní téma rozvíjejí a konkretizují. Téma je vytvářeno sdruženými motivy. Motiv je „*základní dynamickou složkou díla, která vytváří epickou dějovost nebo lyrické napětí*“¹⁹. Výběr motivů pak závisí na záměrech autora, na tom, co a jakým způsobem hodlá čtenáři sdělit, tedy na hlavním tématu. To můžeme bezpečně určit až po přečtení celého díla²⁰, ale může být vysloveno i na počátku, formou citace díla jiného autora, v závěru nebo v kterékoliv části rozsáhlejšího díla. Formulaci hlavní ideje můžeme nalézt i v symbolickém významu titulu knihy, jenž se pak stává klíčem k pochopení tématu. Tituly sledovaných děl (*K moři*, *Zmizet*, *Marta v roce vetřelce...*) mají jistou souvislost s tématem knihy, kdy Soukupová vnímá záměrně naznačí, co je v díle klíčové.²¹ Hlavní témata našich příběhů mají společného jmenovatele, a to problematiku mezilidských, především rodinných vztahů. V těchto prózách se nám otvírá nesentimentální pohled na rodinné vztahy, osobní křivdy, sourozenecké neshody a také žalostná neschopnost komunikace, která jen plodí další tragédie.

2.1 O knize *K moři*

Prvotinou Petry Soukupové je román²² *K moři* (2007), který čtenáři předvádí dvougenerační expozici, kde se na osudech dětí odrazí problémy a chyby rodičů. Autorka dokáže s přesností popsat láskou zlomenou dívku, rozmazlenou dceru, dívku v pubertě, řešící svoji váhu, mužovu nevěru, rozpad manželství, rivalitu sester, a tím výstižně upozorňuje na problémy dnešních rodin. Sama spisovatelka přiznává, že její charakteristiky v díle mají určitý reálný předobraz. „*Zčásti určitě ano, ale spíš jenom v postavách, v jejich*

¹⁶ PETRŮ, E. *Úvod do studia literární vědy*. Olomouc : Rubico, 2000, s. 80.

¹⁷ Tamtéž, s. 80–81.

¹⁸ HRABÁK, J. *Poetika*. Praha : Československý spisovatel, 1977, s. 77.

¹⁹ PETRŮ, E. *Úvod do studia literární vědy*. Olomouc : Rubico, 2000, s. 102–103.

²⁰ HRABÁK, J. *Poetika*. Praha : Československý spisovatel, 1977, s. 77.

²¹ PETRŮ, E. *Úvod do studia literární vědy*. Olomouc : Rubico, 2000, s. 104.

²² Držíme se označení román vzhledem k charakteristice žánru výše a také proto, že ve většině článků odborníci mluví o knize jako o románu. V některých recenzích se ovšem dočteme, že se jedná o novelu.

chování než v příběhu. Ten je vymyšlený. Ale třeba postava Jíti vychází ze vzpomínky na moji sestřenici, se kterou jsem se vídala jako dítě. Byla zvláštní, neobvykle citlivá. Ale její osud coby dospívající dívky už jsem si vymyslela. A třeba postava Adély se zas trochu podobá mně, když jsem byla v jejím věku. Možná i Bára. A rodiče jsou možná trochu mí rodiče. Ale tu nemožnost komunikace mezi nimi jsem samozřejmě zveličila, zdůraznila. Vidím hrdinům do hlavy, a proto vypadá hrozivější a prázdnější.“²³

K moři získalo v roce 2008 prestižní Cenu Jiřího Ortena²⁴. Sama autorka v jednom z rozhovorů uvádí, jak je pro ni ocenění důležité: „*Je to dobré. Když už to nedělám pro peníze, jsem ráda, že je alespoň nějaká zpětná vazba, že dejme tomu odborná veřejnost řekne, ano, je to dobře napsané. Samozřejmě ideální by bylo, kdyby se pak kniha výborně prodávala, ale když ne, alespoň nějaké ocenění mé práce tu je.*“²⁵ Dále byla kniha nominovaná na Cenu Josefa Škvoreckého²⁶ a cenu Magnesia Litera²⁷. Volně na její motivy připravila Soukupová scénář, jenž vyhrál první cenu v soutěži Nadace Barrandov & RWE a kterého se ujala jako režisérka Karin Babinská. Román se dočkal také zahraničního vydání, a to roku 2012 ve Slovinsku. Práva na vydání knihy jsou prodána i do Chorvatska a Bulharska.²⁸

Autorka pro svoji prózu zvolila originální stavbu příběhu. První část je rozdělena na kapitoly a rozehrává příběh ústřední dvojice. Můžeme ji chápat jako expozici, jelikož se nám během čtení představí všichni hrdinové románu a čtenář jen čeká, co s nimi bude dál. Druhá část je potom nejdůležitější, ačkoliv se v ní zdánlivě nic neděje, ale právě v tom tkví kouzlo děl Petry Soukupové. Odehrává se zde řada životních zápletek, neschopnost porozumět si navzájem, ale i sobě samým a celé to putování končí odcizením všech postav. Po tomto vyvrcholení následuje třetí pasáž, kde je nesentimentálně popsáno, jak to s hrdiny bylo dál. Svojí třídílnou kompozicí, změnami tempa i tématem rodinných vztahů je přirovnávána k románu anglické spisovatelky Virginie Woolfové *K majáku*.²⁹

²³ MICHÁLKOVÁ, B. Aby mě od psaní nebolela ruka (2009). *Labyrint kultury* [online]. 2. 1. 2009, [cit. 2014-10-22]. Dostupný z WWW: <<http://www.petra-soukupova.cz/rozhovor-Labyrint-kultury.html>>.

²⁴ Cena Jiřího Ortena se uděluje od roku 1987 mladým spisovatelům prózy nebo poezie, kteří v době dokončení díla neměli více než třicet let.

²⁵ BARTOŠ, G. Nejvíce vám ublíží ten, kdo je nejbližší. *Sanquis*, 2010, č. 76, s. 94.

²⁶ Česká literární cena udělována od roku 2007 Společností Josefa Škvoreckého za nejlepší původní českou prózu.

²⁷ Magnesia Litera je literární ocenění, které uděluje od roku 2002 Sdružení Litera v několika kategoriích, např. Litera za prózu.

²⁸ NEZNÁMÝ. *petra-soukupova.cz* [online]. [cit. 2014-10-22]. Dostupný z WWW: <<http://www.petra-soukupova.cz/k-mori.html>>.

²⁹ JANOUSEK, P. K moři. *petra-soukupova.cz* [online]. [cit. 2014-10-22].]. Dostupný z WWW: <<http://www.petra-soukupova.cz/k-mori.html>>.

Vypravěčský styl Soukupové je podobný deníkovému zápisu nebo filmovému scénáři, což může svádět k myšlence, že si autorka vytvořila svůj útržkovitý, zjednodušený styl při studiu na FAMU, ale podle jejích slov tomu tak není: „*Naopak, to mi možná pomohlo se na FAMU dostat. Spíš je to tak, že si léta píšu deník. Asi od deseti let. Dřív jsem ho psala v ruce, a tak jsem se naučila být stručná, protože jinak bych to neupsala. I když někdy švindluju, že píšu tři dny zpětně, snažím se na to nekašlat úplně. Ale je pravda, že do toho se zrovna nutit nemusím. Psaní deníku mě baví asi ze všeho psaní nejvíc.*“³⁰ Nejlépe poslouží ukázka, která nastíní její jednoduchý až heslovitý styl.

„*ÚTERÝ.*“

Ráno při snídani je Bára na Petra strašně nepříjemná, až ji i Magda okřikne. Jíťa neví, co to má znamenat, a bojí se. Petr tvrdí, že večer má program a nemůže Jíťu vyzvednout v hudebce. Jíťa hraje na flétnu. Brzo ale skončí, neboť ji to nebaví. Jíťa má pocit, že ji táta nemá rád a že nesnáší její hraní. Bára ji ujišťuje, že ne.“³¹

V knize vystupuje absolutně vševědoucí vypravěč, popisuje, co hrdinové dělají, ale i co si při tom myslí. Velkým darem je autorčin styl psaní, který je velmi strohý, a obrazové vidění. „*Používá formální, jasně srozumitelné věty nebo jednoduše strukturovaná souvětí. Jde rovnou k věci. Nenapíše ani slovo navíc. Neodbočuje od tématu. Doslova a do písmene všechno popisuje, dořikává chybějící souvislosti. Nenechává vůbec žádný prostor pro dohady a spekulace, mezi řádky i písmeny nezbyvá nic, než bílý papír.*“³² Důkazem toho je její touha vyprávět i to, co by čtenáře nejspíš nenapadlo si ani domýšlet.

„*Nenarozený chlapec by se jmenoval Jakub, byl by poměrně dobrým sportovcem a ještě lepším elektromechanikem. V životě by byl šťastný, protože by o věcech moc nepřemýšlel, měl by spousty holek a tři děti. Rodičům by prostě dělal samou radost. Kdyby se narodil, Petr by ještě nějaký čas zůstal v Brně, a pak by se za ním přistěhovala i Magda s dětmi a Petr by nikdy nepoznal Kláru a nikdy by od Magdy neodešel. Jen by ji celý život podváděl.*“³³

Próza byla v recenzích chválena především za lehkost vyprávění, strohé věty a metodu střihu.³⁴ Ale našly se samozřejmě i negativní ohlasy, které autorce vyčítají zvláště nedopracování formálních či obsahových detailů, jako např. to, „*že na začátku románu autorka charakterizuje Petra jako toho, kdo „pořád chytá mládí a bude ho chytat*

³⁰ ŠAFRÁNEK, Š. Uklizeno. *Instinkt* 8, 2009, č. 31, s. 55.

³¹ SOUKUPOVÁ, P. *K moři*. Brno : Host, 2007, s. 39–40.

³² HŮLA, M. Která cesta vede K moři. *Reflex* 18, 2007, č. 50, s. 61.

³³ SOUKUPOVÁ, P. *K moři*. Brno : Host, 2007, s. 30.

³⁴ MICHÁLKOVÁ, B. Aby mě od psaní nebolela ruka (2009). *Labyrint kultury* [online]. 2. 1. 2009, [cit. 2014-10-22]. Dostupný z WWW: <<http://www.petra-soukupova.cz/rozhovor-Labyrint-kultury.html>>.

navždycky', ale od třetiny knihy, kdy 'Petrovi je skoro padesát', už mládí nijak nechytá, tloustne a usazuje se“³⁵. Recenze jsou ale ve většině případů pozitivní a vzbuzují očekávání, co bude po celkem slušném startu následovat.

2.2 O knize *Zmizet*

Po úspěšném debutu následovala kniha *Zmizet* (2009). Jedná se o soubor tří povídek (*Zmizel, Na krátko, Věneček*), které dále rozvíjejí započaté téma rodinných vztahů v předchozím díle *K moři*. „*Nejspíš se mu budu věnovat i nadále. Tohle téma mě zajímá a psát o něm mě baví. Nemůžu si jen tak říct, tak dost bylo rodiny a vztahů, teď napíšu nějaké sci-fi. To neumím a ani se mi do toho nechce. Pořád myslím, že v tématu vztahů mezi blízkými je o čem psát.*“³⁶

Soukupová jde víc do hloubky, hrdinové se ocitají sami ve vyhrocených situacích. Společným jmenovatelem povídek je právě slovo *zmizet*, které úzce souvisí se všemi třemi povídkami a tím je spojuje. Sama autorka je v mnohých rozhovorech dotazována, zda se v knize neprojevuje nějaký silnější autobiografický motiv, který by si psaním léčila. „*Neprožila jsem v dětství žádný strašný zážitky, moji rodiče se nerozvedli a nikdy jsem si nepřála, aby můj brácha zmizel. Možná tak na vteřinku. A naštěstí nezmizel. Chudák máma si ode mě vždycky něco přečte a pak říká: Ty jsi byla nešťastná? Ne, nebyla. Nic z těch závažných anebo velkých věcí, o kterých píšu, jsem nezažila, díky bohu. Jenom jsem nějak ke svým citům dost upřímná a zároveň hodně racionální, tak si to asi dokážu dost představit a vcítit se do toho.*“³⁷

První povídka – *Zmizel* – je kritikou nejvíc oceňována a vyzdvižována. Příběh si nás získá svojí ponurou až mrazivou atmosférou, sourozeneckou rivalitou, kupením tragédií a nekončící beznadějí. *Na krátko* se vyznačuje ještě propracovanější sourozeneckou dvojicí a jejím soupeřením. Povídka je plná nenávisti, příkoří a především žárlivosti. Na její motivy Soukupová vytvořila scénář, který byl zároveň její absolventskou prací na FAMU a získal třetí místo v Ceně Sazky za nerealizovaný scénář. Tyto dvě povídky mají společnou vypravěčskou perspektivu – dětského vypravěče, kterému autorka zapůjčila vlastnosti, jež

³⁵ CHUCHMA, J. Rodiny, lásky, alkohol, rozvraty (2008). *Mladá fronta DNES*. [online]. 11. 4. 2008, [cit. 2014-10-22]. Dostupný z WWW: <<http://www.petra-soukupova.cz/recenze-K-mori-MF-Dnes.html>>.

³⁶ HORÁČKOVÁ, A. Soukupová: Sci-fi napsat neumím, proto se věnuji vztahům (2010). *kultura.idnes.cz* [online]. 20. 4. 2010, [cit. 2014-10-21]. Dostupný z WWW: <http://kultura.idnes.cz/soukupova-sci-fi-napsat-neumim-proto-se-venuji-vztahum-pi4-/literatura.aspx?c=A100419_200512_literatura_jaz>.

³⁷ ŠAFRÁNEK, Š. Uklizeno. *Instinkt* 8, 2009, č. 31, s. 54.

mu dovolují vyjadřovat se o situacích, jichž se dítě neúčastnilo. Zároveň tak do příběhu vstupuje objektivní vypravěč, který příběh koriguje.

„Babička ale taky neví, co má udělat, jdeme dneska spát v takovém příjemném napětí, že zítra půjdeme do školy a uvidíme, co nám řeknou.

Až se divím, jak moc mě to s babičkou baví, dřív mi připadala otravná, když mi pořád cpala jídlo. (...) Matka dorazí do Prahy dva dny před Silvestrem. Jde na ubytovnu, kde bydlela už předtím, a Ukrajinci ji zdraví jako starou známou.“³⁸

Pohlízet na svět dětskýma očima prozaičku baví a volí si tento způsob vyprávění záměrně: *„Na dětském pohledu mě baví to, jak hodnotí svět kolem sebe. Pro ně je ztráta oblíbené hračky to nejhorší na světě. Přitom je to banalita. Oni ještě nevědí, co opravdu hrozného je může potkat v dospělosti. Tím je jejich pohled čistší, zajímavější a přitom stejně pravdivý a oprávněný jako pohled dospělého.“³⁹*

Věneček uzavírá triptych povídek o rodinném životě. Povídkou provází dospělá žena, jež se vrací do dětství a vypráví svůj příběh. Vzpomíná na křivdy a zlomové životní situace. Dochází k prolínání minulosti a přítomnosti, objeví se tu i dopisová forma vyprávění. Povídka je nejméně tragická.

Styl psaní je podobný první knize. Opět je úsečný, strohý a nesentimentální, ale i přesto dokáže vtáhnout do děje a vyvolá v nás pocity spříznění s banálními okamžiky, které hrdinové zažívají.

Knih *Zmizet* získala cenu Magnesia Litera 2010 – kniha roku a to ji vyhoupllo na pomyslný vrchol české umělecké literatury. Ocenění jí zajistilo velký zájem čtenářů a tím se stala i nejprodávanějším titulem roku 2010 u nás.⁴⁰ Byla také nominována na Cenu Josefa Škvoreckého 2009. Povídky se dočkaly svého vydání hned ve třech zemích, a to v Polsku (2012), v Itálii (2013) a v Bulharsku (2014).⁴¹

Kritika Soukupovou chválí a oceňuje ji za řemeslnou kvalitu, působivou věcnost a propracovanost postav, především sourozeneckých dvojic.⁴² Najdou se ale i sporné věci.

³⁸ SOUKUPOVÁ, P. *Zmizet*. Brno : Host, 2009, s. 76–77.

³⁹ HORÁČKOVÁ, A. Soukupová: Sci-fi napsat neumím, proto se věnuji vztahům (2010). *kultura.idnes.cz* [online]. 20. 4. 2010, [cit. 2014-10-21]. Dostupný z WWW: <http://kultura.idnes.cz/soukupova-sci-fi-napsat-neumim-proto-se-venuji-vztahum-pi4-/literatura.aspx?c=A100419_200512_literatura_jaz>.

⁴⁰ BEZR, O. Magnesia Litera funguje, díky ceně je kniha roku *Zmizet* bestsellerem (2010). *kultura.idnes.cz* [online]. 11. 7. 2010, [cit. 2014-10-21]. Dostupný z WWW: <http://kultura.idnes.cz/magnesia-litera-funguje-diky-cene-je-kniha-roku-zmizet-bestsellerem-112-/literatura.aspx?c=A100910_234729_literatura_ob/>.

⁴¹ NEZNÁMÝ. *petra-soukupova.cz* [online]. [cit. 2014-10-23]. Dostupný z WWW: <<http://www.petra-soukupova.cz/zmizet.html>>.

⁴² ŠRÁMKOVÁ, J. *Zmizet k moři*. A2, 2009, č. 17, s. 6.

Spisovatelce je vyčítána podobnost jejích textů scénáři⁴³, ale v tomto případě se prostě jedná o její styl, který měla již před studiem scenáristiky⁴⁴. Proto nemá smysl to nekonečnými kritikami stále opakovat. V několika recenzích je autorce vytýkána hovorová řeč, jež prý působí rušivě⁴⁵, ale právě ona dodává povídkám spolu s dalšími faktory na autentičnosti. Recenzentka by si měla uvědomit, že vypravěčem je desetiletý chlapec, který nebude hovořit spisovnou češtinou. Dalšími předměty sporu jsou opakování nebo také překrývání motivů, kdy se v příbězích opakují tlusté holčičky, zoufalé matky, krásné dívky, praštěné babičky atd. Zde musíme souhlasit, opravdu se typy postav opakují, a to nejen v knihách, ale i v jednotlivých povídkách. Poslední je nařčení spisovatelky, podle něhož zneužívá dětského pohledu k připoutání čtenářů.⁴⁶ Tato výtky ovšem není vůbec oprávněná, Soukupová své čtenáře nevadí přes využitou dětskou mysl. To, že dokáže popsat svět z dětského pohledu a tím evokovat u čtenáře zapomenuté příhody nebo neshody, které raději odsunul hluboko do paměti, je skvělá ukázka spisovatelského umu. Nehledě na to, že dokáže svět vykreslit nejen dětskýma očima, ale popsat ho i z pohledu matky se dvěma dětmi. Při čtení se tak dokáže čtenáři zarýt pod kůži a podnítit jej k tomu, aby se zamyslel nejen nad osudy hrdinů, ale i nad těmi vlastními.

2.3 O knize Marta v roce vetřelce

Třetí kniha má tematicky blízko k předchozím, ale pohybujeme se zde už na hranici dospělosti. Jedná se o fiktivní deník devatenáctileté studentky, ve kterém je zachycen jeden rok z jejího života. Soukupová se od dětských hrdinů přesunula k hrdince, jež se ocitá na přelomu puberty a dospělosti. Řeší první dospělé momenty ve svém životě, které si zaznamenává do deníku, a díky tomu se na její utrápenou pouť vydá i čtenář. Příběh je to v podstatě banální, jednoduchý, kdy se nadějná studentka bohemistiky změní v člověka bez jakéhokoliv zájmu, potká ji spousta bolesti a zklamání, které souvisejí s potratem dítěte a ztracenou láskou. Zmítá se v depresích. Celý příběh je o dívce, která nezvládá přerod v dospělou, samostatnou a odpovědnou bytost. Originální zpracování evokuje u člověka pocit, že se to, co čte, skutečně odehrává. Kniha přináší jedinečný pohled na mladou dívku,

⁴³ PEŇAS, J. Namaluj to černě (2010). *petra-soukupova.cz* [online]. 24. 4. 2010, [cit. 2014-10-23]. Dostupný z WWW: < <http://www.petra-soukupova.cz/recenze-Zmizet-LN.html> >.

⁴⁴ ŠAFRÁNEK, Š. Uklizeno. *Instinkt* 8, 2009, č. 31, s. 55.

⁴⁵ ŠRÁMKOVÁ, J. Zmizet k moři. *A2*, 2009, č. 17, s. 6.

⁴⁶ PEŇAS, J. Namaluj to černě (2010). *petra-soukupova.cz* [online]. 24. 4. 2010, [cit. 2014-10-23]. Dostupný z WWW: < <http://www.petra-soukupova.cz/recenze-Zmizet-LN.html> >.

kteřá dojde až do fáze podobné existenciální krizi. Dalo by se říct, že jde o výpověď o životě dnešních teenagerů, tak jak ho vidí Soukupová, a z našeho hlediska je tato výpověď dost podobná skutečné realitě. Spousta mladých lidí se v současnosti chce co nejrychleji odpojit od své rodiny, začít svůj vlastní život, ale ve většině případů na něj nejsou připraveni. Pokud narazí na nějaké překážky, nemusí je zvládnout, stejně jako Marta. Většinou si ani nechtějí nechat poradit od rodičů, kteří to s nimi myslí dobře, protože jejich „dospělé“ ego jim v tom brání. Existují samozřejmě silní jedinci, cílevědomí, kteří si za svými ambicemi jdou a vše zvládají, ale možná to bude o jejich přístupu. Nemají problém přijmout radu, něco se přiučit a nechat druhé, aby jim s určitými věcmi pomohli, protože to jejich dospělost neohroží. Tak tomu ale v knize *Marta v roce vetřelce* bohužel není, a proto se hlavní hrdinka pohybuje právě na hranici totálního ztroskotání.

Autorka knihy má k deníkové formě blízko – sama si deník vede. Slouží jí k utřídění myšlenek. Lépe se jí tak formulují problémy, jelikož jim skrze psaní dá tvar, a dokáže je tak lépe uchopit.⁴⁷

„pátek 25 Narozeniny. Ráno při běhu se mi ztratí Drak, výborně. Přijde sám. Pak celý den vlastně zevl, večer tatík a Toma, ani dnes žádné mohutné oslavy, ani žádná božská jídla. Ale najdu první letošní houbu-křemenáč a pak další hříby. Ale jo. To mě baví. Večer si prohlížíme s Tomou starý fotky mých rodičů, mamka nádherná kočka, ale fakt modelkovských parametrů a táta drsnej.“⁴⁸

Ukázka ze soukromého deníku spisovatelky ilustruje její styl psaní. Z textu jde tedy poznat, že útržkovité a heslovité vyjadřování je pro ni přirozené, a proto na něj sází i ve svých prózách. Soukupová se při psaní fiktivního deníku nevyhnula autobiografickým prvkům kvůli zachování autenticity vyprávění. *„Autobiografické prvky, třeba to studium bohemistiky, byly taková nouzovka. Původně jsem vůbec nechtěla, aby Marta studovala to samé co já, ale pak se ukázalo, že je v deníku potřeba být co nejpresnější, a já žádný jiný obor neznám tak dobře. Nevím, co přesně si pod jednotlivými předměty představit. Musela bych si to vyhledávat a to se mi nechtělo. A tahle kavárna? Když píšu, potřebuju si své postavy představovat v prostředí, které aspoň trochu znám. Takže Marta bydlí na Újezdě stejně jako já a chodí do stejných podniků.“⁴⁹* V deníku si také mohla dovolit prostřednictvím hlavní postavy sdělovat své názory na knihy, filmy nebo seriály.

⁴⁷ ŠAFRÁNEK, Š. Uklizeno. *Instinkt* 8, 2009, č. 31, s. 56.

⁴⁸ Tamtéž, s. 56.

⁴⁹ TRESTROVÁ, V. Nežiju životy svých postav, říká spisovatelka Petra Soukupová (2011). *novinky.cz* [online]. 29. 07. 2013, [cit. 2014-11-05]. Dostupný z WWW: <<http://www.novinky.cz/kultura/salon/251784-neziju-zivoty-svych-postav-rika-spisovatelka-petra-soukupova.html>>.

„Sobota 2. listopadu

*Setkání s Lindou, pizza a kino, i s jejím Mistrem, připadám si hloupě, sama a chudinka, ale film District 9 je hrozně super, takže dobře, že jsem šla. Oni trochu zlamany, ale s nima je to s filmama těžký. Pamatuju si, jak mi nadšeně vykládala Linda, že se jim líbilo Něco na té Mary je. Hm. Mně teda ne.*⁵⁰ Přitom ale deníková forma neumožňuje autorce podívat se „nad“ příběh, dovolit si nadhled a odstup od příběhu. Spisovatelka musí být pořád s postavou a řešit ji vnitřně, a to pro ni bylo dost náročné.⁵¹

Deník je psán v přítomném čase, což pro tuto literární formu není typické, působí mírně nepřirozeně a má to zřejmě čtenáře dovést k pochybnostem o skutečnosti deníku. Avšak další ukazatelé nás přesvědčují o opaku, protože autorka nevynechala žádný den bez záznamu. Dojde tedy ke střídání živého psaní s nudným a bezmocným vypisováním, které ale zvýší uvěřitelnost díla, jelikož obecně platí fakt, že existují dny, kdy se opravdu nic významného neděje.

„Pátek 29. srpna

*Dexter. A Fík. A rodiče. Nejedou na chatu, protože o víkendu chtějí do nákupního centra, tak dneska večer doma.*⁵²

Důležité postavení v knihách Soukupové má jídlo, kterému je v deníku dán velký prostor. Díky vloženým úsekům o pokrmech, které mají současně patřit k prostředkům specifického druhu humoru tohoto románu a v nichž popisuje snídaně, obědy nebo večere, což je jí ale mnohdy vyčítáno, si dokáže čtenáře získat a kritiku naopak popudit, protože je to nehodno umělecké literatury. Sama ale v jednom z rozhovorů sdělila, že je důležité popsat sebemenší detail ze života hrdiny, i ty nejobyčejnější věci, aby byla postava nebo okamžik snadno pochopitelný a dal později možnost pochopit i složitější jednání postav. Pokouší se tedy přes jednoduché věci dostat k závažnějším problémům.⁵³

Formální prostředky v deníku se staly nástrojem pro zesílení sugescí. Mnohdy dochází k naprostému vynechání přísudku nebo používá pouze infinitiv, časté jsou superlativy nebo jiné věkově příslušné idiomy. V charakteru mluvy se setkáme i s nešvary sociálněsít'ového komunikování a chybným pravopisem, který by z dějového hlediska měl být v pořádku⁵⁴.

⁵⁰ SOUKUPOVÁ, P. *Marta v roce vetřelce*. Brno : Host, 2011, s. 72.

⁵¹ VELČKOVÁ, M. Mnozí lidé ve dvaceti vůbec neví, co v životě dělat, tvrdí Petra Soukupová (2013). *denikreferendum.cz* [online]. 30. 11. 2011, [cit. 2014-11-05]. Dostupný z WWW:<<http://denikreferendum.cz/clanek/16072-mnozi-lide-ve-dvaceti-vubec-nevi-co-v-zivote-delat-tvrdi-petra-soukupova>>.

⁵² SOUKUPOVÁ, P. *Marta v roce vetřelce*. Brno : Host, 2011, s. 316.

⁵³ STEHLÍKOVÁ, O. Petra Soukupová: *Marta v roce vetřelce* (2011). *iLiteratura.cz* [online]. 10. 10. 2011, [cit. 2014-11-05]. Dostupný z WWW:<<http://www.iliteratura.cz/Clanek/28881/soukupova-petra-marta-v-roce-vetrelce>>.

⁵⁴ Hlavní hrdinka je studentkou bohemistiky.

V knize se objevují drobná zcizení, např. když si hrdinka do deníku zaznamená, že usíná. Musíme ještě zmínit absenci dialogů a menší popisy prostor. Ty nám ale dokreslují ilustrace Nikoly Hoření, které nám dokonale dotvoří příběh a díky nimž se Martin život stane ještě živějším. Převeďte nám tak text do jiné soustavy, jež se jeví jako přehlednější a hlavně dobře nahrazuje chybějící popisy.⁵⁵ Uprostřed deníku je vložena obrázková příloha Jiní o Martě, kde se prostřednictvím přátel a rodiny dozvíme o hlavní hrdince další informace, jež jsme ale v průběhu čtení stejně mohli vyčíst mezi řádky.

Kritiku si tato prozatím poslední kniha pro dospělé čtenáře příliš nezískala. Podle některých se tváří jako kniha pro teenagery nebo, jak uvádí Kolářová⁵⁶, pro „holky z fildy“, protože hlavní postavou je také „holka z fildy“. Tomuto bychom rozuměli – nejlépe se s hrdinkou ztotožní dívky blízké věkové kategorie, které řeší stejné nebo podobné problémy. Ale to neznamena, že dospělý čtenář v ní nenajde jisté poučení nebo naplnění. Dospělý člověk – rodič – může lépe porozumět svému dítěti. Dá mu nahlédnout do duše jiného člověka, který třeba řeší stejné nebo podobné potíže jako jeho dítě, a tak rodiči dojde, že problémy jeho „náctiletého“ potomka nejsou tak malicherné.

Podbízivost⁵⁷ estetiky, vkusu a kultury masového čtenáře – další zdánlivá slabina knihy. Využití populární kultury a jejího produktu je v tomto textu třeba k přiblížení se realitě. Dále je deníku vyčítána monotónnost, předvídatelnost děje⁵⁸, zjednodušené rozpletení hlavní zápletky, počáteční absence fabule⁵⁹ a především až jisté pohoršení nad textem, jenž je tak prostý a snadný, že nad ním nemůžeme dýchat rozkoší⁶⁰. Deník se ale čte snadno především proto, že není vyumělkovaný, a to bychom chápali jako klad. Autorku musíme pochválit za dovednost přesvědčivě vykreslit postavy a schopnost uvěřitelně řešit komplikované vztahy a životní situace, anebo je naopak nechat odvanout a vytratit, protože i to je v životě možné. Zápisky nabídnou několik zápletek, ale žádnou pointu, žádné ponaučení, které by příběh nabízel. Jedině možná takové, že bez cizí pomoci se člověk občas nedokáže obejít. Deník po roce vyprávění končí.

⁵⁵ HRABÁK, J. *Poetika*. Praha : Československý spisovatel, 1977, s. 38.

⁵⁶ KOLÁŘOVÁ, K. Nad knihou: Holka z fildy (2011). *novinky.cz* [online]. 18. 10. 2011, [cit. 2014-11-05]. Dostupný z WWW: <<http://www.novinky.cz/kultura/salon/247700-nad-knihou-holky-z-fildy.html>>.

⁵⁷ DOBRÝ, M. Petra Soukupová: Bezpečné balancování nad propastí neuspořádaného života (2011). *rozhlas.cz* [online]. 19. 10. 2011, [cit. 2014-11-05]. Dostupný z WWW: <http://www.rozhlas.cz/radiowave/kultura/_zprava/963963>.

⁵⁸ ŠAFRÁNEK, Š. Dvakrát Soukupová. *Instinkt*, 2011, č. 43, s. 45.

⁵⁹ KOKEŠOVÁ, K. Petra Soukupová: Marta v roce vetřelce (2011). *literarni.cz* [online]. 13. 12. 2011, [cit. 2014-11-05]. Dostupný z WWW: <http://www.literarni.cz/rubriky/recenze/proza/petra-soukupova-marta-v-roce-vetrelce_8735.html#.VFpsymG_fl>.

⁶⁰ VANÍČEK, J. Tak to Jirklová nechtěla. *Kulturní noviny*, 2011, č. 13, s. 7.

2.4 O knize Bertík a čmuchadlo

Spisovatelka své oblíbené téma mezilidských vztahů rozpracovala i ve své poslední knize Bertík a čmuchadlo (2014), která je intencionálně vytvořena pro dětského čtenáře a zároveň je to první dětská kniha z pera Soukupové. K napsání knihy pro děti ji ovlivnil fakt, že se sama stala rodičem. „*Nejspíš jo, i když já jsem to k tomu přímo nevztahovala. Ale když jsem pak kamarádům říkala, že píšu knihu pro děti, ale že to není proto, že mám sama mimino, tak se mi smáli. A je pravda, že si to pomyslí téměř každý, takže asi nějakou zásluhu tomu miminu musím nechat.*“⁶¹ Napsání dětského příběhu pro ni bylo těžší, než na co byla doposud zvyklá. Musela se přizpůsobit dětskému vnímání a přemýšlet nad věcmi a situacemi tak, aby byly pro děti srozumitelné a pochopily je. Vzhledem k tomu, že často píše prostřednictvím dětského pohledu, tak pro ni napsání dětské knížky v tomto aspektu bylo celkem snadné. Soukupová měla vždy ráda knihy pro děti, kde bylo něco smutného, „*oblíbené knížky byly Bratři Lví srdce, kteří začínají smrtí dvou dětí, a Ronja, dcera loupežníka, kdy Ronja přestane mluvit s otcem a uteče z domova*“⁶². Bavily ji vztahy, potom dobrodružství a pak případně humor, čímž by se dala charakterizovat i její knížka, která je určena všem dětem, jež se cítí být někdy samy. Zaměřuje se zvláště na vztahy, objevuje se tu i drobné dobrodružství a špetka humoru, avšak i troška smutku.

Příběhem provází devítiletý Bertík, který odjíždí na prázdniny na chalupu k příteli své maminky. Prozatím se vnitřně nevyrovnal s rozvodem rodičů a má pocit, že se proti němu spíkl celý svět. Pocit křivdy jako by pronikl do všech příběhů Soukupové. Chce odjet k tátovi. Dělá naschvály, na všechny se mračí, nechce si s ostatními hrát ani podnikat zábavné aktivity, až zůstane úplně sám. Chlapec jen chce, aby se k sobě jeho rodiče vrátili, a tvrdohlavě si za tím stojí. Nevšímá si toho, jak se mu mamčin přítel věnuje, co všechno pro něj vymýšlí. Všechno je mu jedno. Ve své nenávisti k celému osazenstvu na chatě dokonce zraní jednu z dívek. Sice nic takového nechtěl, ale pořád nechce uznat svoji chybu. Za vše mohou ostatní. Až díky moudrému čmuchadlu, které potká při svých útěcích do lesa a které ho nabádá k zamyšlení, mu dojde, že není na všechno sám a že nemá stát proti ostatním, kteří to s ním myslí dobře. Bertík tak pochopí, že dělal chyby, že by se ostatním měl omluvit a začít se chovat hezky. Znovu nalezne pocit jistoty, lásky a přátelství.

⁶¹ NEZNÁMÝ. Petra Soukupová: Bertík a čmuchadlo je knížka pro děti, které se někdy cítí samy (2014). [kavarna.hostbrno.cz](http://kavarna.hostbrno.cz/seznam-clanku/petra-soukupova-bertik-a-cmuchadlo-je-knizka-pro-deti-ktere-se-nekdy-citi-samy) [online]. 18. 09. 2014, [cit. 2014-11-09]. Dostupný z WWW:<<http://kavarna.hostbrno.cz/seznam-clanku/petra-soukupova-bertik-a-cmuchadlo-je-knizka-pro-deti-ktere-se-nekdy-citi-samy>>.

⁶² NEZNÁMÝ. Petra Soukupová: Bertík a čmuchadlo je knížka pro děti, které se někdy cítí samy (2014). [kavarna.hostbrno.cz](http://kavarna.hostbrno.cz/seznam-clanku/petra-soukupova-bertik-a-cmuchadlo-je-knizka-pro-deti-ktere-se-nekdy-citi-samy) [online]. 18. 09. 2014, [cit. 2014-11-09]. Dostupný z WWW:<<http://kavarna.hostbrno.cz/seznam-clanku/petra-soukupova-bertik-a-cmuchadlo-je-knizka-pro-deti-ktere-se-nekdy-citi-samy>>.

Maminka má radost, Bertík je spokojený, dokonce si najde kamarádku a těší se na nový přírůstek do rodiny.

Bertík a čmuchadlo je próza, kterou řadíme mezi příběhovou prózu s dětským hrdinou. Klíčové postavení v příběhu má dětský hrdina, který má být pro malého čtenáře jakýmsi vzorem. Autorka chce dát dítěti možnost ztotožnit se s dětským hrdinou příběhu. Cílem je uvést čtenáře do složitého světa vztahů, seznámit ho s různými životními situacemi a nabídnout mu řešení. Proto je tato příběhová próza spjatá s určitým okruhem motivů a témat, „*teré vycházejí z pozice hrdiny a jeho roviny poznání sebe v daném prostoru a v časové určenosti*“⁶³ – vztah mezi dospělým a dětským světem, překonávání existenčních problémů, osamocenost, začleňování se do kolektivu, hrdinství dítěte atd. Témata se mění a rozšiřují vzhledem ke společenskému pojetí dětství a dospívání. Tento proces je podmíněn také přejímáním vypravěčských a tvarových postupů, které byly doménou prozaických žánrů pro dospělé⁶⁴ – hlubší psychologická kresba hrdiny, využívání ich-formy, vnitřní monolog, experimentální vypravěčské postupy a způsoby⁶⁵.

Příběh se odehrává v současnosti. Je stručný a jasný, rozčleněný do krátkých kapitol, a zároveň je lehce ztotožnitelný a uvěřitelný. Z výše zmíněných charakteristik textu autorka využívá ich-formu a vnitřní monolog spolu s psychologickými pohnutkami hrdiny.

*„Nechala mě klidně přes noc spát venku a ani mě nevolala. Třeba už si taky myslí, že jsem špatnej kluk, možná už mě nemá tak ráda jako předtím! Třeba teď jenom počká, až budu dost starej, abych se o sebe mohl starat sám, a pak mě nechá bejt! Najednou vůbec nechci k tátovi, u táty je to sice super a je s ním větší sranda, ale já jsem doma u mamky. A co když se teď rozhodne, že teda můžu bydlet s tátou, když pořád mluvím o tom, jak k němu chci, a přestěhuje mi všechny věci a já ji budu jenom o víkendu navštěvovat? To teda nechci.“*⁶⁶

V příběhu najdeme i ukázkou dospělého a dětského pohledu na určité situace a jejich rozdílný postoj k nim, jelikož dítě není schopné pochopit důvody jednání dospělých.

„Ale volají mě jenom trochu, myslím, že tak, aby se neřeklo – to mi mamka vysvětlila, když volala neoblíbený tetě Jiřině a zvala ji na oslavu svých narozenin. Při tom telefonátu na mě dělala obličej, že vlastně nechce, aby teta přijela. Ale pozvat se musí, protože nikdo nechce, aby jí to bylo líto a třeba brečela. Takže ji pozvou, i když ji tam ve skutečnosti nikdo

⁶³ ČEŇKOVÁ, J. *Vývoj literatury pro mládež a její žánrové struktury*. Praha : Portál, 2006, s. 32.

⁶⁴ Soukupová je autorkou především prózy pro dospělé a všechny uvedené příklady se objevují i v její knize pro děti.

⁶⁵ ČEŇKOVÁ, J. *Vývoj literatury pro mládež a její žánrové struktury*. Praha : Portál, 2006, s. 33.

⁶⁶ SOUKUPOVÁ, P. *Bertík a čmuchadlo*. Brno : Host, 2014, s. 71.

*nechce. Jenže nikdo taky nechce, aby si řekla, že ji nemají rádi, ačkoliv je to pravda. Úplně tomu nerozumím, já toho, koho nemám rád, na oslavu teda nezvu.*⁶⁷

Próza je doplněná výstižnými ilustracemi Petra Korunky, které doprovázejí a podporují text. Čtenář si lépe dovede představit hlavní postavy, jež jsou vyobrazené na celé dvoustránce a nemusejí tak být podrobněji popisovány spisovatelkou. Ilustrace dále samozřejmě mapují celý příběh a jeho důležité události nebo předměty.

⁶⁷ SOUKUPOVÁ, P. *Bertík a čmuchadlo*. Brno : Host, 2014, s. 43.

3 Dětství a dospívání jako téma literárního textu

Dětství a dospívání jsou dvě významná životní období člověka, která často ovlivní jeho další životní dráhu. Děti a rodiče si musejí uvědomit, jaké může mít jejich vzájemný vztah následky, a proto je dobré, aby své počínání vedli správným směrem. Bohužel tomu tak není vždy, a to se právě děje v textech Petry Soukupové. Příběhy jsou zaměřeny na rodinné vztahy, jež jsou ve všech případech nějak narušené, rozpadají se, a to má na děti jistý vliv a dopad. Častým vypravěčem je samo dítě nebo adolescent, kteří nás uvádějí do situací svýma očima. Proto je pro nás důležité znát informace o dětském sebepojetí, vnímání sebe samotného nejen vnitřně, ale i ve vztahu k okolí.

Sebepojetí nebo také identita znamená „*prožívání našeho vlastního „já“, naší vlastní osoby*“⁶⁸. Toto vědomí vlastního „já“ se utváří od samého počátku našeho soužití s druhými lidmi a prochází vývojem stejně jako osobnost jedince. Je závislé na mnoha okolnostech, např. na tom, v jaké vývojové fázi života se člověk nachází. Sebepojetí souvisí se sebedůvěrou, sebehodnocením nebo také sebevědomím. Identitu utváří pocit, že máme nějakou společenskou hodnotu, druhým lidem na nás záleží a máme pro ně význam.⁶⁹ Díky tomu si dítě uvědomí, jaké je, a začne si vážit samo sebe, věřit si, lépe překonává náročné situace a úkoly. Tento stav je žádoucí a každý rodič by jistě chtěl dítě, které je spokojené samo se sebou. Možný je ale i opačný případ, kdy se dítě podceňuje, nevěří si a samo sebe shazuje a předem se odepisuje. V tomto případě je nutné, aby rodiče věděli o stavu svého potomka a snažili se ho více povzbuzovat, dodávat mu sebedůvěru a pomáhat mu překonávat obtížné okamžiky.

Na vývoj člověka a jeho svět mají vliv bio-psycho-sociální činitele. Zaměříme se na činitele psychického a sociálního vývoje. V prózách dochází k interakcím postav, vzájemně na sebe působí, ovlivňují se, a proto se budeme zajímat o dítě a dospívajícího a jejich prostředí, ve kterém se ocitají. Pak snáze pochopíme jejich myšlení a jednání. Naši pozornost tedy věnujeme rodině, sourozeneckým vztahům a vrstevnické skupině.

V každém věkovém období člověka má rodina a okolí jiný význam, a proto si dětství a dospívání rozdělíme z hlediska věku. Pokud bude náš hrdina dětský, mluvíme potom o věku školním (6–12 let), a pokud bude naše postava v období puberty, z psychologického hlediska budeme mluvit o období dospívání (12–18 let). Jedná se o velké věkové rozpětí, ale pro potřeby našeho textu je to takto vhodné.

⁶⁸ MATĚJČEK, Z. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. Praha : Portál, 1996, s. 72.

⁶⁹ Tamtéž, s. 72–73.

3.1 Rodina

Dětství si mnozí z nás nedokážou bez rodiny představit. Odpovězme si ale na otázku, co rodina je a jak ji můžeme chápat? Rodina je považovaná za základní sociální skupinu, která zásadním způsobem ovlivňuje psychický vývoj dítěte, je spojená vztahy, soužitím, sdílením zážitků a zkušeností, ale i očekáváním a plánováním společné budoucnosti. Určuje, jaké dovednosti a schopnosti jsou podstatné a které naopak zbytečné. Tím se nám zobrazuje nejen celková úroveň rodičů, ale i hodnotový systém rodiny.⁷⁰

Základní poznatky získané v rodině ovlivní způsob, jakým bude dítě přijímat a chápat informace a jak na ně bude reagovat. Obdržené informace zobecňuje, a proto očekává, že stejným způsobem bude fungovat i okolní svět.⁷¹ Tak tomu ale, jak víme, není. Pro rozvoj dětské osobnosti jsou důležité vztahy mezi členy rodiny – vzájemná interakce. Pokud jsou vztahy pozitivní, může se dítě cítit bezpečně, pokud kladné nejsou, je potom dítě nejisté a koncentruje pozornost na sebe, jak je tomu v našich textech.⁷² Proto je důležité, aby si rodiče byli skutečně vědomi, že k nim dítě chová hluboký citový vztah, a snažili se tento vztah udržovat a lásku dítěti co nejvíce opětovat.⁷³ Vědomí, že rodiče jej mají rádi, jsou mu nablízku a může se na ně ve všem spolehnout, je vhodným prostředkem k tomu, aby se dítě cítilo v bezpečí.⁷⁴

Může se stát, že v rodině nedochází k uspokojování základních psychických potřeb dítěte. V takovém případě se dítě nevyvíjí ve zdravou osobnost a žije právě v nejistotě a strachu, jak zmiňujeme výše. Mezi základní psychické potřeby řadíme:

potřeba stimulace, tedy patřičné zajištění podnětů co se kvality, množství a proměnlivosti týče.

potřeba smysluplného světa. Chceme-li, aby se podněty přeměnily v poznatky a zkušenosti, je zapotřebí jejich smyslu a řádu. Dítě se potom učí, získává zkušenosti, přizpůsobuje se podmínkám života atd.

potřeba životní jistoty. Potřeba důležitá pro zajištění pocitu bezpečí, zbavuje dítě úzkosti a umožňuje mu cílevědomou aktivitu a naplňování mezilidských citových vztahů.

potřeba pozitivní identity, znamená pozitivní přijetí sebe samého a své společenské hodnoty, dostatečné sebeúcty a sebevědomí, které jsou nutné k zařazení se do společnosti.

⁷⁰ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. Praha : Karolinum, 2012, s. 19.

⁷¹ Tamtéž, s. 17.

⁷² Tamtéž, s. 18.

⁷³ MATĚJČEK, Z. *Výbor z díla*. Praha : Karolinum, 2009, s. 363.

⁷⁴ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. Praha : Karolinum, 2012, s. 18.

potřeba otevřené budoucnosti, tedy naděje a životní perspektiva, která vede život kupředu. Člověk má nějaké vize a za těmi chce jít. Pokud ztratí životní perspektivu, je zoufalý.⁷⁵

V příbězích se setkáme s dětmi, které se cítí být ohrožené, jsou nejisté, jejich svět postrádá řád a smysl (*K moři*), ale i dospívajícími, kteří si neváží sami sebe a ztrácejí životní perspektivu (*Marta v roce vetřelce*).

Rodinu můžeme charakterizovat i jako systém (v tomto případě mikrosystém), který je zapojen do širšího společenského systému (mezosystému), kam řadíme příbuzenstvo, sousedy, přátele a další, kteří rodinu obklopují a jsou s ní v kontaktu. Nutně ji ovlivňují a sami jsou jí ovlivňováni. „*Rodině pomáhají, ulevují, chrání ji, ale někdy ji také ruší, tísní a zatěžují svými nároky.*“⁷⁶ V našich příbězích širší společenské uskupení zastupují hojně babičky, které někde působí jako ochránitelky (povídka *Zmizel*) a jinde naopak rodinu ještě více rozdělují (povídka *Na krátko*). Je tedy důležité si uvědomit, že rodina není jen to, co je uvnitř ní, ale i co na ni působí. Právě míra integrovanosti do širšího společenství spolu s dalšími charakteristikami rodiny, „*jako je její stabilita, míra soudržnosti, otevřenost a adaptabilita*“⁷⁷, jsou významné pro psychický vývoj dítěte. Jestliže rodina tyto charakteristiky nemá, nemůže na dítě, jež v ní vyrůstá, působit pozitivně.

Podstatné pro naše texty je zmínit, že v rodině dochází k určitým změnám, které se odrážejí na dětských a dospívajících duších. Změny mohou být kontinuální a diskontinuální. Kontinuální změny jsou pozvolné, tedy že členové rodiny stárnou, dítě začne chodit do školy. Jsou to změny, které se dají očekávat. Pro nás jsou důležité změny diskontinuální, jež jsou víceméně náhlé a pojí se s událostí, která rodinu změní tak, že už nemůže fungovat jako doposud. Změna překračuje hranici obvyklosti. Mluvíme tu především o rozvodu rodičů, příchodu nového partnera jednoho z rodičů, náhlé smrti rodiče atd. Tyto situace nás zajímají. Děti a dospívající se v textech vypořádávají s rozvodem rodičů (*K moři*), s narozením nevlastního sourozence (povídka *Věneček*), s vážným zraněním (povídka *Zmizel*), které má velmi špatnou prognózu, ale i se ztrátou syna (povídka *Zmizel*).

Rozvod je součástí téměř všech próz. Jedná se o jedno z velmi náročných období nejen pro rodiče, ale hlavně pro děti i pro širší rodinu (prarodiče). „*Má své aspekty sociální, etické, právní, emoční a pochopitelně velmi důležité aspekty psychologické.*“⁷⁸ Mnozí autoři řadí rozvod mezi projevy sociální patologie. Je ho možné chápat jako společenské opatření,

⁷⁵ MATĚJČEK, Z. *Výbor z díla*. Praha : Karolinum, 2009, s. 235.

⁷⁶ Tamtéž, s. 360.

⁷⁷ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. Praha : Karolinum, 2012, s. 19.

⁷⁸ MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z. *Krizová situace očima dětí*. Praha : Grada, 2002, s. 39.

kteřé zabrání nesouladu a závažným neshodám mezi manželi, ukončí jejich problematické soužití a umožní jim otevření nové životní perspektivy. Tyto předpoklady nejsou ale vždy naplněné a kladné změny se neobjeví, naopak dojde ke stresu, frustraci a hádkám i v době po rozvodu.⁷⁹

Rozvod jako takový je poslední fází manželského rozkolu. Předchází mu stadium manželského (rodinného) *nesouladu*, který je poměrně běžný, kdy partneři hůře hledají kompromisy a nezvládají řešit rozpory. Nesoulad v některých případech přejde v manželský (rodinný) *rozvrat*, který znamená větší postižení základních rodinných funkcí (např. biologicko-reprodukčních, emocionálních, sociálně-ekonomických nebo ochranných) a může pak dospět k *rozvodu*, což je krajní řešení v procesu rozvratu.⁸⁰ Následky rozvodu jsou různého druhu, od naprosté neschopnosti rodičů domluvit se na nějakém vypořádání, na péči o dítě až po dobrou komunikaci mezi bývalými partnery, kteří berou ohled na svého potomka a nechtějí mu situaci ještě ztěžovat. Vliv na dítě to má ale v obou případech. Může se cítit zrazené jedním nebo oběma rodiči, může je nenávidět, zhorší se ve škole, ztrácí zájem o záliby, jež ho předtím bavily, nebo může být i agresivní vůči svému okolí. Na rodičích je, aby tyto následky co nejvíc minimalizovali.

3.1.1 Rodina a dítě

Jak jsme již uvedli, dětství pro nás představuje etapa kolem 6–12 let. Vše, co se v člověku odehrává, je velmi individuální, a nejde tedy charakteristiku chápat konstantně, jelikož každé dítě je osobnost a žije v rozdílných podmínkách.

Dětství by mělo být časem radosti, bezpečí, jistoty, zážitků a zkušeností. V tomto věkovém období se dítě stává životním realistou. Je to doba maximální extroverze a poznávání světa, doba sběratelství a přírodních zájmů a především doba přátelství a kamarádství.⁸¹ Rodina se pro děti stává klíčovou skupinou, která určuje a ovlivňuje jejich život a vše, co se s nimi pojí. Sdílení života a trvalá přítomnost rodičů je nejvýznamnější podmínkou funkčního vztahu. Rodiče jsou pro děti reálným modelem pro učení se nápodobou, ale i ideálem, kterému by se dítě chtělo přiblížit. V dětském věku jsou rodiče i zdrojem emoční opory, jež se postupně začne přetvářet v symbolický zdroj jistoty. S nástupem do školy se může změnit postavení dítěte v rodině a s tím i zvýšené požadavky

⁷⁹ MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z. *Děti, rodina a stres*. Praha : Galén, 1994, s. 133.

⁸⁰ MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z. *Krizová situace očima dětí*. Praha : Grada, 2002, s. 39.

⁸¹ MATĚJČEK, Z. *Výbor z díla*. Praha : Karolinum, 2009, s. 282.

na něj.⁸² Záleží na míře autority, kterou rodiče uplatňují, a množství požadavku, které kladou na své dítě. Může potom docházet ke zklamání na obou stranách nebo naopak na hrdost rodičů a zvýšení sebevědomí dítěte.

Matka žije ve spojení s dítětem, je „*součástí jejich každodenního života*“⁸³, děti na ni víc spoléhají a berou její přítomnost jako samozřejmost. Chrání jejich bezpečí a jistotu, usměrňuje stres, jenž je na děti vyvíjen okolím (školou), a zároveň zodpovídá za splnění povinností a dohlíží na chování dítěte.⁸⁴

Otec doplňuje působení matky. V dětství bývá dětem partnerem v činnostech, účastní se společně různého dění a obohacuje tak jejich zkušenosti. Podporuje jejich samostatnost a sebedůvěru. Děti, kterým otec věnuje svůj čas, jsou naplněny větším pocitem jistoty, lépe přijímají zodpovědnost, a jsou tak lépe přijímány vrstevníky i dospělými. Otec je zároveň pro dítě větší autoritou než matka, jelikož ta je s dětmi téměř neustále a její kárání a domlouvání se tak stává méně účinné. Pokud je tedy potřeba zakročit a dítě nějakým způsobem usměrnit, má otcovo jednání mnohem větší odezvu, a děti v něm tak spatřují silnějšího rodiče.⁸⁵

Děti považují fungující vztah mezi rodiči za jasně daný, a pokud není narušený, nevšímají si ho. V takovém vztahu s rodiči mohou vše probírat, rodiče jim vše vysvětlí, učí je emočním prožitkům, jak na ně reagovat, jak je ovládat atd. Pokud jsou vztahy rodičů problematické, je dítě o tyto interakce s nimi ochuzeno, zároveň upoutávají jeho pozornost a mohou v něm vyvolat úzkost. Dítě pak přichází o pocit rodinného zázemí, o společný prostor, čas i prožitky, které předtím sdílelo s oběma rodiči. Navíc je nepoznává, protože se chovají k sobě i k němu samotnému jinak. Jestliže dojde k úplnému rozpadu rodiny (rozvodu), jeden rodič odchází (většinou otec) a s druhým rodičem (matkou) dítě zůstává.⁸⁶ V dětském věku, především kolem 9.–10. roku, má dítě největší problém se zpracováním rozvodu nebo rodinné krize i proto, že je to období, kdy dochází k identifikaci s životní rolí podle pohlaví, tedy že např. chlapec definitivně přijímá roli muže. Ale jak ji má přijmout, když dosavadní mužský vzor je najednou mimo jeho každodenní život? Je proto důležité, aby se dítě nadále stýkalo s oběma rodiči. Stejně se ale jeho vztah k rodičům promění – jinak vychází s rodičem, se kterým žije, a jinak s rodičem, jenž odešel.⁸⁷ Je to pro něj

⁸² VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. Praha : Karolinum, 2012, s. 314–316.

⁸³ Tamtéž, s. 317.

⁸⁴ Tamtéž, s. 318.

⁸⁵ Tamtéž, s. 318.

⁸⁶ Tamtéž, s. 320.

⁸⁷ MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z. *Krizová situace očima dětí*. Praha : Grada, 2002, s. 33.

opravdu problematická situace, a rodiče mu to mnohdy neulehčují. Může se stát, že se matka na dítě příliš upne, přenáší na něj své zoufalství nebo ho brzy překvapí novým partnerem. Otec může svoji nepřítomnost neadekvátně vykupovat materiálně, dítěti se vzdaluje, dítě si ho idealizuje atd. Mnoho z těchto verzí najdeme v příbězích, které budeme analyzovat.

3.1.2 Rodina a dospívající

Dospívání je velice důležitou fází vývoje dítěte a zároveň závěrečnou fází jeho dětství, kdy se završuje vše, co rodiče do této doby sledovali, a kdy začíná něco nového, co předznamenává jeho dospělost. Opět zde platí, že obecná charakteristika nebude platit na všechny, neboť každý dospívající je individuální osoba.⁸⁸

V období dospívání dochází k mnohým změnám tělesným i psychickým. Nás zajímají proměny ve vztahu rodič/vychovatel – dítě. Obecně se mění postoje dospívajících k dospělým a nejvíc se to projeví právě v rodině. Na řadu přichází proces autonomizace, kdy se „*dospívající chtějí zbavit omezujících kontroly a rozhodovat o sobě sami*“⁸⁹. Proměňují se i citové vazby k rodičům, kdy se z citové závislosti přesouvají na zralejší a vyrovnanější rovinu a vytvářejí se nové tendence k novým vazbám mimo rodinu. Dospívající je ale mimořádně citlivý, takže ačkoliv rodiče mohou považovat jednání svých dětí za ukvapené, nesprávné, ba dokonce směšné, neměli by jim to dávat najevo nevhodným způsobem (poznámkami, výsměchem).⁹⁰

Osamostatnění přichází i v rovině poznávací, kdy dospívající začíná samostatně uvažovat, nepřijímá názory jako bezvýhradně platné, ale polemizuje o nich a zpochybňuje je. V jistém období odmítá úplně všechno, co rodiče řeknou. Dospívání přináší změnu pohledu na rodiče i na sebe samotné. Dítě objevuje svůj svět vnitřně a zajímá se i o svět nejbližších a často se řídí špatným heslem – *podle sebe soudím tebe*. Dospívající se totiž přesvědčují o tom, že jejich rodiče nejsou neomylní, všemocní a dokonalí, jak si o nich doposud mysleli. Mohou z toho být zklamáni, a tak to v nich vyvolá vlnu kritiky směřovanou přímo na rodiče. Slepě na nich hledají chyby a ty kritizují.⁹¹

Rodiče kladou na dospívajícího mnohem větší požadavky a očekávají jeho zodpovědnost, ale v některých případech zároveň nechtějí svým dětem větší samostatnost

⁸⁸ MATĚJČEK, Z. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. Praha : Portál, 1996, s. 83.

⁸⁹ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. Praha : Karolinum, 2012, s. 399.

⁹⁰ MATĚJČEK, Z. *Výbor z díla*. Praha : Karolinum, 2009, s. 287.

⁹¹ MATĚJČEK, Z. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. Praha : Portál, 1996, s. 84.

přiznat, a tak může dojít ke střetům.⁹² Chtějí a potřebují si zachovat jistou míru autority, kterou měli, a nemohou si ji vydobýt silou. Dítě by je úplně zavrhl. Proto je lepší, když jsou zdrženliví, obrní se trpělivostí, jednají s dítětem klidně a na rovinu a jsou upřímní. Tak se vyhnou střetům a mají šanci si jistou autoritu zachovat.⁹³

Dospívající věnují svým rodičům stále méně času, a tak dochází i k menšímu počtu společných interakcí. Děti objevily intimitu a chtějí být se svými city samy a rodiče by to měli tolerovat a nenarušovat jejich soukromí.⁹⁴ S tímto obdobím se pojí i hormonální činnost, která dospívání urychluje. Dívky si začínají víc všímat chlapců a chlapci dívek – je to přirozený koloběh. Rodiče by měli své potomky průběžně poučovat, pokud jde o sexuální výchovu, což je pro mnohé dospívající směšné a nežádoucí. Jestliže dospívající poučení nechtějí, tak by měli být otevření svým dětem, které si časem pro radu přijdou samy. V této oblasti se děje mnoho věcí, které dospívající se svými rodiči řešit nechtějí, a oni by se s tím měli smířit a vyčkávat. Zároveň je dobré, když jsou svým dětem příkladným vzorem harmonických vztahů mezi mužem a ženou už od jejich dětství.⁹⁵

Vztah dívky k matce funguje jako vzájemné společenství opory, ale může dočasně dojít i k jejich rivalitě, kdy dcera chápe matku jako svoji konkurentku. Dcera potřebuje od matky pomoc při naplňování své ženské role. Jejich vztah závisí na vzájemné důvěře, postojích matky, její kritičnosti a schopnosti odpoutat se od dcery. Důležité je i fungování otce. Vztah dívky s otcem nebývá dramatický. Otec často neví, jak má s dcerou zacházet, její dospívání ho přivádí do rozpaků. Zaleží, jaký vztah mezi sebou měli do této doby. Pokud byl vřelý a citlivý, dívce to v dospívání jen pomůže. Otec má ve vztahu k dceři fungovat hlavně jako model mužské role, který dopomůže rozvinout její ženskou roli.⁹⁶

Vztah matky k synovi je tolerantnější a méně kritický než k dívce. Matka je pro chlapce modelem ženské role, stejně jako otec pro dceru. Dospívající chlapec by se měl od matky odpoutat, aby tak potvrdil své mužské sebevyjádření. Matku v takových případech začíná ignorovat, nestojí o péči, a dává to jasně najevo. Problém může nastat, pokud chlapec s matkou zůstane sám – otec chybí. Existuje mezi nimi pak větší citová vazba, která může jeho dospívání zatížit. Významnější vztah pro syna je jeho vazba k otci. Vůči němu si vymezuje svoji mužskou roli a potřebuje, aby ho v tom otec podpořil, poskytl mu zpětnou vazbu. Syn před otcem dává přednost vrstevníkům, což do této doby nebylo. Otec to pak ale

⁹² VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. Praha : Karolinum, 2012, s. 400–401.

⁹³ MATĚJČEK, Z. *Výbor z díla*. Praha : Karolinum, 2009, s. 288.

⁹⁴ MATĚJČEK, Z. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. Praha : Portál, 1996, s. 84.

⁹⁵ MATĚJČEK, Z. *Výbor z díla*. Praha : Karolinum, 2009, s. 147–149.

⁹⁶ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. Praha : Karolinum, 2012, s. 404–406.

může chápat jako projev nevděku. Syn o něj ale neztrácí zájem, jen mu stačí, že se na otce může spolehnout.⁹⁷

Závěrem je dobré napsat, že dospívající po rodičích chtějí, aby jim dali volnost. Aby tu pro ně byli, když něco potřebují nebo se jen chtějí svěřit. Chtějí přijmout zodpovědnost sami za sebe a začít se vypořádávat se životem po svém. Je jisté, že se dopustí mnohých chyb, ale ty z nich udělají lepší osobnosti, protože budou mít možnost se z nich poučit. Jestliže nebudou něco zvládat, tak rodiče vyhledají. Je podstatné, aby tu pro ně byli, pak si získají jejich důvěru, ale i autoritu, o které jsme se zmiňovali.

3.2 Sourozenci

V rámci rodiny jsme se nevěnovali sourozeneckým vztahům, jelikož se jimi budeme zabývat v samostatné části. V textech, na které se zaměřujeme, mají sourozenci velmi důležitou roli. Jejich vzájemný vliv je nezanedbatelný. „*Sourozenci jsou zdrojem specifické sociální stimulace a zdrojem zkušeností.*“⁹⁸ Od staršího sourozence se může mladší hodně naučit. Jejich soužití podporuje rozvoj sociálního vnímání, dítě se lépe naučí odhalovat pocity, chování a potřeby dalších lidí. Naučí se řešit problémy, argumentovat a přijímat kompromis, a to v sourozeneckém vztahu víc než mezi vrstevníky, protože před problémem jen tak neuteče.⁹⁹ „*Sourozenecký vztah dětí je velká příležitost pro vzájemné citové obohacení. Je to jedinečná škola soužití. Mám na mysli sourozeneckou náklonnost, lásku, solidaritu, spolupráci, obětavost, ale také respekt k zájmům a svobodě druhého.*“¹⁰⁰

Dítě se ve vztahu k sourozenci vymezuje a buduje si tak určitou představu o svém dalším putování, které může být zcela jiné nebo podobné jako sourozencovo. V tom hraje určitou roli věkový rozestup dětí a jejich pořadí.

Starší dítě je zpravidla bráno jako to zodpovědnější a zralejší, kterému náleží jistá privilegia, ale jsou na něj zároveň i kladeny větší nároky než na mladší. Požadavky rodičů rozvíjejí rysy osobnosti staršího dítěte, jako jsou ambicióznost a sebeprosazení. Má dominantní pozici a může se stát pro mladšího sourozence vzorem, tedy osobou vhodnou k identifikaci. Může dojít ale i k opačnému stavu – že se mladší chce výrazně odlišovat od staršího.

⁹⁷ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. Praha : Karolinum, 2012, s. 405–407.

⁹⁸ Tamtéž, s. 20.

⁹⁹ Tamtéž, s. 20.

¹⁰⁰ MATĚJČEK, Z. *Výbor z díla*. Praha : Karolinum, 2009, s. 367.

Mladší dítě má jisté výhody. Rodiče jsou k němu shovívavější, mají už jistou zkušenost se starším dítětem. Bývá starším sourozencem chráněno, ale i manipulováno.

Jedináček se dělí o své zážitky a zkušenosti v rodině jen s dospělými. Nemusí utlačovat své egocentrické tendence, ale zároveň k sobě nemá rovnocenného partnera. Jedináček může být rodiči přetěžován, a to ho poté dělá úzkostnějším. Dokáže ale manipulovat s rodiči, a ti jej pak nadměrně ochraňují.¹⁰¹

Přirozeným věkovým rozestupem mezi dětmi jsou dva až tři roky, kdy pak může docházet k správnému sourozeneckému fungování. Pokud je rozestup menší, fungují děti spíš jako dvojice, a dochází tak mezi nimi k větší konkurenci, ale zároveň je tu větší prostor pro společné zájmy. Naopak velký časový rozestup – šest let a více – způsobí, že děti vyrůstají jako samostatné jednotky, a ne jako skupina.¹⁰²

K sourozenectví patří rivalita a žárlivost, která může mít pozitivní stimulační funkci, ale může překročit zdravou mez. V takovém případě je potřeba, aby zasáhl odborník a v rodině došlo k drobným úpravám. Žárlivost se nejčastěji objevuje při narození mladšího sourozence. Dítě by proto mělo být na tento fakt připravováno, rodiče by měli staršímu potomkovi věnovat dostatek pozornosti, nechat ho, aby se podílel na péči o mladšího sourozence, ale zároveň mu dopřát dostatek soukromí a vlastního prostoru, který se sourozencem nebude muset sdílet.¹⁰³

Naši pozornost musíme věnovat i sourozencům nevlastním, kteří většinou zamotají dětem hlavu. Záleží ale na situaci, kdy se nevlastní sourozenec objeví, zda je nevlastní jen „napůl“, nebo jestli se jedná o adoptovaného člena. Ve všech našich příbězích se objevují nevlastní sourozenci, takže se nám naskytne možnost podívat se na různé případy. S nevlastním sourozencem se může pojít další problém v podobě nového partnera jednoho z rodičů, jenž do rodiny může vnést nový problémový aspekt, který dítě musí zpracovat. Náročnější to je, pokud nového partnera má rodič, u kterého dítě žije, tedy většinou matka. Nový partner může mít děti z předešlého vztahu – v tom případě většinou nebývá problém a dítě se s nimi spřátelí. Složitější situace je, jestliže rodič s novým přítelem potomka čeká. Pak je důležité, jaký má dítě vztah s partnerem rodiče. Každopádně všechno cizí pro dítě znamená nejistotu, úzkost a napětí. Je potřeba mu dát dostatek času, aby mohlo nové věci

¹⁰¹ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. Praha : Karolinum, 2012, s. 326–327.

¹⁰² MATĚJČEK, Z. *Výbor z díla*. Praha : Karolinum, 2009, s. 371.

¹⁰³ Tamtéž, s. 367–368.

zpracovat. Lépe se s tím vypořádávají dívky než chlapci, jelikož ti po delším samostatném životě s matkou vidí v jejím druhovi i dítěti velkou konkurenci.¹⁰⁴

3.2.1 Sourozenci a dětství

Věnujeme se především školnímu věku, kdy dochází ke stabilizaci vztahu mezi sourozenci. Ti mezi sebou často soupeří, ale dovedou i spolupracovat a vzájemně se podporovat. Spojují je příjemné i nepříjemné zážitky, kterých je velké množství. Do jejich vztahu se promítají i genderově typické aktivity – chlapci řeší, jak se s bratrem prali, dívky spíš to, jak si hrály s panenkami na maminky. Vztah sourozenců odráží vztah rodičů – jestliže se k sobě chovají láskyplně a mile, tak i děti jsou k sobě vstřícné. Zvláště v tomto věku si dítě nejvíce všímá rodičů, nic neujde jeho pozornosti, a vše se to odrazí na sourozeneckém vztahu. Podstatná je i školní úspěšnost dětí – starší sourozenec může nastavit jistou normu výkonu a rodiče potom předpokládají, že jí bude dosahovat i mladší potomek. Starší sourozenec může být mladším obdivován, což ale později může pominout a je k němu naopak mnohem kritičtější.¹⁰⁵

V problémových obdobích, jako je např. rozvod rodičů, k sobě sourozenci většinou přilnou, poskytují si vzájemnou oporu. Může ale dojít i ke zvýšení jejich rivality, kvůli narušenému citovému klimatu v rodině, kde si děti už nepřipadají bezpečně, a to má pak dopad nejen na vztah sourozenců, ale i na vztah s vrstevníky.¹⁰⁶

3.2.2 Sourozenci a dospívání

Sourozenci mají na dospívajícího silnější socializační působení než vrstevníci. Sdílejí názory, postoje a hodnoty, zároveň se ale liší. V dospívání tyto odlišnosti velmi závisí na podobnosti věku a pohlaví. Adolescenti upřednostňují sourozence téhož pohlaví a mění se vztahy mezi sourozenci různého věku. Jeden z nich dospívá a druhý ne, a proto může o věcech přemýšlet a prožívat je jinak. Více se také projeví jejich osobnostní rozdíly a s tím souvisí rozdílnost názorů a zájmů, a tak klesá množství jejich kontaktů. V rámci

¹⁰⁴ MATĚJČEK, Z. *Výbor z díla*. Praha : Karolinum, 2009, s. 394.

¹⁰⁵ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. Praha : Karolinum, 2012, s. 326.

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 327.

osamostatnění se od rodiny může docházet i k odpoutávání se od sourozence a k nechuti se s ním ztotožňovat.¹⁰⁷

Vrátíme se k pozici staršího sourozence, který v pubertě bývá obdivován mladším, jenž mu závidí volnost. Více se k němu připodobňuje. Starší dítě bývá mladším chápáno jako dospělejší, ale zároveň pokud je starší sourozenec více oceňovaný a úspěšnější, může to mít na mladší dítě opačnou tendenci, má strach, že se mu nikdy nemůže vyrovnat, a frustruje ho to. K mladšímu sourozenci je starší dospívající nepřátelský, ztrácí o něho zájem, protože mu připadá příliš dětinský. Může se k němu chovat autoritářsky, čímž dává najevo svoji novou pozici. Zde se nejčastěji setkáme s obvyklým žárlivým mláděním mladšího dítěte na zdánlivou volnost staršího a zároveň starší dospívající je proti tolerantnějšímu postoji rodičů k mladšímu sourozenci.¹⁰⁸

3.3 Vrstevnická skupina

V poslední části zmíníme vrstevnickou skupinu, která má svůj podíl na vytváření osobnosti dítěte a dospívajícího. Každé dítě chce být přijaté nějakou vrstevnickou skupinou a udělá pro to, co může. Vrstevníci mají na jedince převážně kladný vliv. „*Skupina je místem sdílení určité životní zkušenosti, ale i generačního stylu života, ideálů, hodnot a způsobů řešení problémů.*“¹⁰⁹ Pokud dítě bude schopné vycházet se skupinou vrstevníků a ta ho akceptuje, ukáže se, že je schopný navazovat kontakt s lidmi i mimo rodinu. Většinou se jedinec musí skupině v něčem přizpůsobit, musí s ní spolupracovat, a dokonce se mu může podařit se v ní i prosadit. Utvořením sociální sítě přátel získá další možné zázemí, kam se může uchýlit v problematických časech. Jestliže se člověk vrstevnické skupině nedovede přiblížit a jedinci ho nepřijmou, dostane se mu negativní zkušenosti, která ho v dalším vývoji může zatěžovat.¹¹⁰ S problémovými vrstevníky se setkáme hlavně v povídkách *Zmizel* a *Na krátko*.

¹⁰⁷ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. Praha : Karolinum, 2012, s. 407.

¹⁰⁸ Tamtéž, s. 408.

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 338.

¹¹⁰ Tamtéž, s. 20–21.

3.3.1 Vrstevnická skupina a dětství

Děti si obvykle své vrstevníky najdou v nejbližším okolí bydliště nebo ve školní třídě. Ve skupině se učí brát ohled na druhé, sebeovládání, ale také jinému druhu komunikace, než ke které dochází v rodině. Získají v ní určitou pozici, roli díky své snaze a aktivitě, proto je pro ně mnohdy tak důležitá, jelikož se o ni zasloužily, zatímco v rodině je jim postavení přisouzeno. Kamarádi mají podobný význam jako sourozenci, ale liší se v tom, že kamaráda si může dítě vybrat, sdílí s ním jiné zážitky a zkušenosti než se sourozencem.¹¹¹

Vrstevnická skupina v dětském věku plní jisté potřeby, a to především:

potřeba citové jistoty a bezpečí, která by měla být uspokojována v rodině, ale i vrstevníci dávají dítěti emoční podporu. Řeší s kamarády problémy, které nechtějí nebo nemohou řešit s dospělými.

potřeba učení, kdy si kamarádi vzájemně předávají zkušenosti. Dětem se dovednosti a znalosti předávané vrstevníkem zdají zajímavější a podstatnější než ty, které jim předávají dospělí. Vzájemně se od sebe učí prosazovat se, komunikovat, ale i poskytnout si podporu a pomoc.

potřeba sebeuplatnění je ve vrstevnické skupině jednodušší, neboť jsou si vrstevníci rovnocenní, a proto se dokážou vzájemně vyburcovat k lepším výkonům a zlepšovat svoje schopnosti.¹¹²

Mezi vrstevníky se ale nedějí jen pozitivní věci. Často narazíme na neakceptování dítěte jeho věkovou skupinou. Dostáváme se tak na pomyslnou linku *obdiv – přehlížení – opovržení*. Z této linie vychází nejen to, jak si jedinec mezi vrstevníky stojí, ale i jeho vliv na skupinu. Dítěti nejvíce imponuje statečnost a sebevědomí, a tedy ten, kdo něco umí nebo dovede. Takovému se chce přiblížit a podobat se mu a zároveň stojí o kamarádství s ním, jelikož to zvýší i jeho oblíbenost a moc. Zavrhané děti naopak neoplývají vlastnostmi, které vzbuzují zájem, nejsou dostatečně atraktivní. Jsou to dost často úzkostné, smutné děti, jež se bojí ozvat a nedokážou se bránit. Přehlížené děti jsou někde mezi oblíbeností a zavrhnutím. Nejsou pro ostatní ničím zajímavé, ale ani nesympatické.¹¹³ Nemusí na tom být nic špatného, že dítě nebaví odvážné činnosti, jako je lezení po skalách, ale raději si třeba čte. Vrstevníci se na to ale dívají jinak. Tyto děti jsou společensky méně aktivní, ale svého kamaráda si také najdou. V dětství se tedy od mladšího věku dostáváme ke staršímu

¹¹¹ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. Praha : Karolinum, 2012, s. 339.

¹¹² Tamtéž, s. 340.

¹¹³ Tamtéž, s. 346–347.

a spolu s dospíváním osobnosti roste i přátelství. Od blízkosti k solidaritě a vzájemné pomoci.

3.3.2 Vrstevnická skupina a dospívání

Vrstevnická skupina dospívajícímu pomáhá překonat nejistotu v době, kdy se snaží osamostatnit. Pubescenti sdílejí stejné hodnoty, normy a ideály více než děti. Celá skupina dospívajících chce vyjádřit svoji nezávislost a samostatnost a k tomu volí způsoby, kterými si myslí, že se přiblíží dospělým – kouří, pijí alkohol nebo nadměrně používají vulgarismů. Vrstevníci si určují své idoly (sportovce, herce), se kterými musí souhlasit celá skupina. Tomuto idolu se snaží přibližovat, a to tou nejjednodušší cestou – úpravou zevnějšku a změnou chování.¹¹⁴ Jde tedy o jistou uniformitu v oblékání, názorech i projevech. Dospívající členové skupiny získávají sociální pozici a pocit vlastní hodnoty. Většinu času věnují povídání, čímž si poskytují jedinečné informace. Jejich vztahy slouží k přijímání a testování vlastních společenských schopností.¹¹⁵

I dospívajícímu vrstevnická skupina zajišťuje určité psychické potřeby:

potřeba stimulace, která je zajištěna kontaktem mezi vrstevníky.

potřeba smysluplného učení, kdy vrstevníci napodobují jeden druhého, zkoušejí si různé situace a strategie a tyto experimenty jim pomáhají při řešení skutečných událostí. Zkušenosti si porovnávají a dostávají tak zpětnou vazbu. Jsou to zkušenosti, které nemohou zažít v rodině, zároveň si i zkušenosti o rodině a rodičích mezi sebou porovnávají.

potřeba jistoty a bezpečí souvisí hlavně s odpoutáváním se od rodiny a tím i k většímu přichýlení k přátelům, u kterých našel dospívající novou pevnou půdu pod nohama.

potřeba být akceptován závisí na pozici dospívajícího ve skupině, na míře jeho podřízení se skupině nebo naopak vůdcovství ve skupině. Dospívající může mít často pocit, že ho rodiče neakceptují v rámci rodiny, proto hledá svoji silnější pozici, a tu může nalézt u vrstevníků. Postavení mezi přáteli si získá svým chováním (kamarádské chování, tolerance, smysl pro humor a ochota pomáhat). Díky svým vlastnostem může dosáhnout i vlivu a moci ve skupině a stát se dominantním jedincem. Ne vždy je ale dominance spojována s kladnými vlastnostmi, často se pojí s jistou mírou agresivity a fyzickou silou. V tom případě vůdce může útočit proti slabším jedincům a může dojít např. k šikaně.

¹¹⁴ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. Praha : Karolinum, 2012, s. 426.

¹¹⁵ MACEK, P. *Adolescence*. Praha : Portál, 1999, s. 73.

potřeba určit si vlastní pravidla uzavírá výčet. Opět se pojí s odtrhnutím se od rodiny. Dospívající se ale stále musí řídit některými zásadami, které vyžadují rodiče, a zároveň se s ním pojí i pravidla, jež má jeho vrstevnická skupina. Ta uvnitř skupiny jsou ale dost často tvrdá a nekompromisní. Dospívající většinou bojuje s rodiči, protože se cítí být více jistý s kamarády. Ideální je, když najde zlatou střední cestu mezi nimi. Jestliže se mu to podaří, potvrdí si svoji nezávislost, vyspělost a společenskou prestiž.¹¹⁶

Z vrstevnických skupin následně vznikají skupiny menší – party –, které jsou vedeny výraznou dívčí nebo chlapeckou osobností. Typické pro tyto menší skupinky vrstevníků je, že se různě scházejí, a dochází tak k navázání prvních partnerských heterosexuálních vztahů. Nově utvořená partnerská dvojice se pak už neschází jen ve své původní skupince, ale i izolovaně jen v párech. Tyto páry dají podnět k vytvoření nových smíšených (ženských a mužských) part, jelikož každý z partnerů si přivede nějakého kamaráda. V těchto nových uskupeních potom vzniká trvalejší a hlubší přátelství.¹¹⁷

¹¹⁶ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. Praha : Karolinum, 2012, s. 423–426.

¹¹⁷ MACEK, P. *Adolescence*. Praha : Portál, 1999, s. 72.

4 Téma dětství a dospívání v prózách Petry Soukupové

V této kapitole se budeme věnovat analýze příběhu z hlediska sledovaného tématu dětství a dospívání. Nastíníme obsah knihy a poté bude následovat analýza prózy, doplněná citacemi z knih a odborných článků a postřehy a prožitky z vlastní četby.

4.1 K moři

Tento román, který Křenková označila za „*osvěžující a se ctí zvládnutý debut*“¹¹⁸, vyšel roku 2007 v brněnském nakladatelství Host. Již jsme se zmínili, že se jedná o prózu, jež získala mnohá ocenění a stala se populární mezi čtenáři.

Próza je členěna do tří částí – *Petrovy dvě ženy*, *K moři* a *Zbytky životů*. Tyto části se poté dělí na jednotlivé kapitoly, které nesou příznačný název, odhalující hlavní událost děje v kapitole. Příběh má velké množství postav, jsou to: Petr, jeho první žena Magda a jejich společné děti Bára a Jitka a druhá Petrova žena Klára a jejich adoptovaná dcera Adéla a vlastní dcera Johana. Kniha je vyprávěna všemi postavami. Na většinu událostí a situací nám autorka nabízí pohled všech zúčastněných postav, otevírá nám jejich mysl a dopovídá i to, co v jejich mysli není. To, co by je čekalo, kdyby to bylo jinak. Na několika stranách se tak odehrají desítky let lidského života. Nejde o žádné fascinující příběhy, ale o prostý, jednoduchý život plný všedních situací a událostí, ve kterých ale každý čtenář objeví i něco ze svého života, ať půjde o pocit, nebo situaci.

4.1.1 Dějová linie

Petrovy dvě ženy

Na začátku příběhu se ocitáme v Magdině dětství, kde zjistíme, že už od mala netouží po ničem jiném než vypadnout ze života na vesnici, od své rodiny, za kterou se stydí, do města. Život ve městě si vykresluje v těch nejlepších barvách. Poté, co se seznámí s Petrem na jedné hospodské zábavě, je unešená nejen jeho osobou, ale hlavně tím, že by jí svítla naděje dostat se do Prahy. Petr je do Magdy také zpočátku zamilovaný, ale je zvyklý, že mu

¹¹⁸ KŘENKOVÁ, J. Soukupová je znovu průvodkyní po rodinné pustině (2010). *magazin.aktualne.cz* [online]. 11. 4. 2010, [cit. 2014-11-18]. Dostupný z WWW:< <http://magazin.aktualne.cz/kultura/umeni/soukupova-je-znovu-pruvodkyni-po-rodinne-pustine/r~i:article:665588/>>.

ženy padají k nohám. Magda se po maturitě nastěhuje k Petrovi a jeho matce. Mezi Petrem a matkou existuje silné pouto, celý život žil jen s ní a celkem ho to poznamenalo. Bydlí tedy spolu, Magda pracuje a Petr chodí na vysokou školu. Petr se začíná scházet s dalšími ženami, jak tomu bylo i před seznámením s Magdou. Matka ho navíc nutí do ženění, což se mu příliš nelíbí. Nastává zlomový okamžik, kdy Magda není ve vztahu příliš spokojená. Petr svoje city nedává moc najevo, a když má Magda možnost přijmout byt, vážně o tom uvažuje. Jenže zemře Petrova matka a jeho to velmi zasáhne, ačkoliv „*je odmala naučen si city nepřipouštět a nepodléhat jim. A nepřipustit je jako je nemít*“¹¹⁹. Zůstanou tedy spolu.

Po čase doktor Magdě potvrdí, že je těhotná, a tak čekají s Petrem první dítě. Proběhne velká svatba a Petr se přestane na čas stýkat s jinými ženami. Narodí se jim krásná holčička, kterou pojmenují Barborka. Dělá jim jen radost, a tak si Magda řekne, že jí hned pořídí sourozence. Do toho Petr dostane lepší práci v Brně, a tak vždy odjede na týden do Brna a na víkend se vrací k Magdě a Báře. Otevřel se mu znovu svět, jako stvořený pro nové ženy, a tak opět udržuje poměr s mnoha bezejmennými. Magda o očekávané dítě přijde, měl to být chlapec, po němž Petr velmi toužil. Jejich život plyne dalších pět let, kdy Magda nastoupí do práce, Bára do školky a Petr se po Magdině potratu vrací do Prahy. Vše se točí kolem Báry, která rodiče rozveseluje a miluje. Když je Báře sedm, přibude k nim do rodiny sestřička Jitka, která je ale pravým opakem Báry už od narození. Není tak pěkná, pořád ji trápí nějaké nemoci a je to s ní celé složitější, než bylo s první dcerou.

Na scéně se objevuje Petrova druhá žena Klára, se kterou se nejdříve seznámíme v její rodině – jak vyrůstala, jaké měla vztahy se sestrou. Díky pili se dostala na školu do Prahy, kde bydlí u své tety, která je stará a brzy zemře, a byt tak zůstane Kláře. Klára se potká s Petrem, okouzlí ji a ona si umane, že ho bude mít, protože všechno, co chce, to také dostane. Poté nastává dlouhé období hádek mezi Petrem a Magdou, které vyústí jejich rozvodem. Magda žije s děvčaty sama, je zlomená rozvodem. Petr žije s Klárou a po autonehodě, při níž zahynuli Klářini rodiče i sestra s manželem, si osvojí sestřinu dceru Adélu. Klára se tedy stane matkou a rozhodne se, že by bylo dobré mít i vlastní dítě, a povede se jí to. Narodí se jim dcera Johana.

Magda se po rozvodu sebere a začne trochu žít a vyráží do společnosti s kolegy. Bára často hlídá Jitku, ale jednou, když ji má na starost, chce jít na večírek. Vezme tedy malou sestru za matčinými zády s sebou. To ale bohužel dopadne katastrofálně, kdy Jitka skončí ubrečená v koutě mezi botami a čeká, až se Bára vyřadí. Bára v té době zažívá první lásky,

¹¹⁹ SOUKUPOVÁ, P. *K moři*. Brno : Host, 2007, s. 18.

ale moc se jí v nich nedaří. O kluky nemá nouzi, ale žádný vztah jí nevydrží. Odstěhuje se od matky a Jítí a začne pracovat. Na konci první části Jítí dostává od táty na Bářinu radu psa Kaštana, aby se Jítí necítila tak sama. Všichni jsou momentálně v podstatě spokojeni se svým životem. Klára má dvě děti a muže, jehož chtěla. Magda si našla přítele, který ji umí rozesmát, Jítí má psa a Bára byt a práci.

K moři

Petr má jet se svojí rodinou na dovolenou k moři. Klára ale onemocní a nemůže jet, proto navrhne, ať s nimi jede Bára, která už je dospělá. Petr se tedy domluví s Bárou, ta má jednu podmínku – pojede i Jitka. Odcestují tedy k moři. Po cestě k moři, u něj ani na cestě zpět se vlastně neděje nic zvláštního, zároveň se ale schyluje k pomyslné dívčí válce – všechny dcery a Petr, který jim nerozumí. Chodí se koupat, vaří si obědy, odpočívají, vzájemně se ale nemají moc rádi. Dvě nejmladší, Adéla a Johana, se neustále dohadují, Jitka se všech straní a Bára jen popíjí a kouří. Všechno podstatné se děje uvnitř hlavních postav. Zesiluje napětí, které jen podporují hádky a nevrlost většiny členů výpravy. „*Bára je dotčená. Navíc, to si ani moc neuvědomuje, ji naštválo, že Petr řekl Johaně princezno. Tak vždycky říkal jí. Jojo je spokojená. Ty malá krávo, řekne pak ale Bára zřetelně a vyplázne na Jojo jazyk.*“¹²⁰ Celý boj mezi děvčaty by se dal chápat i jako jisté vypodobení Elektřina komplexu¹²¹, kdy dívky mezi sebou soupeří o přízeň otce. Všechny, ať už si to přiznají, nebo ne, chtějí být tou princeznou, kterou má Petr nejraději.

Každá postava si k moři přivezla svoje trápení, kde ještě více zesílilo. „*Právě tady našla Petra Soukupová nejvhodnější místo a čas, kde a kdy se může až otřesně vybavit banalita dosavadního soužití obou rodin. Proto sem uložila to nejpodstatnější: se smyslovou naléhavostí vyjádřenou vzájemnou odcizenost všech postav, neschopnost porozumět si nejen navzájem, ale ani sobě samým.*“¹²² Od moře potom odjíždějí ještě více frustrované osoby, než když k němu přijely. Kromě Petra, jenž si ničeho radši nevšímá, a malé Johanky, kterou v jejím nízkém věku nic netrápí.

Po příjezdu se Bára vrátí do zaměstnání a zjistí, že její milenec utekl do Španělska, a zapíjí tedy žal. Jitka jede k prarodičům i s Kaštanem. Ten se jí ale zaběhne a Jitka je velmi nešťastná, propadá depresím, se kterými musí jít k lékaři.

¹²⁰ SOUKUPOVÁ, P. *K moři*. Brno : Host, 2007, s. 92.

¹²¹ Termín označující milostnou náklonnost dcery k otci.

¹²² KARFÍK, V. *Bilance neveselých životů* (2008). *respekt.ihned.cz* [online]. 1. 1. 2008, [cit. 2014-11-20]. Dostupný z WWW:<<http://respekt.ihned.cz/c1-36318420-bilance-neveselych-zivotu>>.

Adéla se vrací s myšlenkou, že je adoptovaná, což se dozvěděla dost nevhodně od Johany. Jojo je spokojená, žije si bezstarostným životem dítěte, které v sobě má ale spoustu zlého, když dovede ostatním ubližovat bez sebemenších známek špatného svědomí. Řeší se Adélina adopce a konec prázdnin, po nichž se náš hlavní děj uzavírá.

Zbytky životů

Poslední část je už jen přehlídkou dalšího putování našich hrdinů, jaký prožili život po náročné cestě k moři. Je to spíš autorčino nutkání dotáhnout jejich osudy až do konce. V jejich životě se neděje nic neobvyklého, opět jen banality. Děti si pořídí děti, rodiče zemřou a životní koloběh se opakuje.

4.1.2 Analýza textu

Autorka své hrdiny provede dětstvím, dospíváním, dospělostí a stářím. Máme tedy možnost sledovat dětství a dospívání u všech postav a nalézat tak různá vyústění jejich dětských problémů, snů a přání. Hlavním tématem prózy jsou nefungující rodinné vztahy, které traskotají. K tomu se neodmyslitelně váže i dětství a dospívání hlavních hrdinů, jejich život v rodinném prostředí, ale i jejich budoucí, samostatný život, jelikož vše, co člověk prožije v dětství, si s sebou neodmyslitelně bere do dospělosti a někdy nevědomky dělá stejné chyby jako rodiče. Jasný vliv má i dědičnost, která je daná, ale právě výchova a život v rodině může dítě buď negativně poznamenat, nebo z něj vychovat silného a sebevědomého jedince. Je dobré, aby rodiče svým dětem předali dobrý vzor chování a takové vlastnosti, jež jim pomohou v uspokojujivé životní dráze. V naší próze je ale už od začátku všechno špatně. Dochází ke kupení problémů, jež se odrazí na dětech a jejich životě.

Příběh má v podstatě dvě linie, které jsou pro naši analýzu důležité. Jeho hlavní figurou je Petr a jeho rodina s Magdou a Petr a jeho rodina s Klárou. Začneme první dvojicí – Petr a Magda. Každý měl rozdílné dětství, Magda vyrůstala se dvěma bratry a rodiči, kteří o ni nejeví příliš velký zájem. Proto si začne malovat vzdušné zámky a snít o tom, jak odejde do města. „*Magda si za Tánina žvanění vysnívá, jak bydlí s Petrem v Praze, na Vinohradech, v bytě s vysokými stropy a obřími okny, kde je jenom lehce slyšet zvuk tramvají, kde ona sedí v kuchyni u stolu z tmavého dřeva a pije čaj a jí chleba se sádlem (toho se Magda nevzdá) a ze starodávného gramofonu hraje hudba.*“¹²³ K tomuto snění

¹²³ SOUKUPOVÁ, P. *K moři*. Brno : Host, 2007, s. 15.

napomáhá především nový mohutný příliv fantazie v podobě nové lásky a také objev vlastního vnitřního citového světa. Dalšími vlivy jsou „*nynější rozporuplné sociální postavení mezi dětstvím a dospělostí a nepochybně i nově probuzená sexualita*“¹²⁴. Realita je ale v tomto případě hodně tvrdá. Magdě se její naivní představa rozplyne a bude se muset smířit s bytem na okraji Prahy, který bude sdílet s partnerovou matkou.

Petr žije od raného dětství jen s matkou, která se s jeho otcem rozešla. Petr se s ním vídal jen občas a věděl, že má jinou rodinu. Matka se na něj upnula, byl to její miláček, jemuž byla ochotna obětovat cokoliv a dopřála mu vše, co chtěl. Už od malička měl spoustu zálib, vyrostl z něj pohledný muž, o něhož měla děvčata zájem. „*Petr si žije. Mamka musí pracovat a on si dělá, co chce. Taky už pije, a míň hraje na kytaru, někdy v hospodě usíná k smíchu ostatním.*“¹²⁵ Nechceme generalizovat, ale Petr je jistým typem mužů dnešní doby, kteří vyrůstali pouze s matkou. Matky se na ně upnuly a dopřávaly jim. Tito partneři jsou ve vztahu dost sobečtí, přenechají ženě odpovědnost za všechno a nechávají o sebe pečovat. Stejně tak je tomu i v našem příběhu, kde po smrti Petrovy matky převzala její roli Magda a Petr si dál dělal, co uznal za vhodné, a ona vše zařizovala, starala se o celou domácnost a o Petrovo blaho. Magda věděla o jeho záletech, nebo měla alespoň podezření, ale doufala, že když bude mít dobré zázemí, tak se vždy vrátí domů.

Když pokročíme dál, dojdeme k narození Báry, která rodiče na určitou dobu sblížila. „*Jak je kouzelná a hodná, a to ona skutečně je – celou noc spinká a ve dne neřve, jen kouká a jí, netrpí žádnými nemocemi, jako by to bylo dítě štěstí.*“¹²⁶ Rodinný život je na chvíli klidný a rodiče se dceři věnují. Petr omezí flámování a nevěry, ale necítí se šťastný, Bára to však naštěstí tolik nedokáže vnímat. Oba se snaží, aby měla co nejhezčí dětství. „*Jezdí na společné dovolené, v létě k Magdiným rodičům, v zimě na hory lyžovat. Z té doby mají mnoho fotek, ostatně je to jeden z Petrových koníčků, jsou na nich rozesmátí a vypadají šťastně. Když si je potom Bára prohlíží, má pocit, že jsou její rodiče spolu šťastní.*“¹²⁷ Báře je v té době sedm let. Ničeho se nebojí, je statečná, šťastná a zdravá. Neví nic o hádkách mezi rodiči a nic se jí moc nedotkne. V jejím věku ji mohou rodinné problémy obcházet, možná se jim sama dokáže myšlenkově vyvarovat, nevšímá si jich. Fakt, že se před ní rodiče snaží tvářit šťastně, její dětství pozitivně ovlivňuje. Připadá si zbožňovaná maminkou i tatínkem, i když máma je někdy přísná, ale táta jí to vynahrazuje a ona ho za to miluje. Dalo by se říct, že to prozatím vypadá jako idylické dětství.

¹²⁴ MATĚJČEK, Z. *Výbor z díla*. Praha : Karolinum, 2009, s. 288.

¹²⁵ SOUKUPOVÁ, P. *K moři*. Brno : Host, 2007, s. 12.

¹²⁶ Tamtéž, s. 22.

¹²⁷ Tamtéž, s. 33.

Rodiče sedmileté Báře pořídí sourozence, protože se bojí, že bude rozmazlená. Sedm let je celkem velký věkový rozdíl a může poznamenat vztah dětí. Dívky „*se mohou mít rády, mohou se vzájemně obdivovat, tolerovat, ale starší je vůči mladší v pozici dospělého a ne partnerského dítěte*“¹²⁸. Tím bude jejich sourozenecký vztah jiný.

Narodí se malá Jít'a, která je velmi drobná, průsvitná, neduživá. Báru sestřička moc nebaví, protože se s ní musí zacházet opatrně. Je tu znát věkový rozdíl. Kdyby měli miminko dříve, možná by ji zajímalo víc. Těšila by se na něj. Navíc Jitušce ubližuje, když nikdo není poblíž, protože přišla o svoji vůdčí pozici. Sem tam do ní rýpne, nic vážného. Nemá sklony k agresi, jen situaci nejspíš moc nechápe a dává miminku za vinu, že se jí maminka už tolik nevěnuje. Je to typické a stává se to. Starší sourozenec zpočátku žárlí na toho mladšího, a v tu chvíli je dobré ho zapojit do péče o mladší dítě. Bára o to ale zájem neprojevuje, tak se tak nestane. Upne se na tatínka, jemuž to přijde vhod. Čekal, že bude mít syna, nechtěl další dívku, proto podniká věci hlavně s Bárou, která je jeho mazlíček.

Jít'a je hodně citlivá a má pocit, že ji hlavně táta nemá rád jako Báru, že bude vždycky ta druhá. A nějaká pravda na tom určitě bude. Má už od malička problémy s úzkostí a strachem. „*Bojí se, že až půjde v noci na záchod, v chodbě bude popálená holčička, kterou viděla v nějakém časopise, bojí se, že se po domě ze střechy spouštějí obří pavouci, bojí se kulhavého chlapa, co se na ni šklebil na ulici, bojí se všeho, všechno si představuje. Někdy ve čtyřech letech se začne budit v noci, někdy s křikem. Bojí se tak moc, že ani nemůže přejít do ložnice k mamce.*“¹²⁹ V případě Jít'i by mohlo jít o obyčejný dětský strach, který provází hodně dětí, ale u ní to znamená opravdu něco více. Je to v ní a nikdy se to nezmění. Psychologové vnímají mezi strachem a úzkostí rozdíl. „*Dá se říct, že strach je ‚z něčeho‘ a úzkost je ‚z ničeho‘. Strach máme z nějaké určité věci, zvířete, děje, situace – úzkost je však jen tušení něčeho zlého, očekávání, napětí zatím bez konkrétního obsahu.*“¹³⁰ Dále uvádějí, že se úzkostnost jako vlastnost převážně přenáší dědičným mechanismem.¹³¹ My se můžeme jen zamýšlet, po kom to Jít'a zdédila. Je dost možné, že úzkostí trpěla Magda, která těžce prožívala Petrovy nevěry i v době svého těhotenství, a odtud se mohly přenést na Jitku.

Petr děvčata až moc srovnává. Bára pro něj byla vždycky veselá a Jít'a je moc ufnukaná. Nikdy se ji nesnažil moc poznat, protože nevěděl, jak na to, takže se o to ani víc nesnažil. Jitka to ví, jelikož je to precitlivělá duše. V podstatě jí nevadí, že si jí nikdo nevšímá, protože je samotářská. „*Jít'a všechno cítí. Cítí, když se Magda hněvá na Petra, cítí,*

¹²⁸ MATĚJČEK, Z. *Výbor z díla*. Praha : Karolinum, 2009, s. 371.

¹²⁹ SOUKUPOVÁ, P. *K moři*. Brno : Host, 2007, s. 35.

¹³⁰ MATĚJČEK, Z. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. Praha : Portál, 1996, s. 123.

¹³¹ Tamtéž, s. 125.

když je ona, Jituška, Báře na obtíž, cítí, že ji Petr nemá tak rád jako Báru (i když to tak není, jen Jitka to nedokáže lépe rozklovat), cítí spoustu toho, co nedokáže pojmenovat. A je jí z toho všeho špatně. Pak nemůže spát. Pak někdy ze sna křičí.“¹³² Naštěstí má Jitka Báru, která jí má ráda. Sice jí nerozumí, ale dokáže jí pomoci. Umí se jí zastat, uchlácholit ji, když se v noci budí. Je jí nablízku.

Situace rodičů se horší, Petr si najde milenkou, ke které se pořád vrací, a rodiny si příliš nevěší. Magda už mu nechce jeho zálety trpět, nemá na to sílu, takže se domluví na rozvodu.

Rozvod udělá s dětskou duší mnoho věcí. Rozklad rodiny ale probíhá přesně podle postupu, který je nám známý – mezi Magdou a Petrem panoval dlouhou dobu nesoulad, vztah rozvracely jeho časté nevěry, až došlo k rozvodu. Petr s Magdou, když se doma potkají, spolu nějakou dobu nekomunikují, což pro děti nevěstí nic dobrého. „*Dítě vnímá rodinnou atmosféru přes chování matky. (...) Je-li mezi partnery období, kdy jeden na druhého nemluví, kdy prostě mlčí, je rodinná atmosféra naplněná agresivitou, kterou dítě velmi intenzivně vnímá, bez ohledu na to, že nemusí chápat její původ.*“¹³³ Rodiče se před dětmi pokoušejí nehádat, možná mají pocit, že je tak chrání, ale je to hloupost. Zvláště pokud se v rodině vyskytuje někdo tak citlivý jako Jitka. Ta je nešťastná, protože netuší, co se mezi rodiči děje, proč se pořád hádají. Bára jí sice chlácholí a je jí oporou, ale sama tomu moc nerozumí. Dokud nezahledne ve městě Petra, jak líbá cizí ženu. V té chvíli musí prožívat otřes a přehodnocuje svoji lásku k tátovi. Nikomu ale o tom, co viděla, neřekne.

Bára se cítí špatně, protože má ráda tátu, který mámě tak moc ubližuje. Moc se v sobě nevyzná, neví, jak se má chovat, co dělat. Jitka se opět probouzí v noci s křikem, chodí spát k Magdě, což není nepochopitelné. Hledá nějakou jistotu, která jí momentálně chybí. Potřebuje se cítit v bezpečí, a toho se jí teď naskýtá jen u maminky. Rodiče už se hádají i před dětmi, jejich rozchod tak vrcholí. Jitka si myslí, že je to kvůli ní, protože je k ničemu. Je zjevné, že u ní často dochází k pocitu méněcennosti, což je „*známý prožitek jakési směsi tísně, zahanbení, vzdoru a závisti, že nestačíme v situaci, do níž jsme se dostali, že jiní jsou lepší, než my, že mají úspěch tam, kde my jej mít nemůžeme a nikdy mít nebudeme*“¹³⁴. Je malá a nedokáže všechny informace a pocity zpracovat, a když k tomu přidáme skutečnost, že je velmi vztahovačná, je pak těžké se divit, že prožívá taková citová utrpení.

¹³² SOUKUPOVÁ, P. *K moři*. Brno : Host, 2007, s. 35.

¹³³ MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z. *Krizová situace očima dětí*. Praha : Grada, 2002, s. 15.

¹³⁴ MATĚJČEK, Z. *Výbor z díla*. Praha : Karolinum, 2009, s. 135.

Magda Petra vyhodí, cítí se hrozně a nedokáže se před Bárou a Jitkou moc přetvařovat. Dívkám oznámí, že táta odešel k jiné. Bára, ta s tím tak nějak už počítala, před mámou se snaží dělat, že se jí to netýká. S Jítou si o tom Magda ještě promluví, pokouší se jí vysvětlit, že ji oba mají rádi, že za nic z toho, co se stalo, ona nemůže. Jitce se alespoň trošku uleví, zato Bára je hrozně naštvaná, připadá jí, že ji otec odchodem zradil. Petr se objeví doma v bytě, když je tam jen Bára. Ta na něj křičí, a on se jí snaží chlácholit. „*Barunko, přece víš, že tě mám rád, a ona neví a taky mu to říká a křičí na něj, já nejsem Barunka, už nejsem malá, ale Jitka je a ta si myslí, ta si je jistá, že jsi odešel kvůli ní.*“¹³⁵ Bára nebyla daleko od pravdy, jak víme. Petr udělá pro Jitku krásné gesto, když jí domů donese krásnou novou panenku, u níž nechá vzkaz, že ji má moc rád. Bářin vztek přetrvává. Měla s Petrem pěkný vztah, on se jí věnoval, ale tahle zrada všechno změnila. Poznamenala její život, aniž by si to chtěla nebo mohla sama připustit. Zmiňovali jsme se o tom v úvodu kapitoly – rozvod rodičů, jejich chyby ovlivní život jejich dětí.

Nastává dnes celkem běžný porozvodový kolotoč – Magda to nezvládá, začne brát antidepressiva a pije, což má vliv na děvčata. Bára je v pubertě a potřebovala by nad sebou pevnější ruku a Jitka potřebuje jistotu, kterou naštěstí nachází u Báry. Matka selhává a otec se jim všemožně snaží vynahradit svoji nepřítomnost – bere dívky na výlety, koupí jim, na co si ukážou. Tedy spíš Bára, Jitku nákupy moc nezajímají. Petr svoji nepřítomnost nahrazuje především materiálními věcmi, což není úplně vhodné. „*V rodičovských představách se běžně udržuje jedna scestná výchovatelská iluze, že totiž dítě musí mít více rádo toho, kdo mu působí více příjemností, tj. kdo mu toho více kupuje.*“¹³⁶ Je to ovšem omyl. Upřímné dárky jsou namístě, ale nesmí toho být moc. A Petr to přehání a dívkám spíš platí za svoji absenci. Jitka dárky nevyžaduje, ta má raději výlety do zoo, Bára, ta to ocení, ale to neznamená, že by si ji tím otec víc naklonil. Jednu věc ale musíme na Petrově jednání ocenit – nenutí dívky do toho, aby se stýkaly s jeho novou rodinou. Nemuselo by to dobře fungovat, Bára má náročnější emocionální období a s Jitkou je to složité neustále.

Bářina puberta je trošku divočejší, nastoupila na střední školu, kterou si prosadila na úkor táty, jemuž se to moc nelíbilo, ale Bára má pocit, že otec nemá právo jí do ničeho mluvit, když od nich odešel. Ve škole se seznámí s Erikou, u které najde porozumění, její rodiče se totiž také rozvedli. Bára se začíná osamostatňovat a odpoutávat se od rodiny, což Jitka nenese moc dobře.

¹³⁵ SOUKUPOVÁ, P. *K moři*. Brno : Host, 2007, s. 44.

¹³⁶ MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z. *Krizová situace očima dětí*. Praha : Grada, 2002, s. 49.

Jitka nemá moc kamarádů, ve škole se jí posmívají, protože pořád mlčí a pomalu reaguje. Je to dáno nejen rozvodem rodičů, ale i její osobností, jak jsme se již zmínili. Upne se k jediné holčičce, která se s ní baví, a Jíťa má strach, aby o ni nepřišla. Stane se totiž taková banální věc, kdy leží doma s chřipkou, Anička ji přijde navštívit a chce po ní, aby jí půjčila panenku od tatínka. Jíťa je ale na panenku fixovaná, usíná s ní, a navíc ví, že Anička hračky nevrací. Anička se ale nedá a s panenkou chce odkráčet domů. Z této situace ji zachrání Bára, která vyslechne jejich rozhovor, panenku Aničce vezme s tím, že patří jí. Jíťa je ráda, že panenku má, ale zároveň se strachuje, že o Aničku přijde. Nedokáže moc prohlédnout jejich kamarádství. Neuvědomuje si, že ji Anička jen využívá k tomu, aby za ni psala úkoly. Jíťa se ve vztahu k vrstevníkům moc nevyzná. Nezískala tolik zkušeností jako Bára, která ví, že se takto kamarádi nechovají. Jitka nikdy nebyla ve skupině oblíbená, vždycky stála na okraji, a proto možná můžeme pochopit, proč se upnula na Aničku i s tím, že za ni bude dělat něco do školy. Chtěla mít jednoduše někoho blízkého, kromě mámy a Báry.

Bára v pubertě přestane být k Jitce tak ohleduplná. Vezme ji na večírek, kde je Erika a Viktor, se kterým chce Bára chodit. Jíťu tam dovede jen proto, že ji má večer hlídat a ta nezvládne být doma sama. Jíťa se tam necítí dobře, což je vzhledem k jejímu charakteru a komunikativním schopnostem jasné. Nakonec skončí schovaná mezi botami, protože měla z cizích lidí strach a Báru nepřemluvila, aby šly domů. Bára ji tam k ránu najde a odvede domů. Potom si vyčítá, co to Jitce udělala. Navíc jí Magda doma kvůli tomu vynadá, ale pro ni v tu chvíli byl nejdůležitější ten večírek a na následky nemyslela. Nechtěla Jitce ublížit, ale stalo se.

Bára začíná víc pít a kouřit, chová se k Jitce ohleduplněji po tom, co se dělo na party a po ní. Tak nějak ale cítí, že chce být už sama. Je zamilovaná a chce žít svůj život. Najde si garsonku a odstěhuje se od Magdy a Jitky. Prožívá chvíle zamilovanosti, které střídají momenty smutku, večírků a alkoholu. Její vztahy trvají krátkodobě, s nikým nevydrží, což pro její nedospělý věk můžeme označit jako typické. Tyto problémy mohou ale mít základ v nevydařeném soužití rodičů. „*Otec je za normálních okolností pro dítě také přirozeným modelem mužské životní role a samozřejmě identifikační osobou.*“¹³⁷ Bára se rychle do někoho zamiluje, a pak se to nějak rychle zlomí a hledá na příteli chyby „*a říká si: ještě jednou si olízneš rty, promluvíš (poškrábeš se v rozkroku, zívneš a nedáš si ruku před pusou, křupneš prstama, cokoliv), a já tě opustím*“¹³⁸. V podstatě se jedná o malichernosti, a sama

¹³⁷ MATĚJČEK, Z. *Výbor z díla*. Praha : Karolinum, 2009, s. 392.

¹³⁸ SOUKUPOVÁ, P. *K moři*. Brno : Host, 2007, s. 62.

Bára nechápe, proč její vztahy jsou tak krátké. Občas jí to vadí. „*Do svých třiaadvaceti let prožije pět takových vztahů. Všem zlomí srdce. Tedy aspoň na chvíli. Taky někdy pláče a je jí líto, že stále opakuje stejný model. Přitom ti kluci ji zbožňují. Proč jí nejsou dost dobří?*“¹³⁹ Tento model se možná opakuje i z toho důvodu, že si prostě vybírá pořád stejné typy mužů, kteří jsou podobní jejímu otci, a na nich vidí stejné chyby jako na něm. Bářino dětství a dospívání je prozatím uzavřeno. Dále prožívá nešťastné lásky, jednou se doopravdy zamiluje do kolegy, který o ni ale nemá takový zájem, jaký by si Bára představovala. Myslí na něj i na nešťastné rodinné dovolené. Potom se ale vrací k práci a ke svému životu a čeká, co jí přinese nového. Život, jak víme z poslední části knihy, jí přinesl dvě děti, našla si nakonec i partnera, se kterým byla šťastná a hlavně se na něj mohla spolehnout.

Vraťme se ale ještě k Jitce. Když se Bára odstěhovala do garsonky, měla Jitka pocit, že z její blízkosti mizí blízcí lidé. Bára ale ví, jak sestře pomoci i na dálku, a tak doporučila Petrovi, aby Jitce koupil psa. Jít'a tedy má psa – Kaštana – a nikdy nečekala, „*že by mohla být tak šťastná. O nic jiného se teď nestarala. (...) Hrozně se na něj upne. Naštěstí se nic hrozného neděje. Od svých dvanácti let se v noci strachem nebudí. Zdá se, že je z nejhoršího venku*“¹⁴⁰. Zvíře je pro Jitku ideálním řešením, aby se konečně přestala cítit sama. Je také dost stará a může se o něj sama postarat. Kaštan jí dává spoustu podnětů k tomu, aby byla spokojenější a šťastnější než dosud. Matějček se o tom zmiňuje následovně: „*Pes dovede přijmout člověka za svého pána a dětem dovede být kamarádem, společníkem ve hře, ale i ochráncem. A jak je dovede vítat, když přijdou ze školy! Neptá se na žákovskou knížku, nic nevyčítá, nic nepřikazuje, naopak svou radost dává najevo s dokonalou psí spontaneitou – dělá ‚psí kusy‘.*“¹⁴¹ Jít'a je ovšem šťastná do chvíle, než táta přijde s nápadem jet s jeho novou rodinou k moři. Má strach, opět se bojí, tentokrát o Kaštana, jak to bez ní zvládne a jak to zvládne i ona bez jeho přítomnosti. Utěšuje se tím, že tam bude i Bára, ale ta už je dospělá a Jitce se hodně vzdálila. Jitka si u moře dělá, co je pro ni typické, kreslí, čte si, poslouchá hudbu. Straní se ostatních, chodí se koupat sama, tajně, jelikož se velmi stydí. Ničeho se moc neúčastní.

Po návratu přijde další náročné období v jejím životě, když přijde o psa. Ztráta milovaného zvířete je pro každého těžké. „*Neodemkne, ani když ji prosí, a brečí a brečí, protože se s ním nerozloučila, protože nemá na světě nikoho bližšího, brečí, protože takhle ji*

¹³⁹ SOUKUPOVÁ, P. *K moři*. Brno : Host, 2007, s. 62.

¹⁴⁰ Tamtéž, s. 64.

¹⁴¹ MATĚJČEK, Z. *Výbor z díla*. Praha : Karolinum, 2009, s. 161.

ještě nikdo nikdy neublížil, ani táta, když odešel, ani Bára, když se odstěhovala.“¹⁴² Musí se s tím vyrovnat. Nejčastěji se taková situace řeší náhradou ztraceného zvířete za nové. Jitka o tom ale nechce zatím vůbec slyšet. Opět se uzavře před světem, ještě víc než dřív. Celých čtrnáct dní nevyjde ven z bytu. Skoro nejí, nic ji nebaví, nic nechce dělat, a proto ji Magda vezme k doktorovi. „*Jítě je to fuk, nevzpouzí se, má sílu sotva na to, aby tam došla. Vůbec nechápe, jak mohla chodit dřív venku po celé odpoledne, jak mohla cokoliv. V mozku se jí hrozně rychle všechno ztrácí. Na moře si moc nepamatuje, vůbec si nedokáže vybavit, co tam po celé dny dělala. Doktor jí samozřejmě napíše antidepressiva. Je vážný a zachmuřený, co se týče její nemoci.*“¹⁴³ Jitka bude antidepressiva brát od svých šestnácti let už po zbytek života. Bude se jí s nimi žít lépe. Je těžké soudit, zda se těmto jejím stavům dalo předejít, jelikož lidská duše je velmi nevyzpytatelná a nedá se tak vysvětlit, co všechno za tímto stavem stojí. Jistě je to ztráta psa, ale asi i celková nespokojenost, věčně smutná nálada, nízké sebevědomí, neprůbojnost, málo přátel. Nového psa si nakonec sama pořídí z útulku v době, kdy je na to už připravená. Je to její nový nejlepší přítel, který ji nezklame. První lásku si prožije se svým kamarádem, střední školu studuje v jižních Čechách, kam si vezme i psa. Odpoutání od rodiny jí rozhodně svědčí, dokonce se vydá na studijní pobyt do Finska, kde se doslova najde. Tím by se dalo uzavřít Jitčino dětství a dospívání. Její dětství by se těžko dalo označit slovy šťastné, byla smutné a tiché dítě. Neměla mnoho kamarádů, tížily ji pocity méněcennosti a opuštěnosti. Se vším se ale většinou sama dokázala vypořádat. Někdy bylo třeba Bářiny pomoci, později s antidepressivy, ale časem se naučila být spokojená a snad i šťastná. Oproti ní je Bára příkladem šťastného dítěte, kterého rodiče milovali, oba se jí naplno věnovali. Byla dost sebevědomá, možná drzá, aby se dokázala postavit překážkám. Nikdy moc nesmutnila, byla spíš bojovnější typ. Ačkoliv měla divočejší pubertu než Jitka, i tu zvládla nakonec dobře a dokázala se bez větších problémů osamostatnit.

V této chvíli přichází na řadu Petrova nová rodina, jelikož v ní kromě nové partnerky hrají roli i jeho další děti. Klára se seznámí s Petrem, a nakonec ho tedy získá pro sebe. Možná to bere jako velké zadostiučinění, protože i ona si s sebou nese šrámy z dětství. Vyrůstala s mladší sestrou Karolínou, která byla vždy pro všechny tou hezčí, a tím pádem to měla ve všem jednodušší. U rodičů i u učitelů. Klára všechno, co chtěla, musela dosáhnout velkou pílí a snahou. Neměla rodiče ráda za to, že její sestru tak upřednostňují. „*Klára si umínuje, že svoje děti nikdy takhle od sebe neoddělí. Ošklivé a hezké. Pak to udělá. Těžko se*

¹⁴² SOUKUPOVÁ, P. *K moři*. Brno : Host, 2007, s. 154.

¹⁴³ Tamtéž, s. 160.

tomu bránit.“¹⁴⁴ Svědomitě studuje, protože to chce někam dotáhnout. Její sestra ale otěhotní velmi mladá a Klára cítí jisté zadostiučinění, ale současně sestru lituje. Karolínina dcera se jmenuje Adéla. Klára v té době už bydlí s Petrem a často Adélu hlídá. Hrají si s Petrem na rodiče.

V této chvíli přichází významný okamžik, který obrátí jejich život naruby – Klářina sestra i zbytek rodiny zemřou při autonehodě, když se vracejí z plesu. „*Klára s Petrem si sednou a vyřeší to. Pro Kláru není možné jiné řešení a Petr se nebrání. Některé věci se prostě stanou. Zrzavé uřvané děcko, už ne tak pěkné jako po narození, je teď jejich. Je jí rok a půl, tapká a snaží se mluvit. Na svoji matku ani otce ani prarodiče si nikdy nemůže pamatovat.*“¹⁴⁵ Petr s Klárou malou Adélku adoptují. Myslíme si, že v tomto momentě je to nejvhodnější věc. Klára měla přes všechno sestru ráda a jistě nechce, aby Adéla skončila v péči cizích lidí. „*Uplatňuje se navíc touha pomáhat ‚opuštěnému‘ dítěti, udělat ‚něco dobrého‘, projevit ‚vděčnost‘ za osobní osudové štěstí nebo naopak odčinit nějakou vinu osobní obětavostí atd.*“¹⁴⁶ V této době začnou Petrovy dcery Bára a Jitka navštěvovat jeho domácnost, která se tedy rozrostla o Adélu. Dívky už jsou starší a nemají problém se stýkat s otcovou novou partnerkou. Jistě to nevyhledávají, ale Bára se v té době o rodiče už nezajímá, žije sama a spíš ji zajímají večírky, muži a práce. Jitka se zabaví četbou knih nebo pozorováním malé Adély. Problém by možná nastal, kdyby je Petr nutil do styku s Klárou hned po rozvodu, ale naštěstí je toho ušetřil, a udělal dobře. V té době by to mohlo hlavně Jitce přinést jen další trápení.

Je celkem namístě, že Klára chce i vlastní dítě, jelikož je doma s Adélkou. Narodí se jí Johana, poslední do skládky dětských osudů. Stane se miláčkem rodiny, jako předtím pro Petra byla Bára. Petr se v Johance vzhledne, věnuje jí většinu volných chvil. „*Adélka ji má ráda. Vůbec nežárli. Vůbec neubližuje, jako na začátku Bára Jitě. Adélka je medvídek, mírná a neohrabaná.*“¹⁴⁷ Snaží se mezi dívkami nedělat rozdíl, s Adélkou si také hraje a má ji rád, ale trochu mu vadí její letargie, stejně jako mu vadil smutek na Jitce. Ale stejně ji má rád, i když „není jeho“. Když Adéla povyroste, vzhlíží k Petrovi a hodně čte. Chce ho ohromovat svojí chytrostí, snaží se k němu přes knihy dostat blíž, a daří se jí to. Petra baví ji poučovat.

Adéle je dvanáct let, je hodně upnutá na matku a Petra miluje. Její nejmilejší chvíle jsou, když je s mámou sama a může jí pomáhat, povídat si s ní a mít ji zkrátka jen pro sebe. Vyrostla z ní vášnivá čtenářka, ale tak trochu „domácí puťka“. Je tlustá a docela tím trpí její

¹⁴⁴ SOUKUPOVÁ, P. *K moři*. Brno : Host, 2007, s. 36.

¹⁴⁵ Tamtéž, s. 53.

¹⁴⁶ MATĚJČEK, Z. *Výbor z díla*. Praha : Karolinum, 2009, s. 233.

¹⁴⁷ SOUKUPOVÁ, P. *K moři*. Brno : Host, 2007, s. 54.

sebevědomí. Ale nemá dostatečnou vůli, aby s tím něco udělala. Má pocit, že ji kvůli tomu okolí buď přehlíží, nebo se jí vysmívá. Trápí ji i věci, za něž ale v podstatě nemůže. Je velmi vztahovačná a sebelítostivá. „*Zastavíme se na benzínce a něco si koupíme, neboj, řekne Petr a Adéla v tom zase slyší: No holt budeme muset zastavit na benzínce a něco koupit, když to Adéla neudělala.*“¹⁴⁸ Je hodně upovídaná, což všechny obtěžuje, a tak ji od sebe odhánějí. Nejhorší chvíle pro Adélu nastanou, když se dozví, že je adoptovaná. Začne pozorovat chování rodičů. Neví, proč jí to neřekli. „*Adoptivní rodiče však přijali dítě za své, podle zákona si ho osvojili, rozhodně tedy chtějí být jeho novými rodiči a dělají všechno, aby se jimi i psychicky stali. Následkem toho jsou pak daleko více vystaveni pokušení, aby pravý stav věci před dítětem, před svým společenským okolím a konečně i sami před sebou zatajili.*“¹⁴⁹ Toto jednání se dá chápat, měli strach, jak dítě přijme takovou novinu. Každopádně nás napadá, jak je možné, že se jim podařilo tak dlouho tuto věc utajit. Klára s Petrem Adélu nebrali jako cizího člověka, ale jako rodinu. Neměli potřebu jí svěřovat, že její otec zabil celou Klářinu rodinu. Adéla se bohužel zprávu o adopci dozvěděla od nejméně povolného, a to od Johany, která to jednou slyšela od maminky, když poslouchala za dveřmi, a schovala si tuto informaci do doby, kdy by se jí mohla hodit. Co nám to napoví o jejím charakteru? Nic dobrého!

Adéla se Kláře svěří s tím, že už to ví, „*a Klára jí poví o rodičích a bude našťvaná na Jojo a omluví se Adélce, že si tohle musela prožít, a taky jí poví spoustu příhod z doby, kdy byla ještě malinká, a ukáže jí fotky Karolíny a Milana – fakt zvláštní lidi, ona vypadá hezky a on divně, vesnický, ještěže můj tatínek je takový hezký a upravený, lítá hlavou Adéle – a bude to vlastně hrozně krásná rozmluva a Adéla se bude cítit jako nejmilovanější*“¹⁵⁰. Ale to jen v této chvíli, protože kdykoliv bude mít pocit, že se na ní dopouštějí nespravedlnosti, bude se cítit cizí a odstrčená. Což může být způsobeno zrovna tím, že se o adopci dozvěděla později. Právě věk mezi devátým a třináctým rokem je pro toto sdělení nejhorší. Dítě už si totiž vytvořilo jakési vnímání sebe sama, utvrdilo se v něm, a změna, která přišla, může změnit i nazírání na celý dosavadní život. „*Je to otřes a jeho reakce proto nezřídka bývá rozpačitá, někdy křečovitá, někdy odmítavá, plná vnitřních konfliktů.*“¹⁵¹ Přesně tak to bylo u Adély. U ní se vzniklé napětí přeměnilo v menší úzkost a pocit odcizení, ačkoliv do rodiny by patřila i za okolností, kdyby ji neadoptovali. Rodiče i nadále sleduje a testuje si je v jejich lásce. U Petra se Adéla moc zklamala a už si k němu nikdy úplně cestu nenajde a přimkne

¹⁴⁸ SOUKUPOVÁ, P. *K moři*. Brno : Host, 2007, s. 82.

¹⁴⁹ MATĚJČEK, Z. *Výbor z díla*. Praha : Karolinum, 2009, s. 242.

¹⁵⁰ SOUKUPOVÁ, P. *K moři*. Brno : Host, 2007, s. 54.

¹⁵¹ MATĚJČEK, Z. *Výbor z díla*. Praha : Karolinum, 2009, s. 243.

ještě více ke Kláře. Po základní škole nastoupí na gymnázium, kde se jí daří, potom jde na vysokou školu, studuje práva a filologii zároveň, nejspíš aby Petrovi dokázala, že ona je ta nejlepší. Studia nakonec nedokončí, protože se vdá, ale zjistí, že je velmi šťastná. Baví se, miluje život, narodí se jí děti a spokojeně si žije.

Posledním dětským dílkem je Johana, která je zároveň nejmladším členem. Od malička je veselá a živá. Dětství má naplněné láskou, rodiče jí nic moc nezakazují, díky svému milému „kukuči“ všechno dostane. „*„Myslíš? To ale není moc dobrá snídaně, ne?“ pochybuje i o tomhle Petr. Ale Johanka neslyší nic z toho, co Adéla. Prostě chce bonbóny. Udělá oči. „Tatí.“ A má bonbóny. Karamelky.*“¹⁵² A tady se nám může objevit první problém, je zvyklá mít všechno, ale už nepřemýšlí o tom, co se stane, když to mít nebude. Rodiče se jí samozřejmě přizpůsobí, ale okolní svět ne, a tak jí to může v budoucnosti způsobit menší i větší problémy. „*Ještě je čas, ale jednou se ukáže, že v Johance zůstala všechna krása zvenku. Ale pomalu k tomu míří.*“¹⁵³ Nechová se správně. Tyranizuje méně hezké a neprůbojné, poslouchá cizí hovory a to, co slyší, ač tomu zatím třeba nerozumí, umí použít ve správnou chvíli. Správnou ale jen pro ni.

Její vztah s Adélkou je zpočátku typicky sourozenecký. Johanka je mladší, více se jí toho povoluje, a Adéle to vadí. Hodně se hádají, perou. Většinu toho vyprovokuje Johana. „*(...) ale Johana nedá pokoj, tak se s ní z legrace pere, a opravdu si dává pozor, jenže Johana ji kousne do ruky, a tak ona ji zatahá za vlasy, a to Johana zase hned začne rvát a volat tatku.*“¹⁵⁴ Pětiletý věkový rozdíl se zdá být velký. Věk u nich ale není to, co je rozděluje. Johana ví, že je Adéla adoptovaná, a má tak možná pocit, že jí všechno patří, že ona je ta výjimečná. Že rodiče ji mají raději, ostatně to tak u Petra i vypadá, ale v jeho případě jde spíš o to, že chce mít klid, a proto Johance ustupuje. Jejich vztah je narušený ve chvíli, kdy Johana vmete Adélce do tváře, že je adoptovaná. Jejich cesty se tak najednou rozcházejí. Johana nemá o Adéle ani dobré mínění, je pro ni prostě ta tlustá, nudná a ošklivá sestra. Nezajímá se o ni. Je na to až moc zahleděná do sebe a věříme, že to tak bohužel bude po celý život.

V šestnácti odjede do Paříže pracovat jako modelka. Nejdříve se jí velmi daří, přesune se do USA. Na rodinu nemyslí, je zaslepená svojí slávou. Je na vrcholu, ze kterého už je ale jen cesta dolů. Původně krásná mladá dívka se stane závislou, točí porno a nakonec skončí jako servírka v americkém motorestu. Její sestup se dal očekávat, chtěla mít všechno a hned,

¹⁵² SOUKUPOVÁ, P. *K moři*. Brno : Host, 2007, s. 87.

¹⁵³ Tamtéž, s. 72.

¹⁵⁴ Tamtéž, s. 109.

a nakonec nemá nic. O nikoho kolem sebe se nestarala a nakonec zůstala sama. V dnešním životě nic neobvyklého.

4.2 Zmizet

Zmizet je kniha obsahující tři povídky – *Zmizel*, *Na krátko*, *Věneček*. Pod infinitivem zmizet se skrývá pojítka všech tří příběhů. „*Zcela primárně tu mizí děti. Dotýkáme se tak velmi citlivého tématu únosu dětí, ale také útěků z domova nebo útěků do sebe. Mizí láska v rodině, mizí ideály a mizivá je i vyhlídka na lepší budoucnost. Stačí chvilka, okamžik a zmizí vám vše, co jste si plánovali.*“¹⁵⁵ Není to veselé čtení, od Soukupové to snad ani nemůžeme očekávat. Opět půjde o jakousi sociální sondu do vztahů v rodině, autorka se zde více zaměří na sourozenecké vztahy, které dobře propracovala.

Znovu budeme přítomni neotřelému a krutému pohledu na rodinné vztahy a tentokrát nás příběhem ve dvou povídkách provedou dva chlapečtí hrdinové. Nahlédneme tedy do nitra dětského vypravěče a budeme spolu s ním sledovat dění v povídce a i to, co se odehrává přímo v jeho hlavě. Soukupová se umí vžít do svých postav a promlouvat jejich prostřednictvím. Souhlasíme s pohledem Petry Hůlové, která napsala: „*Příběhy, které Soukupová píše, jsou prosté i rafinované zároveň. Prostí jsou hrdinové a jejich patálie nahlížené většinou dětskýma očima, naivně a zároveň jakoby bez empatie. Soukupová se se svými hrdiny neztotožňuje. Necítí s nimi, jsou jí svým způsobem ukradení. Rozumí jim ale skvěle.*“¹⁵⁶

4.2.1 Zmizel – dějová linie

Příběh povídky *Zmizel* začíná v momentě, kdy se rodina definitivně rozchází. Vypravěčem je v té době patnáctiletý Jakub, který se stěhuje od rodičů a vypráví nám příběh jejich rodiny, jenž končí právě okamžikem jeho odchodu z domova. Postavami našeho příběhu jsou rodiče, starší syn Martin a mladší syn Jakub.

Děj povídky tentokrát řeší závažnější věci, ale i běžné životní situace. A tím se stává zajímavou pro čtenáře. Nejlépe to vystihuje Srbková, když píše: „*Knihu možná činí*

¹⁵⁵ NACHTMANOVÁ, B. Bestseller *Zmizet* spisovatelky Petry Soukupové je lepší než její prvotina (2011). *topzine.cz* [online]. 16. 3. 2011, [cit. 2014-11-23]. Dostupný z WWW:<<http://www.topzine.cz/bestseller-zmizet-spisovatelky-petry-soukupove-je-lepsi-nez-jeji-prvotina>>.

¹⁵⁶ HŮLOVÁ, P. Mistrovské mizení Petry Soukupové (2009). *petra-soukupova.cz* [online]. 1. 6. 2009, [cit. 2014-11-23]. Dostupný z WWW:< <http://www.petra-soukupova.cz/recenze-Zmizet-Respekt.html>>.

čtenářsky přitažlivou i fakt, že vedle ‚velkých‘ věcí pojednává i o banalitách, které přináší obyčejný každodenní život a o kterých často nejen spisovatelům, ale ani spisovatelkám nestojí za to psát. A tak například ‚mamky‘ u Soukupové pečou koláč k nedělní snídani, utírají prach a tahají igelitky s nákupem.“¹⁵⁷ A pak se tu objevují právě ty „velké“ věci, které jsou nejhmatatelnější právě v povídce *Zmizel*.

Sedmiletý Jakub jezdí s otcem a bratrem Martinem na různé výlety, jež většinou skončí tréninkem na orientační běh, který Martin i Jakub provozují, protože jejich otec trénuje celý oddíl orientačních běžců. Jakuba to nebaví, sport mu nejde a ani ho vlastně nezajímá. Nedokáže ale otce přesvědčit, a to ani s matčinou pomocí. Otec se více věnuje Martinovi, který už vyhrál spoustu závodů, a je na něj tak náležitě hrdý. Jakub se více zabývá přírodou a kreslením. Jejich život plyne takto několik let do chvíle, kdy Jakuba srazí auto, když utíká před staršími spolužáky. Následkem nehody přijde o nohu. „*Nohu nemám. Bolí mě noha, kterou nemám. Mám štěstí, prej sem mohl být mrtvej. Možná mám štěstí, ale nemám nohu.*“¹⁵⁸ Je to velký zlom, který rodinu zasáhne. Matka najednou veškerou svoji pozornost začne směřovat na Jakuba, i otec si ho všímá, ale zároveň je z toho zoufalý a neví, jak se s tím vypořádat. Takže zatímco matka tento šok řeší nadměrnou péčí o jednoho syna, otec začne pít. „*A i když trénuje a pije už léta, teď najednou je to z jiného důvodu, a skutečně, je to zcela jiné. I kdyby se později nestalo všechno, co se stane, otec by stejně nakonec s alkoholem problém měl.*“¹⁵⁹ Martin se alespoň na chvíli k Jakubovi chová lépe, jelikož před nehodou byl jejich vztah všelijaký. Byl si vědom svého zastání u otce, bratr pro něj byl jen slaboch, jemuž mohl ubližovat.

Rodina tedy navštěvuje Jakuba v nemocnici, matka mu pomáhá s rehabilitacemi a potom o něj pečuje i doma, dokud si nezvykne na protézu a nezačne sám trošku chodit. Máma mu zařídí soukromé hodiny malování a pořídí mu papouška Piráta, který se stane námětem většiny Jakubových kreseb. Otec si ho přestává všimát a ještě víc se upne na Martina. Rodina se tak rozdělí na dvě samostatné jednotky – Jakub a máma a Martin a táta. Je to dlouhá doba, kdy se na oko nic neděje, ale mezi bratry opět narůstá rivalita.

Jakub se vrací do školy, musí opakovat ročník. Navštěvuje lidovou školu umění, kde chodí na výtvarku i keramiku. Otec prozatím veškeré sportovní ambice, které si do něj promítal, vzdal. Čím dál víc pije, protože je zničený z toho, že jeden jeho syn nemá nohu

¹⁵⁷ SRBKOVÁ, J. Petra Soukupová: *Zmizet* (2010). *literatura.cz* [online]. 30. 5. 2010, [cit. 2014-11-23].

Dostupný z WWW:< <http://www.iliteratura.cz/Clanek/26457/soukupova-petra-zmizet-2>>.

¹⁵⁸ SOUKUPOVÁ, P. *Zmizet*. Brno : Host, 2009, s. 26.

¹⁵⁹ Tamtéž, s. 27.

a z druhého nejspíš nikdy nebude špičkový běžec, jako byl on. Pak se na pár stránkách odehrají zima a Vánoce, jaro a léto s prázdninami u babičky.

Podzimem začíná jakoby druhá důležitá linie příběhu, kdy se Kuba skamarádí s novou spolužačkou, která také miluje přírodu a nevadí jí, že Jakub nemá nohu. Ten ji obdivuje. „*Hrozně rozumí přírodě. Daleko víc než já, mě baví jenom koukat, ona to doopravdy zkoumá. Mluví o věcech, které ve třetí třídě nikdo neví. Neumí kreslit. Kreslím jí věci, který potřebuje. Třeba živočišnou buňku nebo strukturu listu.*“¹⁶⁰ Tráví spolu hodně času, ale jednou, když dívka navštíví Jakuba doma, seznámí se s Martinem. Ten se jí začne „dvořit“, pokud se to v jejich věku dá takto nazvat, a chce Jakubovi Martu přebrat. Tím končí mezi Jakubem a Martou přátelství. „*Takže on jde někam s ní, a ne na zimák s klukama. Otočím se na něj a chci něco hnusného říct, vim, že se tvářím zle, ale než stačím cokoliv, zašklebí se na mě, krásnej, ví, že se mu to povedlo, že se mě to dotklo, je mi to vidět v obličeji, a jak se zašklebí, tak si pomyslim, chci, aby navždycky zmizel, aby už se nikdy nevrátil, abych ho už nikdy neviděl.*“¹⁶¹ Občas si člověk musí dát pozor, co si přeje, neboť se to může vyplnit. A toto je právě ta chvíle. Martin se ztratí, nevrátí se domů. Matka začne panikařit, vyzvedne otce v hospodě a jdou na policii. Tam je pošlou domů s tím, že po něm budou pátrat. Rodiče Martina ale hledají skoro celou noc i ráno. Pak jdou opět na policii. Matka se psychicky zhroutí, trápí ji pocity viny. Začíná si uvědomovat, jak se Martinovi nevěnovala, nezvládá příliv výčitek, až skončí v nemocnici, kde dostane tlumicí prášky. Otec ji odvede domů a uloží ji do postele. Další dny matka i otec chodí po městě, vyvěšují plakáty s telefonním číslem, neustále u nich zvoní telefon, vše si poctivě zapisují, kdo a kde Martina viděl. Policie je před tímto varovala, ale matka se upíná ke všemu, co jí dá nějakou naději. Otec to vzdá mnohem dříve, možná si uvědomí, že Martina živého už nenajdou. Ze žalu začne ještě více pít.

Blíží se Vánoce a matka chce objíždět města, kde byl Martin spatřen. Zavolá proto své matce, ať se přijede postarat o Jakuba. Babička se snaží Jakubovi připravit hezké Vánoce. Jakuba tato situace také zasáhne. Může se zdát, že tomu moc nerozumí, ale vidí, že matka ho skoro neobejme, a otce slyší, jen když se vrací večer z hospody. Matka se na Vánoce vrátí, ale hned po nich opět odjíždí, ačkoliv babička se s ní hádá a domlouvá jí. „*A babička řekne úplně normálním tónem, ty ho ale třeba vůbec nenajdeš, smíř se s tím, tady máš ještě jedno dítě, v tu chvíli se mnou trochu zacloumá, o to se taky musíš postarat.*“¹⁶² Matka je ale

¹⁶⁰ SOUKUPOVÁ, P. *Zmizet*. Brno : Host, 2009, s. 47.

¹⁶¹ Tamtéž, s. 52

¹⁶² Tamtéž, s. 72.

hluchá a slepá a odjíždí. Babička se rozhodne, že Jakuba vezme s sebou na vesnici, protože ho nechce nechat doma jen s otcem, který nedělá nic jiného, než jen pije.

Babička se o Jakuba stará do chvíle, kdy si pro něj přijede táta, kterého jeho dlouholetý kamarád upozornil, že má ještě jednoho syna a že by ho neměl nechávat u tchyně. Jakub tedy odjíždí s otcem zpět do města. Chodí do školy, otec se mu snaží věnovat, učí ho fotit a nutí ho do nových sportů. Vše ale nakonec troskotá. Navíc je otec v té době už hodně závislý na alkoholu, proto je na Jakuba dost nevrlý. Kuba si myslí, že je na něj našťavaný, ale táta chce jít prostě jen do hospody. Snaží se spolu nějak hospodařit a čekají, kdy se matka vrátí.

Matka ale pořád hledá. Celou zimu i jaro. Nakonec vysílením skončí v nemocnici, odkud chce utéct, tak ji přesunou na psychiatrické oddělení. Po čase jde domů, bere prášky a úzkostlivě se stará o Jakuba. Doprovází ho do školy, vyzvedává ho z ní, nechce ho nikam pouštět. Pořád jen vaří, peče a uklízí. Jakub ví, že už to není ta jeho maminka, ale je rád, že ji má alespoň doma. Vysvobození přijde až v létě, kdy ho babička přes matčiny námitky vezme s sebou na vesnici. Jakub najednou rozkvetne. Nikdo tam neví, že mu zmizel bratr, nikomu nevádí, že nemá nohu. Babičku poslouchá na slovo, ta ho pouští s kamarády ven a to ho dělá šťastným.

Po prázdninách se vrací domů, matka je na tom lépe. Pořád se probírá starými fotkami. Popisováním situací a momentů na fotkách si připomíná Martina a udržuje si ho tak stále živého. Žije si ve svém světě a Jakuba skoro neposlouchá. Otec si našel nové koníčky, na víkendy odjíždí s partou stavět chaty a trénuje fotbalisty. Chodí do zaměstnání a situaci doma si moc nepřipouští.

Vyprávění se tak vrací na začátek, kdy Jakub má nastoupit na střední školu. Našel si takovou, aby nemusel být doma. Bude bydlet u babičky a dojíždět od ní. Chce tak v podstatě přetrhat vztahy s rodiči, kteří si stejně žijí ve svém světě – vzpomínek a alkoholu. *„A ted’ konečně jedu pryč z toho smutku, do světa, kde nikdo nic neví. Vim, že se potom už nevrátím. Jsem si tím jistej. I když zase vim, že všechno může bejt jinak, než si člověk v určitým momentu myslí. Co můžu změnit, můžu změnit. Ted’ ale mizím.“*¹⁶³

¹⁶³ SOUKUPOVÁ, P. *Zmizet*. Brno : Host, 2009, s. 98.

4.2.2 Zmizel – analýza textu

V celé povídce se rozebírá opět rodina, její pomyslný rozklad, který je zapříčiněn vážnými okolnostmi týkajícími se především dětí. Jde ale i o komplikovaný vztah těchto dětí, „jejich vztah k rodičům, ale hlavně jejich sourozenecké souboje, vedoucí až k traumatickým definitivním vyhocením“¹⁶⁴.

Několikrát jsme zmínili, že vypravěčem příběhu je Jakub, který se tak stává naší nejdůležitější dětskou postavou. Spolu s ním jádro analýzy tvoří jeho bratr Martin. Jakub je mladší, na svůj věk fyzicky málo vyspělý, vypadá spíš jako dívka než silný kluk, kterého by chtěl jeho otec. Martin je sportovec každým coulem, s otcem tvoří nerozlučnou dvojici, a Jakub se pořád ocitá nějak v závěsu. Trpí tím, že jeho táta nechce uznat, že by ho mohlo zajímat něco jiného než jeho a bratra. Nutí ho do sportu, který ho netěší, nezvládá stejné tempo jako oni dva. „*Táta se postupem času začne tvářit popuzeně, což v té době nechápu a je mi to akorát líto. Taký mě píchá v boku a chtěl bych se tu trochu porozhlídnout. Ale táta mi vždycky řekne něco jako: Co tam zase zevluješ? Když třeba koukám na mraveniště, což je fakt paráda, zázrak světa, dokázal bych u toho sedět hodiny.*“¹⁶⁵ S tím se setkáváme v dnešní době často – rodiče si do svých dětí promítají vše, co by chtěli oni sami. V tomto případě, že otec chce mít ze synů vrcholové sportovce a nehledí na to, že jeden z nich nemá pro sport vlohy. Končí to většinou velkým zklamáním na obou stranách. Dítě se cítí neschopné a smutné, protože zklame rodiče, a rodič přijde o iluze a může to narušit jeho vztah k dítěti. Martin je naproti tomu do sportu celkem zapálený, rád s otcem rozebírá závody a ví, že si tím tátu získává na svoji stranu. Každý z chlapců se cítí lépe s jedním z rodičů – Jakub s mámou a Martin s tátou. Jakub to shrnuje: „*Vůbec se nemáme rádi. Každý žárlíme na toho druhýho, on má celýho tátu, já celou mamku a každý chce i kus toho zbylýho rodiče. Jenže on je starší, a tak stejně může všechno.*“¹⁶⁶

Rivalita mezi bratry je stěžejní v celém příběhu. Chlapci jsou od sebe věkově vzdáleni zhruba čtyři roky, což není velký rozestup. Jejich vztahy ale rozdělují právě rodiče, kteří si toho zatím nejsou vědomi. Jde o boj slabšího a silnějšího, staršího a mladšího, ale také sebevědomého a bojácného. Stojí proti sobě dva rozdílné charaktery, co do povahy i zájmů. Jakub má z bratra strach. Martin mu neustále vyhrožuje, straší ho v noci, posmívá se mu, občas to vypadá, že mu chce až fyzicky ublížit. „*Brácha má asi vážně děsnej vztek, strčí do*

¹⁶⁴ SRBKOVÁ, J. Petra Soukupová: Zmizet (2010). *literatura.cz* [online]. 30. 5. 2010, [cit. 2014-11-23].

Dostupný z WWW:< <http://www.iliteratura.cz/Clanek/26457/soukupova-petra-zmizet-2>>.

¹⁶⁵ SOUKUPOVÁ, P. *Zmizet*. Brno : Host, 2009, s. 16.

¹⁶⁶ Tamtéž, s. 17.

mě a já spadnu. Nic to není, vstanu a dělám že nic a on se ke mně přibližuje a tváří se dost zle, a já ustupuju, až sem u samýho kraje a budu asi brečet, on mě chytne a zaklání mě, a je to dost hnusnej pocit, ale držím se, protože vim, že je to hra.“¹⁶⁷ Ale to už se netváří jako dětská hra, Martin si na bratrovi vybíjí nahromaděný vztek a viní ho z věcí, za něž Jakub ale nemůže.

Nefunguje mezi nimi to, čemu se říká sourozenecké pouto. Spíš naopak. Starší sourozenec, který by měl mladšího chránit, mu ubližuje. Je to jistě dáno tím, že Martin si uvědomuje svoji sílu a podporu otce. Navíc má v otci špatný příklad, kdy vidí jeho chování a slyší všechny poznámky, které má otec na bratra, a jelikož se s ním ztotožňuje, přebírá i tyto postoje.

Dětství našeho vypravěče ale není ovlivněno jen neshodami s bratrem, ale především nehodou, která se mu stane. Chlapec po srážce s automobilem přijde o nohu. „*Nemoc, poranění, tělesný defekt či jakékoliv zdravotní postižení se netýkají jenom nějakého orgánu v lidském těle, nýbrž člověka celého.*“¹⁶⁸ Člověk, kterého postihne něco takového, prochází určitými fázemi od šoku k popření až k postupnému smíření se situací. Jakub nemá o nic zájem, odmítá číst nebo kreslit, nechce nic, jen nohu. „*Kromě nohy mi vlastně nic hrozného není. Pár modřin. Naražený žebra. Rána na hlavě na pár stehů. Všechno se rychle hojí, akorát noha pořád nechce dorůst.*“¹⁶⁹ Jakub je najednou plný vzteku, netuší, kde se to v něm bere. Často brečí, ale není to kvůli bolesti, nebo že by se litoval, má prostě vztek. A hlavně nenávidí celý svět. Musí se postupně vyrovnat s tím, že nic nebude jako dřív. Musí to všechno zvládnout především sám v sobě. Uvědomit si, že není nijak horší než ostatní. Jen musí být silnější, zapracovat na sobě a zvykat si na protézu. Od rodičů se mu dostane velké podpory. Denně ho navštěvují, matka se mu extrémně věnuje, otec se také stará a i s bratrem na čas uzavře příměří. Rodiče si musejí uvědomit, „*že jejich projevy a postoje, jejich úzkost a nejistota, nebo naopak optimismus a klidná sebedůvěra, jejich vědomosti a zkušenosti, to všechno se zase vrací k dítěti zpět a ovlivňuje jeho náladu, prožitky a duševní rozpoložení*“¹⁷⁰. Mělo by to tak platit v životě obecně, a pokud je dítě nemocné nebo má nějaký problém, tak o to víc. Chlapci doma poskytují maximální péči, tedy opět hlavně matka. Pomáhá mu úplně se vším. Jakub začíná na Martinovi pozorovat, že mu občas závidí, jak se o něj máma stará. Je to celkem pochopitelné, chtěl by přízeň nejen táty, ale i mámy. Ta ale většinu pozornosti věnuje Jakubovi a Martina si moc nevšímá. Nejspíš to

¹⁶⁷ SOUKUPOVÁ, P. *Zmizet*. Brno : Host, 2009, s. 20.

¹⁶⁸ MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z. *Krizová situace očima dětí*. Praha : Grada, 2002, s. 77.

¹⁶⁹ SOUKUPOVÁ, P. *Zmizet*. Brno : Host, 2009, s. 27.

¹⁷⁰ MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z. *Krizová situace očima dětí*. Praha : Grada, 2002, s. 78.

vnímá tak, že je starší a určitě to chápe. Navíc matka Jakubovi pořídí papouška, po kterém velmi dlouho touží. Jakub je šťastný, že ho má. O blahodárnosti zvířat v blízkosti dětí jsme již psali v předchozí analýze, kde dívka dostala psa. I ptáci ale mohou dopomoci chlapci k lepší náladě a povzbudit ho. „*Jejich životní projevy jsou dosti bohaté, je na ně dobře vidět – ale to podstatné je, že do jejich podnětového repertoáru vstupují projevy hlasové, zpěv a křik. A takového papouška je možné i učit mluvit.*“¹⁷¹

Jakub doma už skoro všechno zvládá, sžívá se s protézou. Otec o něj znovu přestal projevovat zájem a utápí svůj smutek v alkoholu. Jakubovi to ani moc nevadí, nebo to alespoň tvrdí. Spíš bychom však řekli, že už si na to zvykl a smířil se s tím, že pro otce nikdy nebude dost dobrý. Zato Martin v sobě drží spoustu vzteku a zloby, a jakmile matka zmizí z dosahu, hned začne Jakubovi způsobovat nová a nová trápení. Jejich vztah se jednoduše nikdy nezlepší, zato bude naopak gradovat.

Jakub nezvládá pohledy ostatních lidí, ať už jsou lítostivé, nebo posměšné. Ve škole je to ještě horší, „*protože děti ve škole nekoukají, ale taky to komentují, slyším to, oni samozřejmě vědí, že nemám nohu, slyším, jak je to hrozně zajímavé, slyším bez nohy a noha, mamka jde a dělá, že je všechno v nejlepším pořádku, a já nemůžu jít tak rychle*“¹⁷². Je znát, že se ještě úplně nevyrovnal s tím, že je bez nohy, a hlavně si dělá starosti, co tomu říkají ostatní. Před nehodou měl kamarády, ti se mu ale najednou vyhýbají, což ho určitě trápí. Najednou se stal outsiderem třídy, vrstevníci ho mezi sebe neberou a dělají si z něj legraci. „*Když skončí hodina a my odcházíme do šatny, slyším někoho, jak říká nožička. Moje nová přezdívka. Hodně originální, vy pitomci, myslím si.*“¹⁷³ Do třídy k nim ale přibude nová žákyně, se kterou se Jakub dá dohromady a oblíbí si ji. Spojuje je ale ještě jedna věc – Jakub je teď na okraji skupiny vrstevníků, dívka je nová a nikdo ji mezi sebe nebere, takže jsou na stejné úrovni a to jim nejspíš vyhovuje. Kuba s ní kamarádí do chvíle, kdy se Marta seznámí s jeho bratrem. Tady vyvrcholí jejich vzájemná nenávist. Marta se začne s Martinem bavit, směje se jeho vtipům, a Jakuba to absolutně popudí a nechápe, jak se mohla takhle změnit. Je znát, že se v dívkách moc nevyzná, ale od bratra něco takového čekal, proto ji dlouho nechtěl vzít k nim domů. Přišel o jedinou kamarádku, a zbyl mu tak jen papoušek Pirát. Když si to zkapitulujeme, tak má jen mámu, papouška a kreslení. S bratrem je „na kordy“, otec se o něj nestará, kamarády nemá a přišel o nohu.

¹⁷¹ MATĚJČEK, Z. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. Praha : Portál, 1996, s. 116.

¹⁷² SOUKUPOVÁ, P. *Zmizet*. Brno : Host, 2009, s. 31.

¹⁷³ Tamtéž, s. 40.

Další událost, která Jakuba a jeho rodinu zasáhne, je zmizení Martina. Ačkoliv si Jakub často přál, aby mu dal už pokoj, aby ho nemusel už nikdy vidět, tak tohle asi nechtěl. Definitivně to naruší fungování jejich rodiny a postupně to maximálně odcizí všechny členy. Jeho rodiče se začnou chovat jinak, než byl zvyklý, a je z toho zoufalý. „*Slyším, jak táta po bytě šramotí, a najednou už to nemůžu vydržet a brečím, ale strašně, koukám, jak padá sníh, jaká je to nádhera, a já cejtim ten hroznej smutek, stalo se něco hroznýho, a najednou si uvědomim, že nic už nebude, jako bylo, a brečím nad tím, ne nad bráchou, ještě pořád si nepředstavuju, že někde leží mrtvej nebo možná hůř živej, jenom je mi hrozně špatně z toho, jak moc sem najednou sám, jako by nebyl pryč jenom on, ale i rodiče.*“¹⁷⁴ Matka to psychicky nezvládá, upíná se ke každé možnosti, že by Martina našla. Otec to brzy vzdá a bude se oddávat alkoholu. Jakub je pak s babičkou, která v této situaci funguje jako jediný člověk, jenž mu může poskytnout oporu a bezpečí. Dalo by se říct, že je to jediná fungující osoba, která zvládá to, co rodiče ne, a dokáže myslet rozumně. Ona mu pomůže v těch nejhorších chvílích. Snaží se pomoci i rodičům, ale není s nimi řeč. Naštěstí si prosadí svoje a o vnuka se stará. Jakub u ní najde nové kamarády, dokonce i krátkou letní lásku a snaží se nemyslet na to, co se děje doma. Sice se tam po prázdninách musí vrátit, ale ví, že to pro něj domov už není.

Ačkoliv se tam objeví nadějně záchvěvy péče ze strany otce, Jakub má pocit, že rodiče jsou už cizí. Otec nakonec opět sklouzne k alkoholu a najde si novou zábavu. Matka už nikdy nebude jako dřív, zapomene se v minulosti a žije jen fotkami Martina, zapomene na to, že má ještě jednoho syna. Jakub musí vydržet její úzkostnou starostlivost, to, že ho nechce nikam pustit, všude ho doprovází atd. Sice se o něj dokáže postarat, ale to není všechno. Žije tedy ještě pár let v jakési „pseudorodině“, kde nic nefunguje. Únik najde, až když odejde na střední školu. Vybere si takovou, aby nemusel být s rodiči a mohl bydlet u babičky. Na konci je neoslovuje táta a máma, ale jsou to prostě „oni“, což nejsilněji dokazuje, jak se mu odcizili.

Další Jakubův život dostává celkem optimistický výhled. Na to, co všechno si prožil, je až neuvěřitelné, že tím není nějak významně poznamenán. Soukupová vytvořila odolného a silného hrdinu, i když na začátku působil jako malý, slabý chlapec, který nic nevydrží. Určitě na tom v našem případě má podíl babička, která chlapce ochraňovala a snažila se ho vytáhnout z těžkých momentů, jež s rodiči zažíval, ale i tak je to ohromující. Zdá se to být

¹⁷⁴ SOUKUPOVÁ, P. *Zmizet*. Brno : Host, 2009, s. 59.

nemožné, ale i přesto věříme, že takové děti, které se dokážou poprat s nepřízní osudu, určitě existují.

4.2.3 Na krátko – dějová linie

Povídka *Na krátko* přináší další sourozeneckou dvojici, další traumata a trápení, další nepochopení. Postavy příběhu jsou opět vystaveny vyhroceným životním okamžikům, se kterými se musejí vypořádat.

Zmnožená vypravěčská perspektiva nám dává možnost nahlédnout na situace očima všech postav. Pomyslně je hlavním vypravěčem desetiletý chlapec Vojta, ale i další postavy dostávají možnost vysvětlit své počínání a niterné prožitky. Jsou to Vojtova nevlastní sestra Pavlína, jejich maminka Jiřina a babička.

Děj nás zavede do rodiny Vojty, Pavlíny a jejich maminky. Čteme o jejich každodenním stereotypu – škola, práce, oběd, odpočinek u televize nebo vystříhovánek a večer spát. Objevují se náznaky silné rivality dětí, jež je ještě umocněna tím, že každé z dětí má jiného tatínka, kterého jim jejich máma vyličila v těch nejlepších barvách. Hádky, rvačky a absence komunikace jsou u nich na denním pořádku. Matka to příliš neřeší, je ráda, že večer přijde z práce.

Do této rodiny na čas přijíždí babička, protože si pochroumala kotník, a dcera ji tedy velmi neochotně nabídla, aby přijela k nim, že se o ni s dětmi postarají, ale je to ve finále úplně naopak. Babička se rozhodne udělat v rodině pořádek, když to její dcera nezvládá. Naopak však v rodině vztahy všech členů jen zhoršuje. S dcerou nemá moc dobré vztahy, myslí si, že dělá všechno špatně, zničila si život, a tak se babička snaží, aby ho nepokazila i dětem. Matka se podle ní neučí se synem, je na něj moc měkká, a on proto roste pro kriminál, dceru nechá, aby se „poflakovala s kluky“. Prostě všechno je špatně. Na matku je toho najednou moc, poletuje mezi prací a hádkami doma a řeší to zavíráním se do ložnice, kde má klid.

Aby toho nebylo málo, tak se začne objevovat Vojtův táta, který se po jedenácti letech rozhodl, že se začne synovi věnovat. Matka je z toho všeho na dně. Doma ji obtěžuje babička, na ulici bývalý přítel a jediný, co chce, je, aby se o tom nedozvěděly její děti. Matka totiž Vojtovi namluvila, že jeho táta je na lodi ve Švédsku, kde pracuje, a proto se s ním nevidá. Pavlínin táta žije v Americe, což je pravda, ale odjel tam ještě před jejím narozením, takže se s dcerou nikdy neviděl. Ale alespoň jí posílá dárky a matce peníze.

Samozřejmě to všechno vyjde najevo, Vojta se dozví, že je to jeho táta, že mu máma lhala. „*A ten křižník byl od táty?*“ „*No jistě. ‘Ted’ už nezaváhá ani na setinku vteřiny. Babička říkala, že od tebe. ‘Proboha, co ji to zase popadlo? Co tímhle dokáže? Kluk bude smutnej a naštvanej. Proč? Matka po ní sekne pohledem. ‘Tak to se rozhodně spletla, že jo. ‘Já jenom mysle...’ ‘To si myslela špatně!’ Otočí se k Vojtovi: ‘Tak vidíš. Běž spát. ‘Ještě chvilku na matku kouká, pak se otočí a odejde. ‘Kvůli takovejmu věcem od tebe lidi odcházej, mami,’ řekne matka a je jí najednou daleko líp. Mamka mi lže.*“¹⁷⁵ Vojta si věci poskládá dohromady a s přispěním své nenáviděné sestry zjistí, že ten muž, jenž kolem jejich domu neustále obchází, je jeho táta. Najednou to jeho vztah s mámou pokazí. Přidají se do toho problémy, jež má ve škole. Ve vzteku bodne spolužáka do ruky, musí to řešit všechno matka, na kterou je toho čím dál víc. Syna poprvé v životě udeří. Vojta se mstí i Pavlíně, vzájemně si ničí věci – ona jemu vystřihovánky lodí, on jí dělá dírky do oblečení, které pak praskne. Jako by toho nebylo málo, tak jí jednou v noci ostříhá vlasy. Než to ale ráno všichni zjistí, tak Vojta je už pryč. Uteče, od všeho a od všech. Všechny je doma nenávidí, babičku a sestru nejvíc. Rozhodne se, že půjde bydlet k tátovi.

Vojtův otec Karel má malý byt, často pije, ale je rád, že se seznamuje s Vojtou, a nechá ho u sebe. Matka už rezignuje a nechá ho tam. Vojta tedy bydlí s otcem a Pavlína je šťastná, že má pokoj pro sebe. Všechno se ale dál ještě přiostruje. Pavlína se začne stýkat s jednou partou, chodí s nimi do hospody nebo jen posedávají na sídlišti na lavičkách. Jako jediná do té doby celkem vychází s babičkou, ale i to teď přestane. Babička ji stopuje, zesměšní ji před vrstevníky a odvede ji domů. „*Vojtu už si vyštvala, tak nemáš koho buzerovat, co? Špehuješ mě a... hrabeš se mi ve věcech, a ani se tím netajíš, si strašná!*“¹⁷⁶

Vojta je u Karla zpočátku spokojený, ale začne mu chybět máma. Ta na něj čeká každý den u školy, dává mu nějaké jídlo, peníze, vystřihovánky. Karel nebyl nikdy zvyklý se o dítě starat, i když má už jednoho syna, kterého ale teď skoro nevidá, takže je Vojta ještě rád, že mu máma to jídlo dává.

Do všeho se znovu vkládá babička, která se definitivně rozhádá se svou dcerou, a ta jí navrhně, ať se sbalí a odjede, že ji tam prostě už nechtějí. Babička se snaží ještě napravit, co pokazila, a zajde za Karlem, aby ho přesvědčila, že klukovi bude lépe u mámy. „*Já o to nestál mít ho tady nafurt, dyť ani ten byt tomu není uzpůsobenej, ani já... nemám čas... že jo. ‘Pak už nic neslyším. Řekl to, a navíc babičce. Zrovna ona bude vědět, že mě tady*

¹⁷⁵ SOUKUPOVÁ, P. *Zmizet*. Brno : Host, 2009, s. 160–161.

¹⁷⁶ Tamtéž, s. 206.

*nechce. Co teď.*¹⁷⁷ Vojta to vyřeší prostě – uteče. Několik dní se toulá, má nějaké peníze. Jednou přespí ve skladu, druhou noc v kočárovně pod jejich domem. Babička mezitím odjíždí od dcery k sobě domů. Otec si až druhý den všimne, že Vojta zmizel.

Matka ho začne hledat hned, jak se to dozví. Pavlína, která Vojtu nenáviděla, se o něj také strachuje. Chce, aby byl v pořádku a vrátil se. Sama si prožívá ještě další citové drama, kdy se vyspí s klukem, kterého si vysnila, ale který se nakonec ukázal jako namyšlený frajírek.

Příběh nakonec dobře dopadne, Vojta se vrátí domů. Pak je nějakou dobu nemocný, ale vše se nakonec v dobré obrátí. S otcem se čas od času vídá, s Pavlínou se usmíří, a povídka tak má nakonec celkem pozitivní vyznění. V rodině se toho sice moc nezměnilo, ale dá se říct, že všechny vyhrocené vztahy a emoce se uklidnily.

4.2.4 Na krátko – analýza textu

V rámci námi sledovaného tématu se v této povídce zaměříme na chlapce Vojtěcha a jeho dospívající sestru Pavlínu a jejich vztah, který, jak víme z předchozí podkapitoly, není nejlepší. Obecně je jejich dětství narušené především nevhodnou rodinnou situací, kdy žijí jen s maminkou, navštíví je despotická babička, která si myslí, že „spasí svět“, chybí jim otec a navíc si vzájemně nemohou přijít na jméno.

Vojtěch je skoro jedenáctiletý chlapec, který je nejmladším členem rodiny. Dalo by se říct, že je členem dámského spolku. Nemá kolem sebe žádného muže, se kterým by navázal vztah. Většinou když chybí otec, může chlapec mužský vzor vidět ve svém dědečkovi. Ten ale také chybí. Kolem Vojty jsou samé ženy, už jen to samotné vede k problému, kdy si těžko buduje vlastní identitu. Absence otce ochuzuje Vojtu o zkušenosti, které by mohl získat jen od muže. „*Rodič, který s dítětem nežije, může být idealizován či demonizován, ale vždycky dojde k proměně jeho role, která v této souvislosti získává jiný obsah.*“¹⁷⁸ Právě k té idealizaci dochází ve Vojtově představě, která je ještě podpořena matčinými výmysly. Ač to matka mohla myslet sebe lépe, nechtěla, aby Vojta věděl, že jeho otec byl ženatý a mámu opustil. Měla být upřímná a nevyprávět mu hlouposti, které ještě podtrhla tím, že mu darovala tričko po tátovi. Tričko ale nebylo jeho táty, je po otci jeho sestry, jež to časem odhalí z fotky, kterou dostane od táty, a informaci si schová pro vhodnější příležitost – až bude chtít Vojtovi ublížit. To tričko se pro Vojtu stalo symbolem a jakýmsi pojítkem

¹⁷⁷ SOUKUPOVÁ, P. *Zmizet*. Brno : Host, 2009, s. 223.

¹⁷⁸ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. Praha : Karolinum, 2012, s. 321.

s otcem. Vojta už ví, že za ním nikdy táta nepřijede, ale i přesto po něm touží: „*Někdy večer, těsně než usnu, už je tma a nikdo se to nikdy nedozví, tak si představuju, že se to stane, já mu otevřu, oba budeme zrzaví, on má určité i zrzavý fousy, a pak ho pustím dovnitř a mamka bude nejšťastnější na světě a ségra ať si klidně jede do posraný Ameriky.*“¹⁷⁹ Každé dítě, které vyrůstá bez jednoho rodiče, si jistě představuje, jaký ten rodič je, vysní si jej, jejich setkání a jejich další život. Rozhodně se tomu nemůžeme divit, na jeho místě bychom také snili o tátovi, kterého neznáme. Možná by nás ale zarazilo, proč nás nechce vidět. To chlapec vůbec neřeší. Možná si to nepřiznává, ale nějaký vliv to na jeho osobnost určitě má. Rozhodně mu to snižuje sebevědomí, což se projevuje hlavně v jeho kontaktu se spolužáky nebo v tom, jaké si vybírá činnosti.

Chlapec se na jedenáct let zdá být dost dětinský. Jediným jeho zájmem je vystříhování a lepení modelů lodí. Je touto činností doslova posedlý. Je schopný za vystříhovánky utratit všechny peníze, do činnosti je zabrán natolik, že nevnímá okolní svět. Nůžky s sebou nosí vždy a všude. Kdykoliv má možnost něco rozstříhat, tak stříhá. „*Když třeba čekám u zubačky v čekárně, je mi fakt blbě, slyším tu vrtačku a svírá se mi žaludek, tak mě stříhání uklidní. Mám takový skládací nůžky, který nosím pořád v kapse. A v čekárnách bejvaj časopisy.*“¹⁸⁰ Je to opravdu zvláštní záliba, nebo možná by se slušelo víc napsat, že spíš posedlost. Vojtěch si dokonce rozstříhá i učebnici do českého jazyka. Šrámková to chápe takto: „*Děti pak nedostatek porozumění kompenzují únikovými metodami – pohlcení kreativní nebo mechanickou činností.*“¹⁸¹ Což rozhodně bude jeden z hlavních důvodů, kromě toho, že ho to baví a je to pro něj forma oddechu. Tato posedlost vystříhování lodí může mít i spojitost s jeho otcem, o němž si myslí, že pracuje na lodi někde na severu. Možná je vystříhuje pro něj.

Dále musíme zmínit, že Vojta nemá moc dobré postavení mezi vrstevníky ve škole. Neidentifikoval se s žádnou skupinou, a ani se o to asi nesnažil, když v každé volné chvíli jen vystříhuje. Nemá co spolužákům nabídnout. Nesvačí čokoládové tyčinky, nemá mobil nebo jinou vymoženost. Kromě toho postrádá vhodné kompetence, aby s nimi uměl navázat kontakt. Stane se tak neoblíbeným, možná až zatraceným. Spolužáci mu dávají dost najevo, že mezi ně nepatří. „*Jsou vlastně ještě milý, když mi říkaj Plamen, protože jim připadám vlastně normální, ale pak zas řeknu něco o nějakém modelu, jenom zmínka, a najednou sem*

¹⁷⁹ SOUKUPOVÁ, P. *Zmizet*. Brno : Host, 2009, s. 116.

¹⁸⁰ Tamtéž, s. 112.

¹⁸¹ ŠRÁMKOVÁ, J. *Zmizet k moři*. A2, 2009, č. 17, s. 6.

zase Modelář, a to už maj v hlase takovej ten tón, že sem fakt exot, takže Plamen Neplamen, nesnáším je furt stejně.“¹⁸²

Vztahy doma jsou různé. Mezi ním a sestrou panuje velká rivalita, s mámou vychází dobře. Všechno se ale změní po příjezdu babičky. Ta mu udělá ze života peklo. Je pravda, že je Vojtěch velký lajdák, špatně se učí a moc neposlouchá, ale babička ho už těžko převychovává. Ve chvíli, kdy mu zničí tričko po tátovi, je Vojta absolutně na dně a nenávidí ji. Obecně neustále někoho nenávidí a pocit křivdy jako tenká nitka propojuje všechny povídky v knize. „*V tu chvíli už mám strašnej vztek, cejtim, jak mi tluče srdce, ted' vim, že se skoro určitě fakt vzteky rozbřečím, nebo že prostě něco udělám, vždycky to tak je. Mrsknu trikem o zem, ale vůbec mi to nepomůže. Babička se ohlídne. 'Můžeme koupit jiný, když se ti tohle nelíbí.' 'Nechci jiný, chci to svý! Mám ho po tátovi,' už ječím, ale vždyť ona neví, že je po tátovi...*“¹⁸³ Do toho si Pavlína přisadí svojí informaci o původu trička, že není po jeho tátovi, a Vojta se doslova zblázní a nenávidí je obě.

Vojta si spojuje různé informace a zjistí, že jeho táta je blíží, než si myslí. Pochopitelně začne nenávidět i matku, která mu to zatajila. Vůbec nebere v potaz i nějakou vinu otce, který žil blízko a neprojevil o něj zájem. Svalí vinu na toho, kdo se mu zrovna naskytne. Když k tomu přidáme neustálé neshody se sestrou doma a nenávisť k babičce, tak na Vojtěcha se děje příliš věcí, které nezvládá zpracovat. Jednoho rána se sbalí, ukradne matce peníze a rozhodne se utéct. Zjistí, kde bydlí jeho otec.

Po cestě se zastaví ve škole, kde chce odkoupit zpět míč, který dostal od otce a který prodal, aby měl na vystřihovánku. Tam ale narazí. Spolužák mu ho nechce prodat, s ostatními se mu smějí, „*plácaj se rukama v takovejch divnejch gestech, to mě zase dostali, všichni v klidu, vědí, že vždycky vyhrajou*“¹⁸⁴. Vojta se najednou ale začne bránit, a to dost agresivně, „*Mára mává rukou a krev stříká a čas se zastavuje, stojím tam s nůžkami v ruce, i všichni ostatní mlčej, než začne Markéta ječet jako siréna, ale já pořád stojím a ani se nehnu*“¹⁸⁵. Vojtěch jedná dost zkratkovitě, nepředvídatelně. Spolužáci jsou zaskočení. Jako by se od nich definitivně odstříhl. Už nikdy s nimi žádný kontakt nenaváže. Jemu to sice vůbec nevadí, ale pro jeho další kontakty v budoucnu to může mít negativní dopad. „*Ve škole kolem mě všichni krouží v uctivejch obloucích. Sem ted' zabiják. Radši mě nedráždit. Docela fajn.*“¹⁸⁶ Určitě je pro něj fajn, že ho už neobtěžují a nevysmívají se mu, ale měl by

¹⁸² SOUKUPOVÁ, P. *Zmizet*. Brno : Host, 2009, s. 110.

¹⁸³ Tamtéž, s. 133–134.

¹⁸⁴ Tamtéž, s. 166.

¹⁸⁵ Tamtéž, s. 166.

¹⁸⁶ Tamtéž, s. 188.

si uvědomit, že takto přátele nezíská. Všechny průšvihy se za něj snaží urovnat matka, i ten s poraněným spolužákem. Dokonce mu poprvé v životě dá facku. Vojta jí ale zmizí z dohledu a nastává jeho krátká etapa bydlení s otcem. Matce se to samozřejmě nelíbí, ale je už psychicky úplně vyčerpaná, tak to nechává být a doufá, že se Vojta vrátí.

Chlapec je ale nevyrovnaný sám se sebou, nevyzná se v sobě a pokouší se u otce najít sám sebe. Není to pro něj vhodné prostředí, otec se neumí starat o dítě, sotva zvládne nákup. Hlavně ani nemůže být pro hochu dobrým vzorem. Pokud není v práci, tak je v hospodě nebo na fotbale. Zastupuje nemalou část dnešních otců, kteří nejsou spokojeni a únik hledají v hospodě, v alkoholu, ve kterém své problémy zdánlivě tlumí. Vojta se u něj necítí dobře, ale domů jít nechce. Zvládá to tam, nechová se jinak než doma. Vystříhuje si, a jakmile se mu něco nelíbí nebo není po jeho, tak se hned bouří. Zjišťuje, že to u táty není tak, jak si to představoval. Logicky chce tedy pryč. Navíc zjistí, že ho tam táta vlastně nechce. Je to pro něj rána, opět jedná zkratkovitě a utíká. Do jisté míry to udělá i proto, aby u ostatních vyvolal zájem. „*Přemejšlim, že bych někam jel, ale nevím kam. Přemejšlim, že se vrátím k tátovi a přespím tam, protože jestli má noční, tak by to ani nezjistil. Jestli ale nemá noční, tak to už zjistil a teď mě asi všichni hledají. Doufám, že už mě všichni hledají.*“¹⁸⁷ Chlapec má totální nedostatek jistoty a pocitu bezpečí a navíc se chová i dost sobecky. Nenapadne ho, že ostatní o něj budou mít velký strach? On toho možná naopak chce docílit. Myslí si, že jedná správně. Naštěstí mu ale dojde, že se mýlil. „*Je mi smutno. Asi sem to poslal.*“¹⁸⁸ Toulání po dvou nocích vzdá a ukáže se doma, kde ho sestra vítá a je šťastná, že je zpět.

Vojtovo dětství, jeho projevy, chování a činy jsou hodně specifické a zvláštní. Nedá se říct, že by jeho dětství bylo šťastné. Ale po všech útěcích a návratech se v něm přece jen něco pohne. Pokud by to tak nebylo, působilo by to v textu nepřírozeně. Vojta se zlepší ve škole a dobrý vliv má to, že se občas vídá s otcem, a nakonec i to, že se doma vše nějak uklidní a nastolí se vzájemná tolerance.

Jeho sestře Pavlíně je šestnáct let, prochází si obdobím dospívání a trápí ji typické pubertální problémy – první lásky, nesnesitelný mladší bratr a nadváha. Vágnerová potvrzuje, že „*dívky bývají se sebou i svým aktuálním stavem méně spokojené, jsou sebekritičtější, více se nad sebou zamýšlejí. Jsou citlivější na projevy vlastního chování a prožívání, mívají častěji pocit, že nemohou být ceněny automaticky, ale že si musí svou vlastní hodnotu nějak potvrdit. Častěji zažívají negativní pocit ze sebe samých*“¹⁸⁹. Pavlínu

¹⁸⁷ SOUKUPOVÁ, P. *Zmizet*. Brno : Host, 2009, s. 226.

¹⁸⁸ Tamtéž, s. 238.

¹⁸⁹ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. Praha : Karolinum, 2012, s. 477.

trápí její postava a zároveň si připadá v rodině nedoceněná. Snaží se doma se vším pomáhat, vaří každý den. Sice ji to baví, dokonce se učí na kuchařku, ale čeká i nějaké pozitivní hodnocení od mámy a bratra. „*Copak to nevidí, jak jsem to hezky naaranžovala? A ani se nezeptá, co to je. Krutí rolka přece, dívá se Pavla, jak se v tom Vojta rejpe. Nejradši bych mu vlepila facku.*“¹⁹⁰ Je pravda, že v jejich rodině se na pochvaly a ocenění moc nedá.

Pokud jde o její tloušťku, tak Pavlína ráda jí, a to úplně všechno. Určitě to souvisí s tím, že i ráda vaří, ale zároveň za přejídáním může být něco víc. Stejně jako Vojta hledá únik ve vystřihovánkách, Pavlína ho nalézá v jídle, které ji uklidňuje. Ví, že by se měla kontrolovat, ale nemá nějak pevnou vůli. Kvůli nadváze má i nízké sebevědomí, jelikož musí neustále poslouchat narážky na svoji postavu. Od bratra ji to možná tolik nebolí, přece jen je to malý kluk a jeho útoky nebere tak vážně, protože její postava je pro něj ten nejjednodušší terč. „*Měl jsem ve škole svačinu a prostě ještě nemám hlad. Dyt's to jenom rozrejpal. Jíš jako prase. A už to nevydržím. Ať mě nechá! A ty tak vypadáš,*“ řeknu a rychle mizím.“¹⁹¹ Horší je, když ji na to neustále upozorňuje máma, od které to bolí. Od ní čeká, že ji bude mít ráda takovou, jaká je. „*Pavlína si v tašce najde koblihu a pustí se do ní. Ostatně měla naposledy oběd a už má hlad. Sní jednu na tři ukousnutí. Křehké těsto se rozplývá v puse. Pustí se do druhé. Nepřeháníš to?*“ zamračí se na ni mamka, jen tak mimochodem, a Pavlína ji nenávidí.“¹⁹² Máma to nemusí myslet zle, ale jí to v tu chvíli maximálně ublíží. Jediná babička ji v tomto směru neomezuje, což vlastně také není dobře. Je důležité najít správnou, vyváženou cestu, kdy se jí matka bude víc věnovat a Pavla pak nebude mít tendence tolik jíst. To by v tomto případě mohlo pomoci. Je pravda, že matka o váze s Pavlou mluví, ale nijak ji více nepodporuje, přitom mezi matkou a dospívající dcerou „*se obvykle vytváří společenství vzájemné opory*“¹⁹³. Matka s dcerou probírá dospělejší záležitosti, svěruje se jí s nimi, ale obráceně to moc neplatí. Nemá na Pavlu většinou čas ani náladu. Jako by ji podvědomě nutila, aby konečně dospěla, ale i k tomu Pavla potřebuje matčinu oporu.

Pavlu její malá sebedůvěra ovlivňuje i při styku s ostatními. Má svoje kamarádky, hlavně ve škole, se kterými si sdělují různé zážitky a zkušenosti. Ale pokud jde o ostatní lidi, stydí se. Ale nebrání jí to v tom, snít o klukovi z jejich sídliště. „*A i když si Pavlína s Lenkou povídají, Pavlína pořád po očku sleduje druhou skupinku. A chvílemi Lenku dokonce neposlouchá, ale představuje si, jak Petr vstane a přijde k nim a řekne, já už na tebe dlouho*

¹⁹⁰ SOUKUPOVÁ, P. *Zmizet*. Brno : Host, 2009, s. 106.

¹⁹¹ Tamtéž, s. 107.

¹⁹² Tamtéž, s. 148.

¹⁹³ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. Praha : Karolinum, 2012, s. 405.

*myslim, a pak podá ruku, aby ona mohla seskočit z lavičky, a pak už jí tu ruku nepustí.*¹⁹⁴ Něčím to připomíná text z dívčího románu, ale na druhou stranu – každá dívka o nějakém chlapci sní, především v dospívání. A může jít o obyčejného kluka ze sídliště nebo klidně slavného zpěváka, není na tom nic neobvyklého a špatného. Pokud jde o kamarádské vztahy, tak je ve své partě oblíbená, ale samozřejmě vzhlíží ke kráskám od nich ze školy, takže když jí bratr ostříhá vlasy, připadá si jako zrůda. Ze smutku ji dostane až pochvala jejího účesu od jedné z těch školních hvězd.

Pavlině jistě také chybí mužský vzor, protože by jinak ve vztahu k chlapcům byla prozíravější. Její otec žije v Americe, posílá jí různé dárky, které samozřejmě rozčilují Vojtu, a ji to těší. Dokonce ji pozve, aby za ním o prázdninách letěla. Všem se s tím svěřuje a všichni až na matku mají radost. Vypadá to, že jejich matka je velmi zklamaná životem a nevědomky kazí i radost svých dětí. Pavlu totiž začne zrazovat a tvrdí, že to otec může vzít zase zpět. Určitě z ní mluví vlastní zklamání z Pavlínina táty, ale proč musí svým dětem kazit všechnu radost?

Pavlina si chlapce idealizuje, nedokáže posoudit jejich úmysly. Nevyzná se v nich, takže když se jí dvoří Michal od nich ze sídliště, nebere to na vědomí, protože chce jiného, a to Petra. *„Holky se dekujou, ale ne moc daleko, protože co kdyby o něco přišly? A ještě se k nim připojí další tři. Tak to je super, přišel pro mě ke škole kluk, a zrovna tenhle.*¹⁹⁵ Pavlina je zklamaná, protože ten, co o ni stojí, se jí opravdu nelíbí. Chce toho druhého a chytá se každého záblesku naděje, potěší ji sebemenší zájem z jeho strany. *„Pavlna se na něj konečně podívá, a proboha, on se na mě usmívá, nebo aspoň se teda najisto tváří strašně mile, a jak je krásnej! A v tu chvíli Pavlna cítí, že jí patří celý svět.*¹⁹⁶ Vágnerová o idealizaci píše toto: *„Jeho vzhled i projevy jsou obdivovány, jeho názor je přeceňován, má subjektivně větší význam, než jaký by měl za standardních okolností.*¹⁹⁷ Pro ni je on sluncem jejího světa. Pořád na něj myslí. Nemůže to ale dopadnout jinak než špatně. Pavlina se s ním vyspí za dost náhodných okolností, kdy Petr využije toho, že ona po něm touží, a prostě si vezme, co chce. Druhý den pak Pavlina okusí hořkou pilulku, kterou ale potřebuje, aby se konečně vzpamatovala. *„Petr s Romanou se políbí. Pak jí podá cigaretu, ale drží ji v ruce on, ona z ní jenom potáhne. Tak něžné a intimní gesto. ‚Héj,‘ zakřičí někdo. A upozorňuje Petra. Už si jí všimli. Pavlna se otočí a rychle pryč. Jenže pořád je slyší, jak se smějou. I Romana se směje. ‚Makěj, jinak ty špeky dolů nepudou,‘ křičí Petr na celé*

¹⁹⁴ SOUKUPOVÁ, P. *Zmizet*. Brno : Host, 2009, s. 114.

¹⁹⁵ Tamtéž, s. 201.

¹⁹⁶ Tamtéž, s. 135.

¹⁹⁷ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. Praha : Karolinum, 2012, s. 437.

*sídlíště.*¹⁹⁸ Pavlína je po této scéně zdrcená, ale snad jí to otevře oči. Je to ošklivé, ale potřebovala slyšet něco takového. Aby si přestala idealizovat chlapce a aby nezavírala dveře před těmi, kteří o ni mají zájem.

Pavlína si tedy prochází vším, co zažívá typická dívka, tím by se dalo její dospívání shrnout. Má svá trápení, ale i radosti. Dokáže se nakonec nad spoustu věcí povznést a vidět i to dobré a uvědomit si své chyby, jako to bylo třeba s jejím bratrem.

Už několikrát bylo naznačeno, že Vojta a Pavlína jsou úhlavní nepřátelé. Jejich vztah je narušen několika problémy. Jsou od sebe věkově dost vzdáleni, Pavlína je v pubertě a má odlišné zájmy než Vojta. Dále se na jejich vztahu podepisuje i to, že jsou nevlastní sourozenci, a v neposlední řadě i jejich celková rodinná situace. Jejich soužití v povídce graduje od menších podrazů až k těm závažnějším. Vojta Pavlíně závidí jejího tátu v Americe, i když se tváří, jak je mu to jedno. Tropí si naschvály, kdy Vojta Pavlíně udělá dírky do trička tak, aby se to nepoznalo, a jí to tričko potom v tu nejhorší chvíli praskne celé na veřejnosti. Jako by oba razili heslo „oko za oko, zub za zub“. *„Šáhla na moji nejmilejší loď a zničila ji, už to nikdy nebude jako předtím. (...) Ale v tu chvíli do pokoje vejde Pavlína. Všechno hezký je pryč. Chci ji zabít, nejradši bych jí dal pěstí, ale držím se, protože slyším, jak v chodbě mluví babička s mamkou, a stejně by to hned slyšely, stejně bych ji musel nechat a ještě to celý vysvětlovat. Tak nedělám nic, ale je to těžký.*¹⁹⁹ Vojta nedělá nic, ale jen do chvíle, kdy ho napadne podle něj geniální věc – zničit všechno Pavlínino oblečení, když nikdo není doma. Tváří se pak „jako že nic“, ale je to marné, „slízne“ to od všech, i od mámy, která je jinak většinou na jeho straně. Pavlína si to nenechá líbit, schová Vojtovi všechny lodě a tvrdí mu, že je zničila. On jí věří, a v tu chvíli přeteče Vojtův pomyslný pohárek trpělivosti a dosavadních zábran. Před svým útekem z domu Pavlínu v noci ostříhá, a tím jeho pomsta a nenávist vrcholí. Pavla je zdrcená, takže je jí najednou úplně jedno, že se její bratr sebral a utekl z domova. Odklidí z pokoje jeho věci, jako by už pro ni neexistoval. Zařídí si vše podle sebe, jak si to často přála. Z duše ho nenávidí, a kdyby se jí dostal pod ruku, tak by ho snad i zabila. Vlasy pro ni hodně znamenaly, když už byla tlustá, tak měla aspoň hezké vlasy, teď si připadá jako největší zrůda. Ale je ráda, že je Vojta pryč. Zdá se, že jejich vztah je definitivně v troskách. Ale Vojtovi se začne u otce stýskat nejen po mámě, ale i po Pavlíně a jejím vaření. Samotného ho to asi překvapí. A Pavlína, když zjistí, že její bratr utekl od otce a někde se toulá, začíná přehodnocovat vše, co se mezi nimi stalo. *„Petr ji nemá ráda a Vojta zmizel. (...) A Pavlína kašle na Petra, chce Vojtu, lusknutím*

¹⁹⁸ SOUKUPOVÁ, P. *Zmizet*. Brno : Host, 2009, s. 233.

¹⁹⁹ Tamtéž, s. 150.

*prstu vymění Petra za brášku, jenom ať je v pořádku, už nikdy na něj nebude zlá, už nikdy mu nic špatnýho neprovede, jenom ať se vrátí!*²⁰⁰ Je to znakem toho, že to mezi nimi není ještě úplně ztracené. Je zřejmé, že stačí, aby se jednomu ze sourozenců stalo něco zlého, a ten druhý jako by vycítil jejich vzájemné spojení a chtěl najednou napravit vše, co se děje. V povídce *Zmizel* to sice neplatilo, ale zde se sourozenci nakonec usmířili, a přitom k tomu měli na oko dál než ti dva chlapci z první povídky.

4.2.5 Věneček – dějová linie

Závěrečná povídka knihy *Zmizet* má retrospektivní kompozici, kdy se neustále prolíná přítomnost s minulostí. Příběh je ve srovnání se dvěma předchozími chápán jako nejméně tragický, ale oproti nim je mnohem depresivnější, jelikož má nejsmutnější vyústění. Postrádáme v něm náznak naděje, že v budoucnu bude lépe, jako u předchozích, a proto vyznívá nejžalostněji.

Hlavními postavami příběhu jsou dvě dospělé ženy, sestry, které na okamžik opět spojí událost, jež přinese nová zjištění a roztočí tak kolotoč vzpomínek. Čtenář má potom možnost nahlédnout do jejich dětství, života v rodině, dospívání, čte o běžných událostech, ale i nešťastných momentech, které s sebou život přináší, a přitom pořád čeká, co se stane dál.

Děj začíná po pohřbu Hančina tatínka, kdy se ona pustí do úklidu jeho věcí v domku a narazí na dopisy, které si psal s maminkou. Najde i matčiny dopisy, ale do čtení se jí moc nechce, protože i když je matka už skoro dvacet let po smrti, jsou to pro ni stále moc živé věci. V dopisech se ale dozví, že její původně nevlastní sestra Hela je s největší pravděpodobností sestra vlastní. V tu chvíli se příběh zamotává. Hana se svojí sestrou od matčina pohřbu nemluví, nestýkají se. Vzájemně se obviňují za to, co se jí stalo a co potom následovalo. Ona pošle ale Hele parte a žádá ji, aby přijela.

Hela v té době žije v Plzni se svým malým synem, je rozvedená a s bývalým manželem nemá moc dobré vztahy. Rozešli se především kvůli tlakům z okolí, které vznikly proto, že jejich syn není podobný ani na jednoho z rodičů. Helu překvapí, že se jí Hanka ozvala, ona sama se s ní pokoušela asi třikrát spojit, ale bez výsledku. Syna nechá u exmanžela a vydává se na Vysočinu. Je nervózní a po cestě vzpomíná na to, jak se po střední škole vrátila do Čech, studovala vysokou školu, našla si první zaměstnání, jak

²⁰⁰ SOUKUPOVÁ, P. *Zmizet*. Brno : Host, 2009, s. 237.

potkala svého muže, na jejich svatbu a narození syna. Přijíždí k Hance, u dveří ale prožije první šok, a to když vidí Hančina syna, který jako by z oka vypadl jejímu dítěti. „*Promiň, řekne Helenka, trochu se jí zadrhne hlas, jestli je můj Jiřík celej tenhle kluk a tenhle kluk celý Vladimír, což je jeho dědeček, tak je Vladimír i dědeček Jiříčka. Takže i můj táta, a to prostě není pravda, můj táta je Milan, mamka se s Vladimírem v té době ani neznala, někdo by mi to řekl.*“²⁰¹ Pomalu jí to začne docházet, Hanka jí potvrdí, že její táta Vladimír je i její otec. Hela je v šoku, nechce slyšet další vysvětlení, a tak odjede pryč. Je naštvaná na Hanku, která jí to řekla až teď, a přitom neví, že ona to zjistila také až nyní, když rodiče nežijí.

Po cestě zpět si Hela přehrává v paměti vzpomínky na dobu, kdy ji po pohřbu maminky Milan vzal k sobě do Prahy, vybavuje si každou maličkost, kterou v té době prožívala. O jejich malém bytě v Praze na Karlíně, o smutku po domově, o nové partě, kterou tvořili Romové, ale jí to bylo tenkrát jedno. Mohla se s nimi smát a zapomenout na trápení, na to, že nemá mámu a že táta na ni nemá vůbec čas. Vše skončilo v den, kdy ji Milan vzal a odvezl do Německa, kde si po revoluci našel práci.

Hela vyzvedá syna u bývalého muže, jede domů. Cítí se strašně ublíženě a smutně. Hanka se rozhodne jí dopisy poslat, ať si je sama přečte a zjistí to, co ona. Vracíme se zpět do minulosti, kdy podle dopisů je vyprávěn příběh Vladimíra s maminkou Evou. O tom, jaká to byla velká láska, ale on byl starší a ona moc mladá. Scházeli se tajně, Eva otěhotněla, ale Vladimírovi to neřekla, protože věděla, že děti nechce. Raději se vdala za Milana, se kterým udržovala paralelní vztah. Narodila se Hela, která byla podobná mamince, takže nikdo nic nepoznal. Vladimír jí začal opět psát, Milan měl podezření, začal Evu kontrolovat a vše ji zakazovat. Eva byla trpělivá, nechala si líbit i nějakou tu facku a čekala, až si Milan najde nějakou milenkou, což u něj bylo obvyklé, protože byl na ženy. Potom od něj utekla k Vladimírovi, rozvedla se a měla Hanku. Velká část vyprávění je pak věnována dětství dívek, které spolu nikdy moc nevycházely, dohadovaly se. Hela dostávala od Milana, na co si ukázala. Hanka to chtěla také, ale rodiče si to nemohli dovolit. Panovala mezi nimi velká zášť a závist. Hela měla sice mnoho krásného oblečení, ale pro změnu záviděla Hance Vlád'u a občas i mámu, měla pocit, že ji nemají tolik rádi jako Hanku.

Za Helou přijíždí její otec z Německa. Vždy se u ní zastaví při pracovní cestě, ale ona se ho na to nezeptá. Neví jak a hlavně mu nechce ublížit, pokud by to byla pravda. Jen mu oznámí, že Vlád'a zemřel. Hela se rozhodne Hance napsat dopis a pošle jí své telefonní číslo. Zavolají si a domluví se na společnou sobotu.

²⁰¹ SOUKUPOVÁ, P. *Zmizet*. Brno : Host, 2009, s. 260.

Opět se pak přesunujeme do minulosti, kdy se dozvíme, co se stalo s jejich maminkou. Osudný den se Hela chystala na věneček s mámou a Vlád'ou, celý den se připravovala, proběhlo několik tradičních hádek s Hankou, která si chtěla vyzkoušet její šaty atd. Večer v tanečních vše probíhalo, jak mělo, Hela přespala u kamarádky a máma s Vlád'ou se chtěli jít v noci, mírně opilí, podívat na místo, kde se scházeli. Cesta vedla přes železniční trať, kde zrovna signalizace blikala červeně. Matka ale chtěla přeběhnout, uklouzla jí noha a Vlád'a ji nestačil strhnout stranou. Druhý den se Hanka doma probudila sama, bylo jí divně. Hela u kamarádky také o ničem nevěděla. Hned potom se ale vše dozvěděly. A dále už to známe.

Ted' ale Hela přijíždí k Hance na grilování, její syn Jirka je našťavaný, protože chtěl k tátovi, a tak se podle toho celou dobu chová. Obě ženy si povídají, ale v hlavě jim běží jediná myšlenka. „*Nic vrátit nejde. Stejně tě nemám ráda, chtěly by říct obě.*“²⁰²

4.2.6 Věneček – analýza textu

Ačkoliv je příběh vyprávěn dvěma dospělými ženami, dětství a především jejich dospívání má v příběhu své místo. Ve vzpomínkách se vracejí do dětství a hlavně Hela vzpomíná na to, jaké bylo, co se kolem ní dělo atd.

Heleniny první vzpomínky jsou na narození její sestřičky Hanky, kdy jí byly zhruba čtyři roky. V té době žije s maminkou a Vladimírem, který je pro ni zatím táta stejně jako Milan. Když se narodila Hanka, brala ji Hela jako panenku na hraní a připadalo jí jako velká nespravedlivost, že si s ní nemůže dělat, co chce. Do miminka různě dloubá a štípe ho. Helu od malé sestřičky odhánějí, ona se vzteká a zlobí, „*Helenka ji zatahá za vlasy a uteče do svého pokojíku, schová se pod stůl a dělá, že si hraje. Hančin řev po celém domě, mamka spěchající k ní. Tím je to vráceno a skončeno, pak je na mimino hodná*“²⁰³. Už v té době ale začne mít pochybnosti o tom, jestli ji mají rádi. „*Nejhorší je, že táta má raději Hanku než ji, když se ona rozbere, což ted' udělá, dívá se zle, místo aby ji utěšoval, a mimino chová, jenom trochu zakňourá.*“²⁰⁴ Hela ale ubližuje i zvířátkům, která doma mají, jako by chtěla dát rodičům najevo, že tady je. Dělá to schválně, protože si připadá najednou nedůležitá. Když Hanka povyroste, stěhuje se k Helence do pokoje. Hela ji tam nechce, protože je to její pokojík a Hanka ji ruší. „*Najednou není kam utéct.*“²⁰⁵ Do toho se ve škole Helence směřjí, že má dva táty, a ona sama se v tom moc nevyzná. Má svoji dětskou hlavičku, ve které si

²⁰² SOUKUPOVÁ, P. *Zmizet*. Brno : Host, 2009, s. 340.

²⁰³ Tamtéž, s. 296.

²⁰⁴ Tamtéž, s. 296.

²⁰⁵ Tamtéž, s. 297.

jednoduše nedokáže všechno srovnat tak rychle, a dospělí si to asi neuvědomují. Doma jí to sice vysvětlují, ale jí se to nelíbí. „*Helence je to líto. Zrovna jejího tátu už mamka ráda nemá a má radši Vladimíra, který je Hančin. Nespravedlnost.*“²⁰⁶ Hela už v té době až přehnaně rozlišuje všechno na „moje a její“. Jako by ji vůbec nenapadlo, že mají něco společného. A nedochází jí to, ani když je starší. Spíš naopak se ta propast mezi ní, Hankou a Vladimírem ještě víc prohlubuje. Přitom on ji má stejně rád jako Hanku. Je přesvědčený, že je to také jeho dcera, takže tady neplatí nic o tom, že by se musel smířovat s tím, že vychovává nevlastní dítě. Hela o tom nic nevěděla, proto vnímala všechno jinak. Čím je starší, tím se v rodině cítí víc cizí. „*Oni jsou šťastná rodinka a ona je tady stejně jenom cizí. Proč blbej Vlád'a potkal mamku. Mohli zůstat s tátou a jako bonus nemít Hanku.*“²⁰⁷ Jak je starší, tak přestane Vlád'ovi říkat „táta“, ale říká mu jménem. Hela si uvědomuje, co pro ni Vlád'a znamená, ale nechce si to připouštět. Co se týče jejího táty Milana, tak ten ji bere jen na výlety a kupuje jí dárky, ale ona ví, že kdyby se mámě něco stalo, tak se o ni spíš postará Vlád'a než Milan, ale je jí to jedno. Dojde to až tak daleko, že se chce odstěhovat a maluje si, jak by to mohlo vypadat, „*mamka si ji bude chtít užít, a ne jako teď, nech Hanku, je menší, tak to Hance puč, dyť to nepotřebuješ, nech ji, podívej na Hanku, jak si uklidila oblečení, a tvoje se válí po celým pokoji, hele, jakou Hanka udělala pěknou misku z hlíny, ne, bude mamce vzácná*“²⁰⁸. Skoro to vypadá, že Helenku maminka nemá ráda a upřednostňuje Hanku, ale je to opravdu jen její subjektivní pocit. Nikde v celém textu nic takového nenajdeme. Hela jen všechno vnímá jako útok na svoji osobu, jako jednu velkou nespravedlnost, které se na ní všichni kolem dopustili, a ona je ve všem nevinně.

Hanka by asi na Helu nikdy záměrně neútočila. Chce mít všechno, co Hela, což není možné. A jelikož jí Hela nikdy nechce nic dovolit nebo půjčit, začne se chovat nepřátelsky. V podstatě jen kopíruje chování starší sestry. Ale neobviňuje rodiče, že by ji měli méně rádi. Sice je na ně občas naštvaná, že jí nemohou koupit to, co Milan kupuje Heleně, ale necítí se nemilovaná a cizí jako Helena. „*Kdyby chtěla koně Hela, tak by jí ho táta určitě koupil!*“ *Hanka naštvaná, celá vzteklá, Hela má pořád další a další nové věci, a když ona něco chce, tak nejsou peníze, a když už jo, tak to nejde z jinýho důvodu.*“²⁰⁹

Dívky si celé dětství něco vzájemně jen závidí, jedna chce víc věcí, druhá chce mít Vlád'u jen pro sebe. Je to běžné, že sourozenci chtějí to, co má ten druhý. Tohle je neobvyklá situace v tom, že Hela má pomyslně jednoho člověka navíc, tedy Milana, který jí

²⁰⁶ SOUKUPOVÁ, P. *Zmizet*. Brno : Host, 2009, s. 298.

²⁰⁷ Tamtéž, s. 303.

²⁰⁸ Tamtéž, s. 309.

²⁰⁹ Tamtéž, s. 305.

může všechno dát. Ale stejně ji to neudělá šťastnější. Dívky vedle sebe žijí jako dvě cizí bytosti, a rodiče s tím nezvládají nic udělat. Každá má svoji hlavu a nenechají si do toho od rodičů mluvit. Možná by se to po pubertě uklidnilo a Hela s Hankou by k sobě našly nakonec cestu, ale v příběhu tomu osud tak nechtěl a definitivně je rozdělila mámina smrt. Ten den, kdy zemřela, byla přitom Helenka nejšťastnější na světě. „*Helenka je mezitím tak šťastná, jak jenom může být. Šaty jsou opravdu nejkrásnější, všichni na ni koukají, nádherný, přenádherný večer. Tancuje s Filipem, a on ji tak krásně vede, pozdravil se s rodiči, byl moc milej, ona dokonce vydržela i povinný tanec s Vladimírem.*“²¹⁰ A najednou je mezi nimi opravdu velká propast, protože jediné pojitko – maminka – už tam s nimi není, a jedna jen obviňuje druhou. „*Na pohřbu stojí Helenka s Milanem, na levou stranu se ani nepodívá, drží se Milana za ruku a viní ze všeho Vladimíra, který je ještě v nemocnici, jeho vlak jenom odhodil, Helenka ani neví přesně, co se mu stalo, nějaká lehčí zranění, ale ví, kdyby maminka zůstala s Milanem, tak by se jí nic nestalo, a na levé straně stojí Hanka, drží se za ruku babičky a uvažuje podobně, ale viní ze všeho Helenku, kdyby nebyl ples, nikam by nejeli, nic by se nestalo.*“²¹¹

Co se děje dál s Hankou se čtenář nedozví. Pravděpodobně se stará o tátu, o celý dům a na to, že je jí teprve dvanáct let, musí rychle dospět. Helenka si sbalí věci a po pohřbu uteče k Milanovi. Myslí si, že to pro ni bude nejlepší. Možná že rychleji zapomene na ztrátu maminky, ale to jen tak nepůjde. Každý člověk si musí projít určitými fázemi, když ztratí někoho tak blízkého. Toto období truchlení bývá u každého jinak dlouhé. Šokem už si dívky prošly. Nastupuje ale obranná reakce ve formě protestu, který by měl věci vrátit do dřívějších kolejí. V textu je to Helenčin úprk do Prahy. Následuje beznaděj a zoufalství, když zjistí, že protest nefunguje a ztráta se jeví jako definitivní. A poté nastupuje dlouhý „*proces vyrovnávání, uklidňování, smíření a hledání nových východisek*“²¹².

Hela čekala od bydlení s otcem v Praze něco více. Myslela si, že to pro ni bude dobrý únik, protože bude u svého táty. Ale toto stěhování nebyl úplně dobrý nápad. „*Čím je dítě starší, tím výraznější a pevnější formu jeho pojetí domova nabývá. Narušení tohoto pojetí je tedy s postupujícím věkem dítěte čím dál náročnější, a tedy i svým způsobem nebezpečnější.*“²¹³ Hela nejenže přišla o maminku, ale sama se i připravila o domov, protože v Praze se jako doma necítí. U Hanky a Vládi měla jistě bezpečí a my věříme, že časem by se vše uklidnilo. V Praze se bude ale vše jen komplikovat. Otec na ni nemá čas, takže se

²¹⁰ SOUKUPOVÁ, P. *Zmizet*. Brno : Host, 2009, s. 334.

²¹¹ Tamtéž, s. 337.

²¹² MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z. *Krizová situace očima dětí*. Praha : Grada, 2002, s. 92–93.

²¹³ Tamtéž, s. 100.

musí se vším vypořádávat sama. Chvíli uvažuje, že by se vrátila, protože zjišťuje, jaké to v Praze je. Ve škole ji neberou, nemá kamarády, ale nakonec potká partu Romů, kteří ji mezi sebe vezmou. Karlín se pro ni tak stává novým domovem. „Protože starý domov už není, maminka je mrtvá, Hana a Vladimír jsou bez maminky cizí, její kámošky sou mimo.“²¹⁴ Tak jako Vojta v předchozí povídce utíkal od problémů, starostí a neporozumění k vystřihovánkám, tak si našla Hela únik a úkryt před světem mezi romskými dětmi. Dokonce se sblížila s Patrikem, jenž ji chránil. Úplně se celé skupině přizpůsobila, takže z nadějně studentky se stala holka, která chodí za školu, potuluje se a neučí se, a až v té chvíli na to Milan začne reagovat. „Chodím do práce, abych nás uživil. Abys mohla jít na školu. A ty na všechno sereš, říkal sem si, no tak jo, si smutná, máš na to plný právo, ale už je to půl roku, a s tebou je to čím dál horší, copak ty si myslíš, že sem si nevším, jak mi tu mizí chlast, a že nevím, jak to vedeš ve škole, ale furt sem si říkal, Helenka je moje holka, přejde jí to, ale ty se tady slejzáš s cikánem.“²¹⁵ Heleně je to jedno, všechno, co se týká její rodiny, už ji nezajímá. Tátovy připomínky si nebere k srdci, když ho potřebovala, tak tu pro ni nebyl. Milan se měl začít starat dřív. Dělá si dál, co se jí líbí. Do chvíle, kdy jí otec oznámí, že se stěhují do Německa. Jako by toho Hela nezažila málo, ještě musí do Německa, kde to bude ještě horší než v Karlíně. „Na nějaký čas nenávidět tátu. Znovu vzpomínat na maminku. Kolotoč učení a deprese. Daleko horší než v Karlíně.“²¹⁶

Obě ženy si toho prožily hodně. Jejich dětství bylo plné vzájemného souboje o rodiče, bylo plné závisti a nenávisti. Obě přišly o maminku, pro člověka je to nepředstavitelné, když to nezažil. Všichni vědí, že kdo se narodí, musí i zemřít, ale člověka zasáhne smrt rodiče vždy, a o to víc, když dívkám bylo dvanáct a patnáct let, tedy doba, kdy mámu nejvíc potřebují. Vyrovnávaly se s tím těžko, to je jisté. Ale může se s tím člověk někdy vyrovnat úplně? Je jednodušší se neustále obviňovat, cítit se ukřivděný, protože ta bolest ze ztráty je pak o kapku menší. Možná proto se ženy nikdy neusmířily, a asi se tak ani nikdy nestane.

4.3 Shrnutí interpretace vybraných knih

Petra Soukupová v námi analyzovaných dílech řeší problematiku rodinných vztahů. Své hrdiny staví do vyhrocených poloh a situací, které pod nánosem banálních denních okamžiků vyčnívají a čtenáře nutí zamyslet se nad textem. Smítalová v recenzi ke knize

²¹⁴ SOUKUPOVÁ, P. *Zmizet*. Brno : Host, 2009, s. 270.

²¹⁵ Tamtéž, s. 274.

²¹⁶ Tamtéž, s. 279.

Zmizet vytvořila stručnou a jasnou charakteristiku, která propojuje všechna spisovatelčina díla: „*Na první pohled jsou to obyčejné obrázky ze života: sourozenecké šarvátky, všední starosti rozvedených matek i pubertálních dětí, drobná či větší traumata z dětství, která budou nebo taky nebudou v dospělosti zapomenuta. Ale už na ten druhý je jasné, že jde o víc. Soukupová mistrně popisuje detaily situační i ty, které se odehrávají pouze v hlavách hlavních hrdinů – a o ty běží především. Nekompromisní sondy do psychiky zapouští autorka jen jakoby mimochodem: popíše pár drobností, načrtne způsob uvažování, ale všechno natolik trefně, že se vám postava zhmotní před očima jako živá. Navíc tím, jak střídá vypravěčskou perspektivu a situaci nechává nahlížet z pohledu matky, syna, otce, dcery či babičky, příběh nabírá na plastičnosti a jakési nezáujatosti a zároveň ztrácí na černobílosti.*“²¹⁷ S podobným názorem na její knihy se setkáme ve většině recenzí a vše, co je v ní řečeno, platí nejen pro námi analyzovaná díla, ale pro všechny její prózy. Soukupová má jistě dar napsat kvalitní knihu, která ve čtenáři zahlodá. Volí k tomu rozličné způsoby, ale ve většině případů využije svých postav.

V naší analýze se zaměřujeme na dětské a dospívající hrdiny. Jejich chování, život v rodině, vidíme je v různých situacích – příjemných i komplikovaných a smutných, ale hlavně převratných. Máme možnost sledovat jejich myšlení, prožívání, stavy a nálady. Soukupová nám vše umožňuje. V prózách *K moři* a *Zmizet* se odehrála spousta dětských životů. Ale jaké byly a co je spojovalo? Dětství a dospívání bychom rozhodně nemohli označit slovem šťastné, veselé nebo spokojené. Hledáme spíše obrácené varianty, tedy bylo neveselé, nešťastné, útrpné. Dětství plné nepochopení, nezájmu, nenormálnosti a nespravedlnosti. Jako by po přečtení knihy měl člověk pocit, že neexistuje žádná normální, spokojená rodina, která může vychovat šťastné děti. Tento pesimismus je namístě, jelikož v textech nalezneme rodinné krize, neschopnost soužití, problémovou komunikaci mezi členy, komplikované rodiče a nestandardní rodinná dramata. Ale nejen toto texty spojuje. Důležitými motivy pro analýzu jsou pocity křivdy a méněcennosti u dětí, žárlivost, nepřátelství a zklamání.

Můžeme si jednoduše odpovědět na otázky, proč jsou děti zavaleny hlavně negativními okolnostmi svého dětství. Soukupová jim naložila každému pomyslný batoh obsahující jistou dávku utrpení. Šťastnými momenty opravdu šetřila. V analyzovaných prózách se setkáme s rozvodem rodičů nebo neúplnou rodinou. Řeší se adopce, úmrtí rodiče, nemoc dítěte, ale i celkem běžné věci, jako nešťastné první lásky nebo dětská závist.

²¹⁷ SMÍTALOVÁ, P. Soukromá dramata mizení. *Instinkt*, 2009, č. 29, s. 40.

Ačkoliv jsou to mnohdy silné příběhy s velmi tragickými situacemi, podařilo se autorce vyvarovat klišé, a tak napsat uvěřitelnou prózu. Osudové rány, které potkaly naše hrdiny v dětství a dospívání, se mohly stát komukoliv i ve skutečném životě. Spisovatelka si podle svých slov všechno vymyslela, ale to, že je její literatura tak oblíbená právě proto, že v ní lidé najdou i své trápení nebo si vybaví situaci z dětství, dokazuje, jaký talent a pozorovací schopnost má.

Její pozorovací talent ale vypovídá ještě o jedné věci. Myslíme tím současný pohled na dětství a dospívání, který nám zprostředkovává prostřednictvím svých textů. Pokud bychom měli vše posuzovat jen z analýzy vybraných próz a vlastní zkušenosti, problémy, které řeší, jsou čím dál více aktuální. Ať už mluvíme o rozvedech, nebo neschopnosti komunikace v rodině. Velké množství dětí dnes vyrůstá v neúplných rodinách, jsou přítomny rodinným rozvratům a hádkám rodičů. Musejí se vyrovnávat s odchodem matky nebo otce a tím s celkovým uspořádáním. Rodiče s dětmi příliš nekomunikují, nedostává se jim času většinou kvůli zaměstnání, a proto se děti až nuceně osamostatňují dříve a rychleji musejí dospět. Jistě to takto nefunguje ve všech rodinách, ale jde nám o ukázkou aktuálního trendu podle analyzovaného textu, který může fungovat i jako varování. Všem, co se v rodině stane, nelze předejít, ale je hlavně na rodičích, jaké budou mít jejich potomci dětství. Zda bude šťastné, nebo jako v próze Petry Soukupové bude bolestivé a smutné.

Závěr

Hlavním cílem diplomové práce byla analýza vybraných děl Petry Soukupové v rámci tématu dětství a dospívání. Práce sleduje pozici tohoto tématu v kontextu jejího díla a zabývá se různými způsoby pojetí dětství a dospívání.

Soukupová v knihách primárně řeší mezilidské vztahy, zaměřuje se na rodiny, které zobrazuje ve vyhrocených životních situacích. Dětství a dospívání jsme pozorovali prostřednictvím dětských postav, jež mají u Soukupové velmi významnou roli. Děti jsou vypravěči našich příběhů, tudíž i dětství a dospívání jsme sledovali jejich očima, byli jsme v jejich hlavách, a mohli jsme tak vytvořit jejich obraz, který do nich Soukupová otiskla.

Při vypracovávání jsme se zabývali dalšími prvky, které v rámci literárního textu měly důležité postavení. Máme na mysli vliv rodiny a sourozeneckých a vrstevnických vztahů na vytvoření představy o dětství a dospívání v analyzovaných prózách. Využili jsme k tomu různé psychologické publikace věnující se problematice krizových situací u dětí, výchově, vztahům ve skupině a v rodině.

Samotná analýza tvoří podstatnou část diplomové práce. Při zpracovávání jsme vycházeli z vlastních dojmů z četby, dostupných recenzí a z psychologické literatury, kterými jsme doplňovali a dokládali naši analýzu. Již jsme několikrát zmiňovali, že dětství a dospívání hrdinů je poznamenáno napjatými vztahy v rodině a mezi sourozenci a neschopnosti dětí zapadnout do vrstevnických skupin. Texty nemají podle spisovatelky živý předobraz, ale mohou sloužit jako výstražný signál pro rodiny, které mají nějaký problém. Ačkoliv je to jen náš názor, myslíme si, že autorka vystihla současné děti a dospívající dosti přesně, a proto jsou její prózy tak aktuální. Upozorňuje na závažné věci a řeší skrytá dramata dnešních dětí a dospívajících.

Příprava diplomové práce nám přinesla mnoho nových poznatků především z oblasti sourozeneckých vztahů. Sourozenecké dvojice z pera Soukupové mají v základu nepřátelské vztahy, které jsou způsobeny různými okolnostmi. Bylo zajímavé sledovat, jak sourozence pokaždé dokáže rozdělit skoro stejný problém, a to rivalita a žárlivost. Na první pohled u sourozenců běžná věc, která odezní, ale Soukupová nás vyvedla z omylu.

Diplomová práce shrnuje tvorbu Petry Soukupové s ohledem na dětství a dospívání. Myslíme si, že tento cíl byl naplněn, ačkoliv nebyla analyzována všechna díla. Ve všech knihách se opakují neustále stejná témata a motivy, proto byla vybrána dvě nejdůležitější díla, na základě kterých byla práce vytvořena.

Seznam literatury

Knižní publikace:

ČEŇKOVÁ, J. *Vývoj literatury pro mládež a její žánrové struktury*. Praha : Portál, 2006. 171 s. ISBN 80-7367-095-X.

HAMAN, A. *Úvod do studia literatury a interpretace díla*. 1. vyd. Jinočany : H & H, 1999. 179 s. ISBN 80-86022-57-9

HRABÁK, J. *Poetika*. 2. vyd. Praha : Československý spisovatel, 1977. 361 s.

MACEK, P. *Adolescence*. 1. vyd. Praha : Portál, 1999. 207 s. ISBN 80-71783-48-X.

MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z. *Krizová situace očima dětí*. 1. vyd. Praha : Grada, 2002. 128 s. ISBN 80-247-0332-7.

MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z. *Děti, rodina a stres*. 1. vyd. Praha : Galén, 1994. 214 s. ISBN 80-85824-06-X

MATĚJČEK, Z. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. 3. vyd. Praha : Portál, 1996. 143 s. ISBN 80-7178-494-X.

MATĚJČEK, Z. *Výbor z díla*. 1. vyd. Praha : Karolinum, 2009. 445 s. ISBN 978-80-246-1056-6.

NAKONEČNÝ, M. *Encyklopedie obecné psychologie*. 2. vyd. Praha : Academia, 1997. 437 s. ISBN 80-85255-74-X.

PETRŮ, E. *Úvod do studia literární vědy*. 1. vyd. Olomouc : Rubico, 2000. 187 s. ISBN 80-85839-44-X.

SOUKUPOVÁ, P. *K moři*. 1. vyd. Brno : Host, 2007. 20 s. ISBN 978-80-7294-234-3.

SOUKUPOVÁ, P. *Zmizet*. 1. vyd. Brno : Host, 2009. 344 s. ISBN 978-80-7294-317-3.

SOUKUPOVÁ, P. *Marta v roce vetřelce*. 1. vyd. Brno : Host, 2011. 320 s. ISBN 978-80-7294-521-4.

SOUKUPOVÁ, P. *Bertík a čmuchadlo*. 1. vyd. Brno : Host, 2014. 136 s. ISBN 978-80-7491-248-1.

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. 2. vyd. Praha : Karolinum, 2012. 371 s. ISBN 978-80-246-2153-1.

Seriálové publikace:

BARTOŠ, G. Nejvíc vám ublíží ten, kdo je nejbliž. *Sanquis*, 2010, č. 76, s. 94. ISSN 1212-6535.

FORMÁNEK, J. Literatura je normální práce. *Respekt XIX*, 2008, č. 4, s. 63. ISSN 0862-6545.

HŮLA, M. Která cesta vede k moři. *Reflex*, 2007, č. 50, s. 61. ISSN 1213-8991.

STANĚK, L. Všechno je to v mé hlavě. *Reflex*, 2011, č. 6, s. 66 – 68. ISSN 1213-8991.

ŠAFRÁNEK, Š. Uklizeno. *Instinkt* 8, 2009, č. 31, s. 55. ISSN 1213-774X.

ŠRÁMKOVÁ, J. Zmizet k moři. *A2*, 2009, č. 17, s. 6. ISSN 1803-6635.

ŠAFRÁNEK, Š. Dvakrát Soukupová. *Instinkt*, 2011, č. 43, s. 45. ISSN 1213-774X.

VANÍČEK, J. Tak to Jirklová nechtěla. *Kulturní noviny*, 2011, č. 13, s. 7. ISSN 1804-8897.

Internetové zdroje:

BEZR, O. Magnesia Litera funguje, díky ceně je kniha roku Zmizet bestsellerem (2010). *kultura.idnes.cz* [online]. 11. 7. 2010, [cit. 2014-10-21]. Dostupný z WWW: <http://kultura.idnes.cz/magnesia-litera-funguje--diky-cene-je-kniha-roku-zmizet-bestsellerem-112-/literatura.aspx?c=A100910_234729_literatura_ob/>.

DOBŘÝ, M. Petra Soukupová: Bezpečné balancování nad propastí neuspořádaného života (2011). *rozhlas.cz* [online]. 19. 10. 2011, [cit. 2014-11-05]. Dostupný z WWW: <http://www.rozhlas.cz/radiowave/kultura/_zprava/963963>.

HORÁČKOVÁ, A. Soukupová: Sci-fi napsat neumím, proto se věnuji vztahům (2010). *kultura.idnes.cz* [online]. 20. 4. 2010, [cit. 2014-10-21]. Dostupný z WWW: <http://kultura.idnes.cz/soukupova-sci-fi-napsat--neumim-proto-se-venuji-vztahum-pi4-/literatura.aspx?c=A100419_200512_literatura_jaz>.

HŮLOVÁ, P. Mistrovské mizení Petry Soukupové (2009). *petra-soukupova.cz* [online]. 1. 6. 2009, [cit. 2014-11-23]. Dostupný z WWW: <<http://www.petra-soukupova.cz/recenze-Zmizet-Respekt.html>>.

CHUCHMA, J. Rodiny, lásky, alkohol, rozvraty (2008). *Mladá fronta DNES*. [online]. 11. 4. 2008, [cit. 2014-10-22]. Dostupný z WWW: <<http://www.petra-soukupova.cz/recenze-K-mori-MF-Dnes.html>>.

JANOUSEK, P. K moři. *petra-soukupova.cz* [online]. [cit. 2014-10-22].]. Dostupný z WWW: <<http://www.petra-soukupova.cz/k-mori.html>>.

KARFÍK, V. Balance neveselých životů (2008). *respekt.ihned.cz* [online]. 1. 1. 2008, [cit. 2014-11-20]. Dostupný z WWW: <<http://respekt.ihned.cz/c1-36318420-balance-neveselych-zivotu>>.

KOKEŠOVÁ, K. Petra Soukupová: Marta v roce vetřelce (2011). *literarni.cz* [online]. 13. 12. 2011, [cit. 2014-11-05]. Dostupný z WWW: <http://www.literarni.cz/rubriky/recenze/proza/petra-soukupova-marta-v-roce-vetrelce_8735.html#.VFpsyfmG_fl>.

KOLÁŘOVÁ, K. Nad knihou: Holka z fildy (2011). *novinky.cz* [online]. 18. 10. 2011, [cit. 2014-11-05]. Dostupný z WWW: <<http://www.novinky.cz/kultura/salon/247700-nad-knihou-holky-z-fildy.html>>.

KŘENKOVÁ, J. Soukupová je znovu průvodkyní po rodinné pustině (2010). *magazin.aktualne.cz* [online]. 11. 4. 2010, [cit. 2014-11-18]. Dostupný z WWW: <<http://magazin.aktualne.cz/kultura/umeni/soukupova-je-znovu-pruvodkyni-po-rodinne-pustine/r~i:article:665588/>>.

MICHÁLKOVÁ, B. Aby mě od psaní nebolela ruka (2009). *Labyrint kultury* [online]. 2. 1. 2009, [cit. 2014-10-22]. Dostupný z WWW: <<http://www.petra-soukupova.cz/rozhovor-Labyrint-kultury.html>>.

NACHTMANOVÁ, B. Bestseller Zmizet spisovatelky Petry Soukupové je lepší než její prvotina (2011). *topzine.cz* [online]. 16. 3. 2011, [cit. 2014-11-23]. Dostupný z WWW: <<http://www.topzine.cz/bestseller-zmizet-spisovatelky-petry-soukupove-je-lepsi-nez-jeji-prvotina>>.

NEZNÁMÝ. *petra-soukupova.cz* [online]. [cit. 2014-10-23]. Dostupný z WWW: <<http://www.petra--soukupova.cz/html>>.

NEZNÁMÝ. *petra-soukupova.cz* [online]. [cit. 2014-10-22]. Dostupný z WWW: <<http://www.petra-soukupova.cz/k-mori.html>>.

NEZNÁMÝ. Petra Soukupová: Bertík a čmuchadlo je knížka pro děti, které se někdy cítí samy (2014). *kavarna.hostbrno.cz* [online]. 18. 09. 2014, [cit. 2014-11-09]. Dostupný z WWW: <<http://kavarna.hostbrno.cz/seznam-clanku/petra-soukupova-bertik-a-cmuchadlo-je-knizka-pro-deti-ktere-se-nekdy-citi-samy>>.

PEŇAS, J. Namaluj to černě (2010). *petra-soukupova.cz* [online]. 24. 4. 2010, [cit. 2014-10-23]. Dostupný z WWW: <<http://www.petra-soukupova.cz/recenze-Zmizet-LN.html>>.

SRBKOVÁ, J. Petra Soukupová: Zmizet (2010). *literatura.cz* [online]. 30. 5. 2010, [cit. 2014-11-23]. Dostupný z WWW:<<http://www.iliteratura.cz/Clanek/26457/soukupova-petra-zmizet-2>>.

STEHLÍKOVÁ, O. Já vlastně na ten film moc nejsem (2010). *iLiteratura.cz* [online]. 27. 5. 2010, [cit. 2014-08-13]. Dostupný z WWW: <<http://www.iliteratura.cz/Clanek/26429/soukupova-petra>>.

STEHLÍKOVÁ, O. Petra Soukupová: Marta v roce vetřelce (2011). *iLiteratura.cz* [online]. 10. 10. 2011, [cit. 2014-11-05]. Dostupný z WWW:<<http://www.iliteratura.cz/Clanek/28881/soukupova-petra-marta-v-roce-vetrelce>>.

ŠÍDLOVÁ, T. Spisovatelka Petra Soukupová porodila dceru Marlu (2013). *magazin.aktualne.cz* [online]. 30. 1. 2013, [cit. 2014-10-20]. Dostupný z WWW: <<http://magazin.aktualne.cz/kratke-zpravy/spisovatelka-petra--soukupova-porodila-dceru-marlu/r~i:article:770086/>>.

TRESTROVÁ, V. Nežiju životy svých postav, říká spisovatelka Petra Soukupová (2011). *novinky.cz* [online]. 29. 07. 2013, [cit. 2014-11-05]. Dostupný z WWW:<<http://www.novinky.cz/kultura/salon/251784-neziju-zivoty--svych-postav-rika-spisovatelka-petra-soukupova.html>>.

VELČKOVÁ, M. Mnozí lidé ve dvaceti vůbec neví, co v životě dělat, tvrdí Petra Soukupová (2013). *denikreferendum.cz* [online]. 29. 7. 2013, [cit. 2014-10-21]. Dostupný z WWW: <<http://denikreferendum.cz/clanek/16072-mnozi-lide-ve-dvaceti-vubec-nevi-co-v-zivote-delat-tvrdi-petra--soukupova>>.

Seznam příloh:

Příloha č. 1 Fotografie Petry Soukupové.

Příloha č. 2 Knižní přebaly.

Příloha č. 3 Rozhovor s Petrou Soukupovou.

Příloha č. 4 Recenze knihy Zmizet.

Příloha č. 1

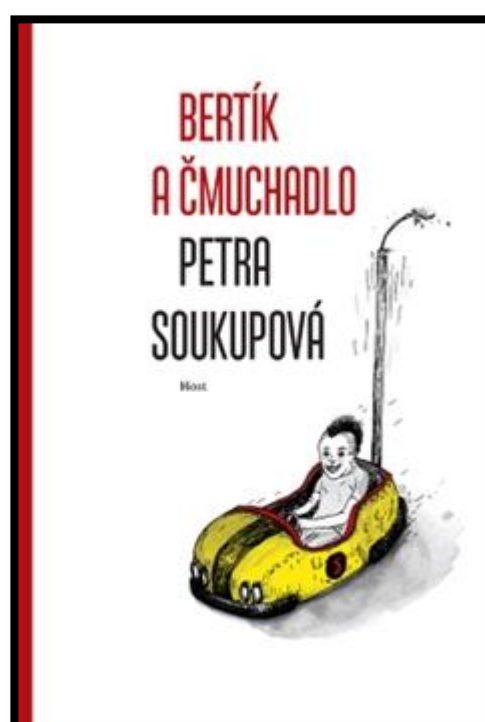
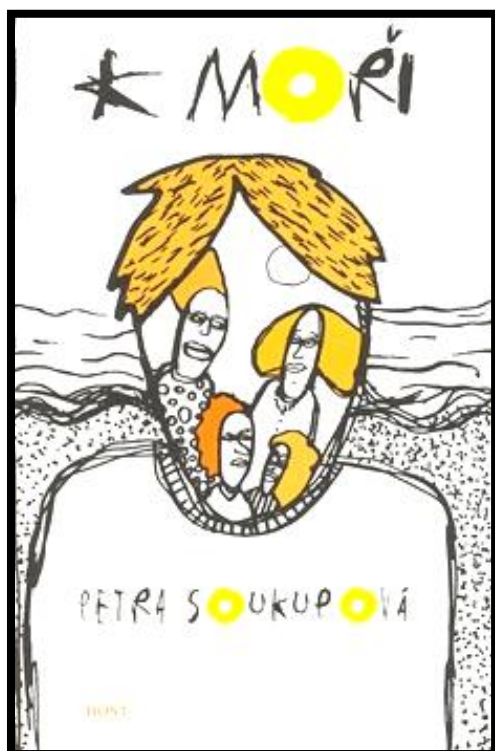
Fotografie Petry Soukupové

(zdroj: <http://www.petra-soukupova.cz/galerie.html>, 5. 12. 2014)

Příloha č. 2

Knižní přebaly knih Petry Soukupové

Příloha č. 3

Rozhovor s Petrou Soukupovou pro Reflex

Všechno je v mé hlavě

„Knížka je moje věc,“ říká nejprodávanější spisovatelka své generace.

V hlavě PETRY SOUKUPOVÉ je podle všeho veselo. Vydala dvě oceňované a prodávané knihy, které rozhodně nejsou veselé čtení. Zároveň dělala scenáristku nejvtipnějšího českého seriálu. Dokáže dokonale popsat rodinné peklo, jak je zažívají dospívající, přestože sama prý žádné peklo nezažila. Tak kde se to v ní bere?

Knihy Zmizet se až do dnešního dne prodalo přes 15 tisíc výtisků.

Znamená to mimo jiné, že Soukupová je nejúspěšnější spisovatelkou své generace. Zdroje z nakladatelství Host, které ji vydává, poměrně otevřeně připouštějí, že Zmizet je nejúspěšnější titul vydavatelství v posledních letech a jeho prodeje jsou „téměř vieweghovských rozměrů“. Což je, ať to berete z kterékoli strany, prostě úspěch. Podle všeho, co jsem o Petře Soukupové věděl, nebral jsem rozhovor s ní jako snadný úkol.

Lidé, kteří s ní pracovali, ji v soukromých rozhovorech hodnotili minimálně jako „uzavřenou“, častěji jako „drsnou“, dokonce se objevilo i hodnocení „pěkně ostrá“. Na většině fotek ji vidíte jako ne právě usměvavou holku s účesem, jenž má na té straně škály, která končí kolonkou „velmi odvážný“, plný počet bodů. Když jdete na rozhovor s někým takovým, nečekáte pokec, čekáte souboj. Přidejte k tomu fakt, že obě její knihy – K moři a Zmizet – jsou značně temné záležitosti, jež líčí pro většinu lidí idylické časy dětství jako cosi, co když přežijete psychicky v jednom celku, měli byste za to dostat metál.

Ani první dojem vám nevyvrátí pochybnosti – Petra sedí na místě schůzky v kavárně zcela stranou, kouří jednu cigaretu za druhou a celou dobu si nesundá pruhované rukavice bez prstů. Což vás znervózní přesně v tomhle pořadí.

• Jak jsem se tak díval na vaše fotky, vy se moc nesmějete, co?

Já mám takovej naučenej úsměv na fotky. To je takovej poloúsměv. Pro mě je to takovej bezpečnej výraz, kterým jsem si jista. Nechci prostě vypadat na fotkách pitomě jako asi každěj.

• Ptám se proto, že jsem mluvil s několika lidmi, kteří s vámi pracovali v televizi, a ti mi shodně říkali, že neznají drsněji se chovající holku ...

Ale to není tak, že bych vypracovávala k dokonalosti to, jak vypadat ostře nebo drsně. Spíš se před cizíma lidma moc neusmívám.

• Což mohlo být zajímavé, pokud uvážíme, jak rychle se rozjela vaše kariéra.

Jako jestli jsem se musela víc stýkat s lidmi a tak? To ani ne. Literatura má v Česku z mého pohledu tu výhodu, že lidi moc nezajímá, a je tedy celkem bezpečná z tohohle pohledu. Nic dramatického se nezměnilo. Ale jsou věci, které si dokážu užít. Je fajn přečíst si nějakou hezkou recenzi. A totéž jsou ty ceny. Když jsem začínala psát, nic moc jsem od toho nečekala.

• Na druhou stranu, část kritiky se s vámi nemazala. Zásadní argument myslím zněl, že to, co píšete, jsou vlastně literární scénáře, ne literatura ...

Tak to bylo daný asi hlavně tím, že ti recenzenti většinou moc nechápou, jak vypadá scénář. Chápu, že je k tomu svádí to obrazové vidění nebo určitá strohost, ale prostě to tak není. Ale to mě trápí ze všeho nejmní. Vadí mi spíš takový věci, že nějaký recenzent upozorňuje na něco, co v tom románu není. Jednou třeba někdo napsal, že v tom románu dostane nějaká postava fotografický zvětšovák, a vydával to za důkaz jakési archaičnosti. Já přitom vím, že to v té knížce vůbec není, protože sama ani pořádně nevím, co to je. Že se někomu nelíbí knížka, je v pořádku, ale že si ji ani pořádně nepřečetl ...

• Evidentně vám to ale moc neuškodilo – vaše druhá a poslední kniha Zmizet se pořád docela dobře prodává i dlouho po vydání.

Vážně? Já jsem se dívala naposled před Vánocema a bylo to docela dobrý ...

- **Vyděláte na tom něco?**

Já to vlastně ani nevím přesně. Myslím, že mám kolem deseti procent z prodaného výtisku, ale nevím, jak je to tam s DPH a tak.

- **Oba romány jsou řekněme „rodinné“ a oba se na rodinu dívají spíš jako na něco plného traumat a konfliktů než jako na nějaký ostrov bezpečí ... Musím se prostě zeptat takhle: Jaké jste měla dětství?**

(Smích) Myslím, že úplně standardní. Nestaly se mi žádné příšernosti, o kterých píšu, pokud to myslíte takhle. Vyrůstala jsem v Praze na Lužinách, ale jezdila na Smíchov do školy. Naši mě dávali hodně do různých kroužků. Ale díky tomu jsem nezažila takové ty sídlištní partičky, nebo jenom úplně minimálně. Samozřejmě i každé, jak se říká, „spokojené dětství“ s sebou nese nějaká traumata a křivdy, ale v mém případě se to vážně nedostalo mimo standardní hranice.

- **Takže kde se berou ty traumatizované děti ve vašich románech?**

Vymýšlím si je. Je to všechno v mé hlavě.

- **Vymýšlet si třeba dítě, které se ztratí a nikdy nenajde, jako to máte ve Zmizet, je celkem drsné ...**

Ale takovéhle věci se prostě stávají. Mě u tohohle párkrát napadlo, že popisuju něco, co je v prožití daleko příšernější, než já to dokážu kdy popsat. Vlastně nevím, jestli bych si tohle měla dovolit. Říkám si, že někdo, kdo to prožil, by tu moji verzi mohl označit za pitomost. Ale dovolila jsem si to ...

- **Kdybyste to brala takhle, tak nemůžete psát nic.**

To je taky pravda. Na druhou stranu, zmizení dítěte je vedle smrti dítěte asi ta nejtragičtější věc, jež se může v životě přihodit. Asi spíš proto.

• S tím mi trochu nepasuje fakt, že jste dělala scenáristku sitcomu Comeback. Že jste vedle rodinných traumat vymýšlela vtipy pro Ozzáka ...

Tak to je tak jiná práce, že se to vůbec nedá srovnat. Ani ne proto, o čem to je, jako spíš proto, jak to vzniká. Seriálová scenáristika je kolektivní věc, zatímco knížku si dělám sama. To je daleko podstatnější.

• Takže ve skupině lidí dokážete vymýšlet vtipy a o samotě se věnujete vážným příběhům?

No, řekla bych, že asi nenapišu sama od sebe vtipnou knížku, to je pravda. Ale nejsem depresivní člověk, co sedí sám doma za zataženýma závěsami. Na druhou stranu, že jsem psala zrovna Comeback, byla náhoda. Mohla jsem psát vlastně jakýkoli jiný seriál. Já jsem byla i tři týdny v jednom scenáristickém týmu seriálu Ulice ...

• Tři týdny?

Zjistila jsem, že když už se rozhodnu psát v týmu, chci mít možnost vybrat si lidi, kteří mi sednou. To je vlastně jediné kritérium pro to, co chci nebo budu v televizi dělat. Nemám problém psát jakýkoli žánr, ať už je to detektivka, nebo sci-fi, ale chci ho psát s lidma, se kterýma si rozumím.

• Jste možná první absolventka scenáristiky na FAMU, již znám, která má toto myšlenkové nastavení. Vaši spolužáci nejsou zvyklí brát psaní scénářů jako práci ...

Na FAMU se obecně televizní tvorbě nepřikládá vůbec žádná hodnota. V době, kdy jsem tam byla já, to bylo naopak spíš tak, že kdo dělá v televizi na seriálech, byl braný jako někdo, kdo díky tomu fláká práci na těch „důležitých“, „niterných“ scénářích, jež vás na FAMU učí psát. Vlastně se ne učí ani základy psaní seriálů, místo toho se tam pořád na tu věc dívají, jako že je

to něco míň.

- **Co jste se tam tedy naučila vy?**

Jak napsat scénář celovečera a dramaturgické postupy. A pak jsem tam samozřejmě měla čas na psaní. A lidi, kteří mě tam učili psát, mi opravdu pomohli a něco dali. Na druhou stranu, seriály se tam prostě neučí, ty jsem se musela naučit sama za pochodu. Navíc FAMU je teď dost nenastavená na týmovou spolupráci. Režiséři jsou vedení k tomu, aby si film udělali autorsky téměř celý. Není tam vynucována spolupráce se scenáristy, takže k ní prakticky nedochází. Kvůli tomu spousta lidí neumí pracovat týmově. Za mě tam prakticky nebyly tvůrčí tandemy, jako je třeba Jarchovský s Hřebejkem. Což je škoda.

- **Vy máte svůj první scénář k celovečernímu filmu už hotov, ne?**

Jo, scénář podle knížky K moři jsme teď přepisovaly v listopadu nebo prosinci naposledy. Má to Česká televize, teď se na to nějak shánějí peníze, režirovat by to měla Karin Babinská.

- **Budete dělat i další?**

Ne. Jednak zrovna píšu třetí knížku a mám takový systém, že vedle pracovního psaní dělám vždycky jednu svoji věc. A navíc, co se scénářem na celovečera ... to už bych musela psát pro konkrétního režiséra a stejně není momentálně pro koho. Pro mě jsou ale knížky vždycky důležitější. Knížka je moje věc. Scénář je v nejlepším případě polotovar určený k dalšímu použití.

Příloha č. 4

Recenze na knihu *Zmizet*

Soukupová je znovu průvodkyní po rodinné pustině

Recenze – Petra Soukupová (1982) patří k nejmladší generaci českých autorů. Za prvotinu *K moři* (2007) získala Cenu Jiřího Ortena, která se uděluje spisovatelům do třiceti let, a její próza aspirovala na Magnesii Literu v jedné z hlavních kategorií. Kritikům se u moře líbilo, a tak nepřekvapí, že na seznamu nominací nejvýznamnějšího domácího literárního ocenění se objevil i její soubor tří povídek *Zmizet* (2009).

Odborná veřejnost se Soukupové vesměs chytla skoro jako spásného stébla. Bohužel se většina recenzí primárně nezabývala kvalitou textů jako takových, potažmo tím, jestli a jak by obstály v konkurenci textů jiných.

Hned za pochvalnými výkřiky přišla otázka, nakolik autorčina tvorba odpovídá jakémusi blíže nespecifikovanému korpusu požadavků na to, jak by asi měla vypadat současná česká umělecká literatura – přičemž zvláštní důraz byl kladen na slovo *asi* a *česká*.

Zkoumání rodinných anamnéz

V extrémních případech jsme se mohli dočíst o kosmických souvislostech Petry Soukupové, Marie Poledňákové a Immanuela Kanta. V kombinaci s pojmy vepřoknedloželo, neangažovanost či apolitičnost jsou podobná prohlášení přinejmenším kontraproduktivní; přinejhorším pro Soukupovou a recepci jejího díla smrtící.

Není přitom sporu, že novela *K moři* byl osvěžující a se ctí zvládnutý debut. Soukupová projevila talent, předvedla, že umí napsat formálně dobrý text, a naznačila témata, která dále rozvíjí i v souboru *Zmizet*.

Její poznávacím znamením se staly mezilidské vztahy, zkoumání trudných rodinných anamnéz spolu s fatální neschopností komunikace a z toho plynoucích malých podrazů, osobních křivd a sourozeneckých třenic.

Výsledný tvar je díky fragmentárnímu vyprávění a zmnožení perspektiv mozaikou, v níž se prostor domova-rodinné idyly zdůrazňováním opozic mezi vnitřním-vnější a vlastním-cizím mění v bojiště, kde lze přežít pouze za cenu trvalého odcizení. A každé zmizení nebo pokus o únik vždy doprovází menší či větší ztráta.

Žádný intimní ponor

Soukupová tvoří sevřené a minimalistické texty, které poetikou připomínají filmy Françoise Ozona, především pak jeho manželskou studii 5×2 – i tady se narace, která je velmi odosobněná a monotónní, často a bez varování přelévá v koncentrovanou depresi (nejvýrazněji v povídce Věneček).

Provádí nás životy, které nejsou černé, bílé ani barevné; jde o vyprázdněnou pustinu bez tajemství a vášní. Světy, kde zamlčené ani vyřčené nic neznamena, a všechno beznadějně mizí v bahně komunikačních šumů.

Láska, manželství, rodičovství i smrt jsou tu glosovány nezaujatě a s odstupem, události a věci se jen stroze konstatují. Žádný intimní ponor do vnitřních světů ale nepřichází, kvůli absenci hodnoticích prvků jde většinou o čtení mrazivé a neveselé.

Právě skrze rozpor mezi podrobnou, ale velmi neosobní observací, a zdánlivě subjektivním pohledem, který prostředkuje některá z postav, se lze dobrat i kýženého analytického vhledu – a tato autentická až dokumentární stylizace jí bezezbytku vychází.

Někdy se ovšem zvrhne v pitvání středostavovských psychóz a traumat, jež jde ruku v ruce s příliš úpornou snahou proniknout až k jakési pravé a jediné podstatě žití, což je samozřejmě pojem zcela imaginární.

Rekvizitář divné televizní inscenace

Suma sumárum text není ornamentem ani výpovědí, ale koncepcí připomíná hlavně filmový scénář. Deskripce je zvládnuta výborně, místo analýzy se ale věci pomocí množství nekonečných dialogů a pomalejšího dávkování informací stále dokolečka vysvětlují; a to na úkor nedořečenosti, která naopak funguje skvěle.

Nejvíce pak vyprávění trpí rezignovaností na budování atmosféry, což je škoda. Světy, které Soukupová prezentuje, někdy působí spíše jako rekvizitář divné televizní inscenace.

Autorčiny vzpomínky a představy o blízké minulosti jsou navíc místy kontaminovány jejím současným vnímáním. To, že se pije žlutá limonáda, jedí tatranky, někdo po někom hodí ábíčkem, ale zároveň všichni vlastní mobil, bohužel nezaručuje soudržnost a životnost takového fikčního světa.

Každý zde má navíc nějaké poznávací znamení nebo úchylku, nikdo „nesmí“ být obyčejný. Typologie postav zahrnující tlustou holčičku, asociálního chlapečka, praštěnou babičku a zoufalou matku s bývalým milencem-loserem je prvoplánová a výsledek místy připomíná karikaturu nebo výstup z kurzu tvůrčího psaní.

Negativa se nejvíce koncentrují v povídce Na krátko, která se nebezpečně blíží Metráčkovi s

uměleckou ambicí. Naopak zcela bezchybně funguje povídka Zmizel. Osmdesátková atmosféra je něžná jako nekonečné sněžení nad městem, odkud se těsně před Vánoci ztratil jeden malý kluk, i ta nejbanálnější klišé pracují ve prospěch textu.

Soukupové se tu podařilo dosáhnout zvláštní kompoziční symetrie. Postavy a motivy jsou napevno vklíněny do svého prostředí, což je v kontrastu se spontánní a lehce překotnou prezentací událostí dětskýma očima zdrojem dynamiky, která děj posunuje kdesi na pomezí vzpomínky a snu.

Jako by si autorka – jedno jestli záměrně nebo podvědomě – stále ještě pečlivě a systematicky ověřovala východiska a možnosti. Nezbyvá než doufat, že v dalších románech se tato příprava plně zúročí.

Bez ohledu na to, jestli nominaci na Literu Soukupová promění, je Zmizet lákavým příslibem do budoucna. Třeba už ten příští román bude svébytným a v nejširším kontextu konkurenceschopným dílem.

KŘENKOVÁ, J. Soukupová je znovu průvodkyní po rodinné pustině (2010). *magazin. aktualne.cz*[online]. 11. 4. 2010, [cit. 2014-12-05]. Dostupný z WWW:<<http://magazin.aktualne.cz/kultura/umeni/soukupova-je-znovu-pruvodkyni-po-rodinne-pustine/r~i:article:665588/>>.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Bc. Hana Požárová
Katedra:	Katedra českého jazyka a literatury
Vedoucí práce:	Mgr. Jana Sladová, Ph.D.
Rok obhajoby:	2015

Název práce:	Téma dětství a dospívání ve vybraných dílech Petry Soukupové
Název v angličtině:	The theme of childhood and adolescence in selected works of Petra Soukupová.
Anotace práce:	Diplomová práce se zabývá tématem dětství a dospívání ve vybraných dílech Petry Soukupové, kterými jsou K moři a Zmizet. V úvodní části práce se věnujeme životu spisovatelky a její literární tvorbě. V další část je zaměřena na vymezení dětství a dospívání z psychologického hlediska. V podkapitolách se zabýváme prvky, které s dětstvím a dospíváním neodmyslitelně souvisí a jsou důležité pro literární text (rodina). Stěžejní částí je analýza vybraných textů s ohledem na sledované téma. V závěru kapitoly se věnujeme shrnutí analyzovaných knih.
Klíčová slova:	Petra Soukupová, dětství, dospívání, vztahy, rodina, sourozenci.

Anotace v angličtině:	The thesis deals with the theme of childhood and adolescence in books of Petra Soukupová which are <i>K moři</i> a <i>Zmizet</i> . The first part of thesis is devoted to the life of the writer and her literary work. The next part is focused on defining childhood and adolescence from a psychological perspective. The subchapters are dealing with elements which are related to childhood and adolescence and are important for a literary text (family). The main chapter include analysis of texts which respect the main theme. The last chapter is devoted to a summary of analyzed books.
Klíčová slova v angličtině:	Petra Soukupová, childhood, adolescence, relationship, siblings
Přílohy vázané v práci:	Příloha č. 1 Fotografie Petry Soukupové. Příloha č. 2 Knižní přebaly. Příloha č. 3 Rozhovor s Petrou Soukupovou. Příloha č. 4 Recenze knihy <i>Zmizet</i> .
Rozsah práce:	80 s.
Jazyk práce:	český